

PĀRSKATS PAR **SATVERSMES TIESAS** DARBU 2018

Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2018.
Rīga: Latvijas Republikas Satversmes tiesa, 2019.

ISBN 978-9934-8756-1-8

IEVADS

Šis pārskats sagatavots atbilstoši pērn iedibinātajam pārskata formātam. Taču vienlaikus tas ir arī pirmais solis ceļā uz jaunu tradīciju – par pārskata robežšķirtni izvēlēties nevis 1. janvāri, bet gan 9. decembri, kurš uzskatāms par Satversmes tiesas izveidošanas dienu. Proti, šajā pārskatā atspoguļots Satversmes tiesas veikums no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 8. decembrim, bet nākamais pārskata posms būs no 2018. gada 9. decembra līdz 2019. gada 8. decembrim. Šai jaunajai tradīcijai galvenokārt ir praktisks pamatojums – tā ļauj pilnvērtīgi sagatavot pārskatu, kurš tiek publiskots janvāra pirmajās dienās.

Pārskatu ievada Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles priekšvārds, kuram seko statistika par Satversmes tiesā saņemto pieteikumu skaitu, ierosināto, kā arī izskatīto lietu skaitu.

Pārskata galvenajā sadaļā atrodama informācija par Satversmes tiesas judikatūru. Tā visupirms ir informācija par judikatūras attīstības tendencēm pārskata posmā izskatītajās lietās, kā arī īsi minēto lietu apraksti. Izskatītās lietas iedalītas atbilstoši šādām tiesību nozarēm – pamattiesības, starptautiskās tiesības un Eiropas Savienības tiesības, valststiesības, administratīvās tiesības, nodokļu un budžeta tiesības, kā arī civiltiesības un civilprocess. Minētais iedalījums gan ir visai nosacīts, jo gandrīz visās Satversmes tiesas izskatītajās lietās aplūkotas kādas no pamattiesībām, turklāt viena un tā pati lieta var attiekties uz dažādām tiesību nozarēm.

Atšķirībā no iepriekšējā pārskata, kurā bija sniegtas arī vispārīgas piezīmes par visu līdzšinējo Satversmes tiesas judikatūru, šajā pārskatā šīs piezīmes atkārtoti nav izklāstītas. Savukārt tāpat kā iepriekš līdzās judikatūras attīstības tendencēm un lietu aprakstiem pārskatā aplūkoti arī Satversmes tiesas lēmumi par tiesvedības izbeigšanu lietā, kā arī Satversmes tiesas kolēģiju lēmumi par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu.

Pārskata noslēguma sadaļā raksturots Satversmes tiesas dialogs ar sabiedrību un valsts institūcijām, kā arī tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā un starptautiskā sadarbība. Pārskatā iekļauts arī Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku publikāciju saraksts, kurš papildināts ar atsevišķām atziņām no šīm publikācijām.

SATURS

Priekšvārds	8
1. Statistika	10
2. Judikatūra	15
2.1. Pamattiesības	16
Lieta Nr. 2017-09-01	19
Lieta Nr. 2017-15-01	20
Lieta Nr. 2017-16-01	21
Lieta Nr. 2017-18-01	22
Lieta Nr. 2017-20-0103	22
Lieta Nr. 2017-23-01	24
Lieta Nr. 2017-25-01	24
2.2. Starptautiskās tiesības un Eiropas Savienības tiesības	26
Lieta Nr. 2017-12-01	27
Lieta Nr. 2017-28-0306	29
2.3. Valststiesības (Satversmes institucionālā daļa)	30
Lieta Nr. 2017-11-03	31
Lieta Nr. 2017-17-01	32
Lieta Nr. 2017-33-03	33
2.4. Administratīvās tiesības	35
Lieta Nr. 2017-32-05	36
Lieta Nr. 2018-07-05	37
2.5. Nodokļu un budžeta tiesības	38
Lieta Nr. 2017-35-03	39
Lieta Nr. 2018-04-01	40
2.6. Civiltiesības un civilprocess	41
Lieta Nr. 2017-21-01	42
Lieta Nr. 2017-30-01	43
2.7. Lēmumi par tiesvedības izbeigšanu lietā	44
Lieta Nr. 2017-13-01	44
Lieta Nr. 2017-19-01	45
Lieta Nr. 2017-20-0103	45
Lieta Nr. 2018-01-01	46
2.8. Kolēģiju lēmumi	47
3. Dialogs	59
3.1. Dialogs ar sabiedrību	61
3.2. Dialogs ar valsts institūcijām	65
3.3. Tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā	66
3.4. Starptautiskā sadarbība	68
3.5. Publikācijas	70

PRIEKŠVĀRDS

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele. Foto: Reinis Inkēns.

Satversmes tiesa 2018. gadā turpināja iepriekš uzsāktu darbības virzienu nostiprināšanu. Proti, tā stiprināja tiesas darba pārskatāmību, nesa tiesisko domu Latvijā un pilnvērtīgi līdzdarbojās Eiropas tiesu dialogā.

Šajā ziņā es vēlos pateikties Satversmes tiesas tiesnešiem un viņu palīgiem, kā arī komunikācijas speciālistam par ieguldīto darbu un laiku, gatavojot informāciju par pieņemtajiem nolēmumiem – tostarp video formātā. Jāuzsver, ka 2018. gadā tika pieņemti un kopš 2019. gada 1. janvāra ir spēkā Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma grozījumi, kuri dod iespēju saņemt valsts apmaksātu juridisko palīdzību konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā. Šāds pozitīvs rezultāts bija iespējams, tikai pateicoties Tieslietu ministrijas, Juridiskās palīdzības administrācijas un tiesas Juridiskā departamenta sadarbībai. Šie ir daži būtiski tiesas darba piemēri, kas sekmē sabiedrības izpratnes veidošanos par Satversmes tiesas darbu.

Satversmes tiesa turpināja uzrunāt dažādas Latvijas sabiedrības auditorijas, un ikviens tiesnesis un tiesas darbinieks ir sniedzis savu ieguldījumu tiesas un sabiedrības dialoga stiprināšanā. Īpaši šoreiz būtu jāizceļ aizsāktās starpdisciplinārās sarunas par Latviju, kuru ietvaros ir notikušas divas sarunas. Pirmā saruna kopā ar rakstnieci Māru Zālīti un literatūrzinātnieku Viesturu Vecgrāvi uzdeva jautājumu par to, ar kādu vēstures nastu ieejam jaunajā simtgadē un vai esam visu uzzinājuši par savas nācijas pagātņi, lai brīvi varētu doties nākotnē. Savukārt otrā saruna bija par valstij nepieciešamajiem simboliem un Daugavu kā latviešu vienotības un valstsgribas paradigmu.

Latvijas simtās dzimšanas dienas ietvaros Satversmes tiesa aizsāka plašāku sarunu ar citām Eiropas valstu konstitucionālajām jurisdikcijām par to lomu globālajā pasaulē, izvirzot tēzi par konstitucionālo tiesu lomu līdzsvara noturēšanā konstitucionālo un starptautisko tiesību vidū, ņemot vērā pieaugošo starptautiskās sabiedrības konsolidēšanos (*sk. informāciju par Satversmes tiesas rīkoto **starptautisko konferenci** "Konstitucionālo tiesu loma globalizētajā pasaulē 21. gadsimtā"*). Tieši konstitucionālās tiesas stāv starptautiskā un nacionālā satikšanās punktā. Konstitūciju, starptautisko tiesību un Eiropas Savienības tiesību mijiedarbības un savstarpējas piemērošanas koncepcija ir konstitucionālo tiesu rokās mijiedarbībā ar Eiropas tiesām.

Satversmes tiesa kā tiesu varai piederīgs konstitucionāls orgāns savu funkciju īstenošanu uztver radoši. Sabiedrības attīstībai ir nepieciešamas idejas. Idejas, kuras pēc tam var formulēt tiesībās, tiesību institūtos, kā arī īstenot praksē. Līdz ar to Satversmes tiesa, iedvesmojoties no pasaules labākās pieredzes, rada tās idejas, kas, kā rāda šo ideju īstenošana, ir nepieciešamas tiesiskās kultūras nostiprināšanā Latvijā.

Vienlaikus Satversmes tiesa savos nolēmumos ir atkārtoti uzsvērusi to, ka demokrātiskas tiesiskas valsts attīstības pamats ir kārtība valsts varas atzaru līdzsvara un atsvāra mehānismā. Satversmes tiesa 2018. gadā šim jautājumam pievērsās īpaši, to skaidrojot dialogā ar varas atzariem. Kāpēc tiesa uzskata šo jautājumu par tik būtisku? Tas ir Latvijas valsts, kuras būtība ir nodrošināt Latvijas iedzīvotājam cieņpilnu dzīvi, mērķa īstenošanas jautājums. Cilvēks dzimst vienlīdzīgs savās tiesībās un cieņā. Valsts ir mehānisms, lai nodrošinātu cilvēka cieņu. Šim mehānismam ir raksturīgas īpašas varas atzaru līdzsvara un atsvāra attiecības. Ja līdzsvars ir izjaukts, tad cilvēka cieņa valstī netiek pilnībā garantēta. Cilvēki grib uzticēties tiesām un savai valstij. Uzticība tiesām ir mūsdienu sabiedrības kopā esības un darbības viena no būtiskajām īpašībām. Latvijas ilgtspējīgai attīstībai ir svarīga katra valsts iedzīvotāja vēlme būt šajā sabiedrībā, dzīvot, pilnveidoties un nepieciešamības gadījumā meklēt aizsardzību. Jurists šo visu apgūst, iegūstot jurista izglītību. Šīs zināšanas nosaka jurista īpašo misiju sabiedrībā. Savukārt tiesnesim ir gan īpaša misija, gan īpaša atbildība.

Es vēlētos pateikties Satversmes tiesas kolēģiem par pašizliedzīgo darbu Satversmes tiesas kompetences īstenošanā un Satversmē ietverto vērtību stiprināšanā.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele

1 **STATISTIKA**

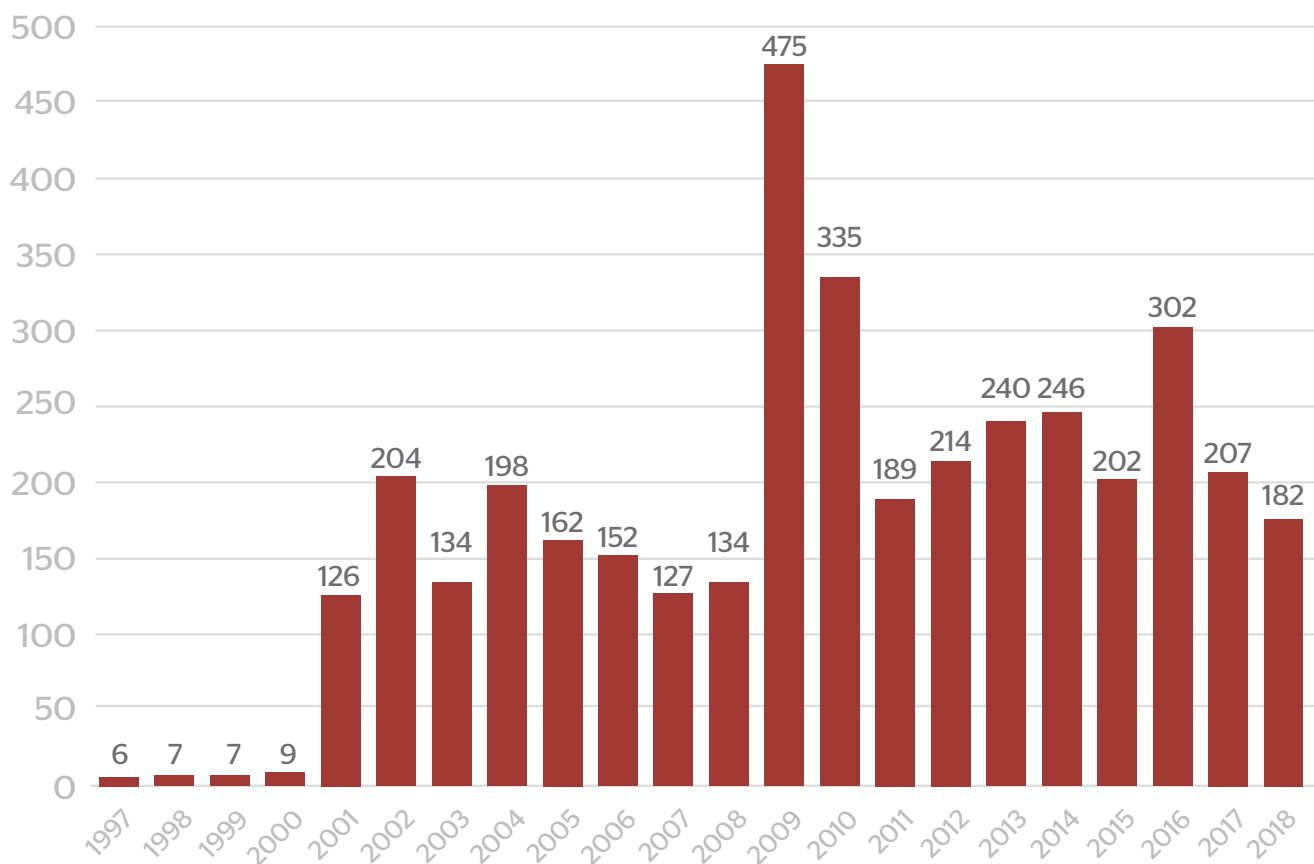
Satversmes tiesas tiesneši. No kreisās: Jānis Neimanis, Daiga Rezevska, Sanita Osipova, Ineta Ziemeļe, Aldis Laviņš, Gunārs Kušņs, Artūrs Kučs. Foto: Toms Norde.

Satversmes tiesā no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 9. decembrim saņemti 363 pieteikumi par lietas ierosināšanu. No tiem 181 atzīts par acīmredzami nepieņemti, bet 182 reģistrēti kā pieteikumi un nodoti izskatīšanai Satversmes tiesas kolēģijās.

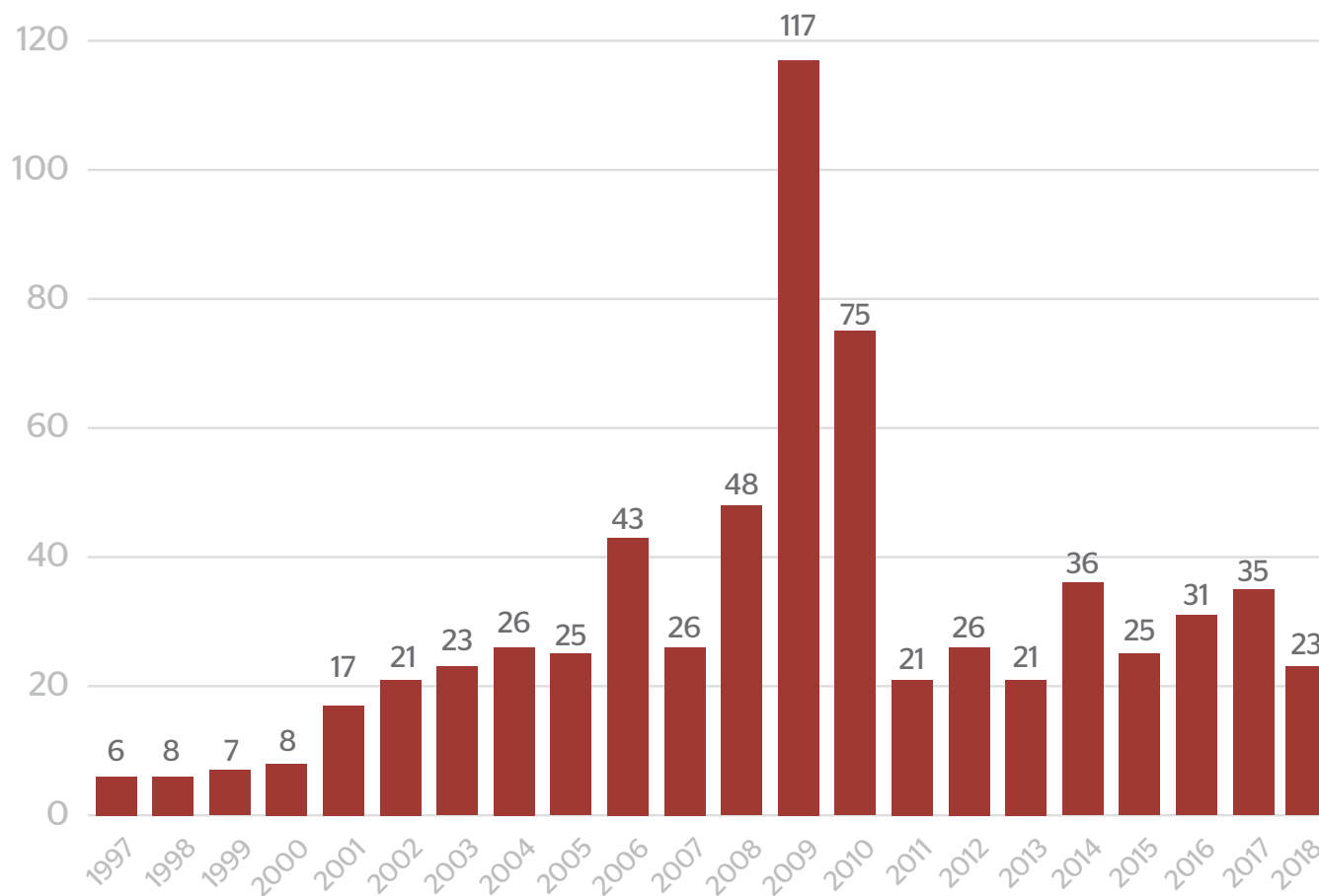
Satversmes tiesa pērn ierosināja 23 lietas. No minētajām lietām 13 ierosinātas pēc konstitucionālās sūdzības, sešas – pēc tiesas pieteikuma, divas – pēc divdesmit Saeimas deputātu pieteikuma, pa vienai lietai – pēc tiesībsarga un pašvaldības domes pieteikuma.

Satversmes tiesa pārskata posmā izskatīja 21 lietu. Spriedumi pieņemti 17 lietās, bet četrās lietās izbeigta tiesvedība. Spriedumos izvērtēta 28 tiesību normu satversmība un divu ministra izdotu rīkojumu tiesiskums. 10 spriedumos kāda tiesību norma atzīta par neatbilstošu Satversmei. Septiņās lietās tiesneši izteikuši atsevišķas domas.

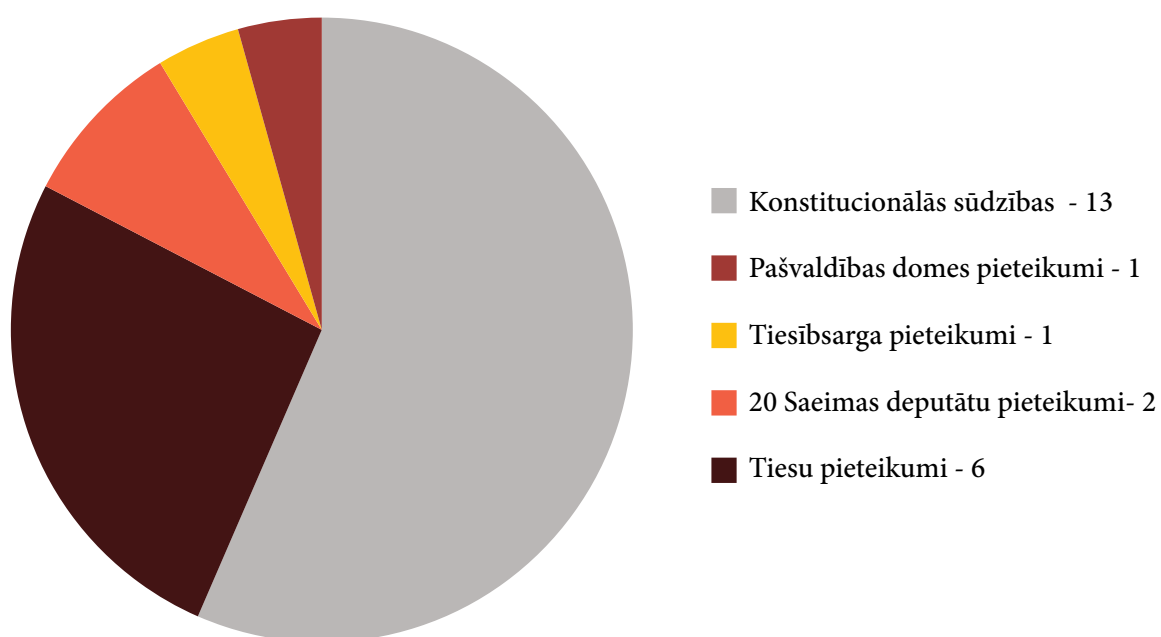
Saņemto pieteikumu skaits

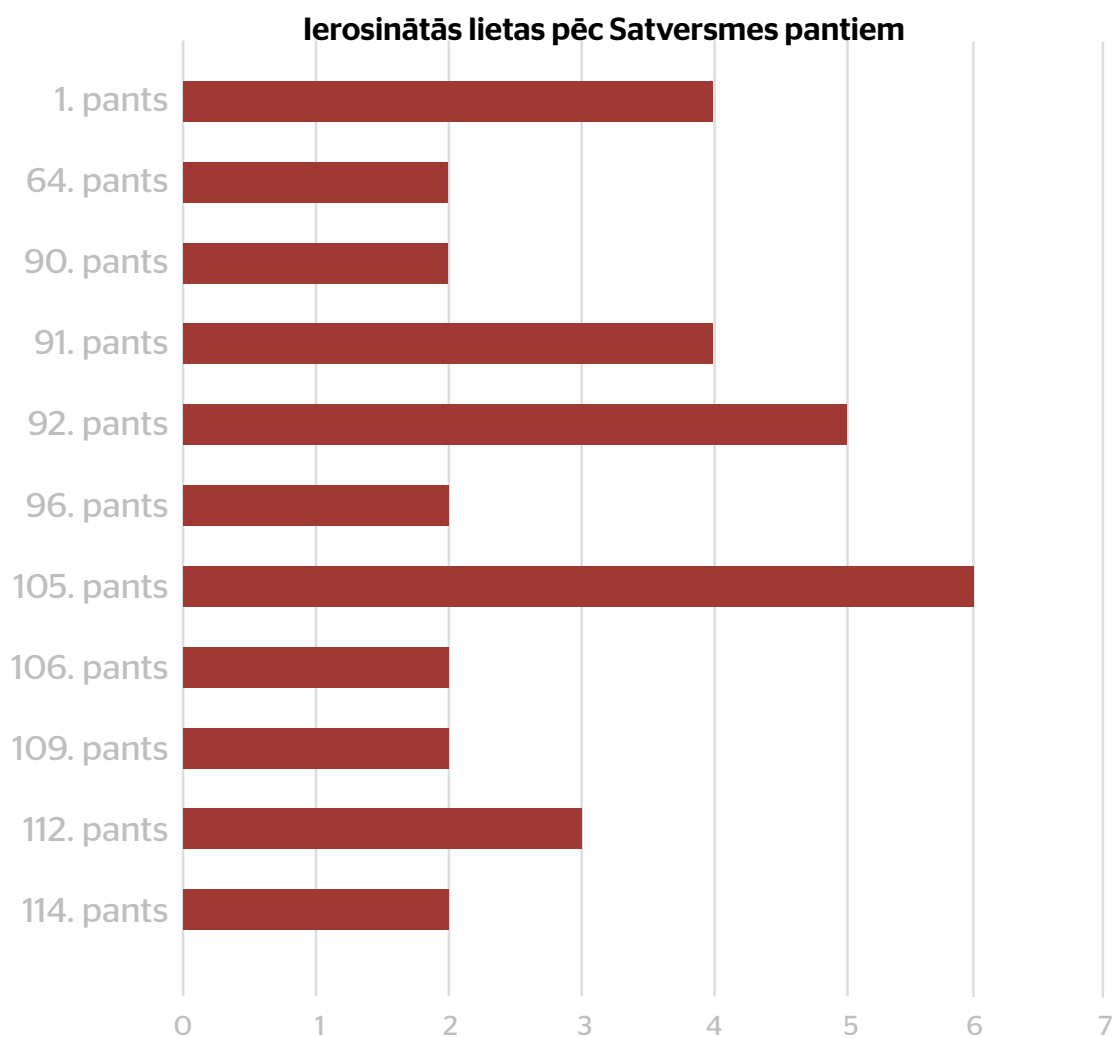
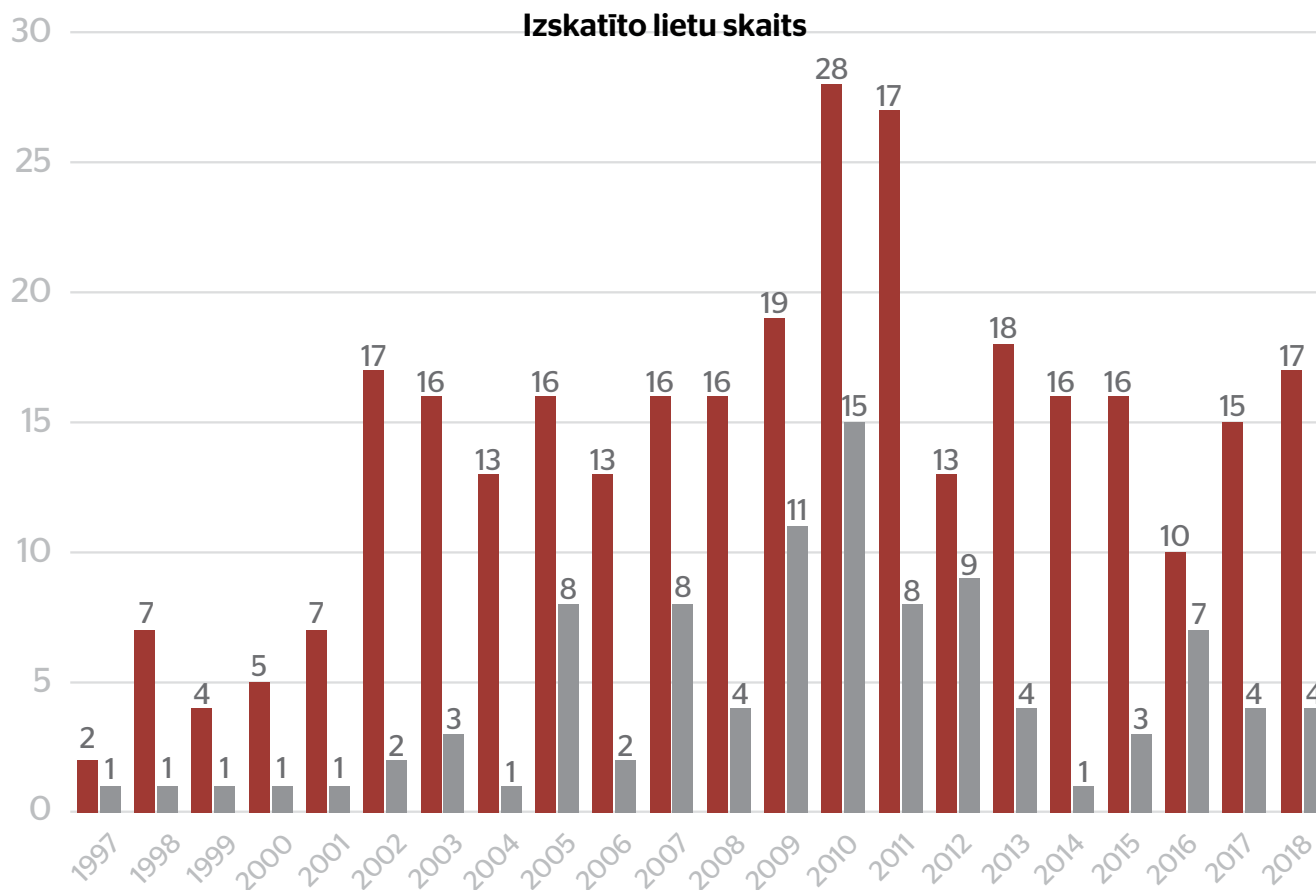

Ierosināto lietu skaits

Ierosināto lietu sadalījums pēc pieteikuma iesniedzēja

2

JUDIKATŪRA

2.1. PAMATTIESĪBAS

Šajā nodaļā ietverta informācija par lietām, kurās vērtēta apstrīdēto normu atbilstība Satversmē garantētajām pamattiesībām un kurās aplūkoti tiesību jautājumi nav cieši saistīti ar kādu citu tiesību nozari. Vispirms analizētas Satversmes tiesas judikatūras attīstības tendences attiecīgajā pamattiesību jomā, bet pēc tam sniegts ieskats izskatītajās lietās.

Tiesības kandidēt vēlēšanās

No Satversmes 1., 6. un 9. panta izrietošās tiesības kandidēt vēlēšanās aplūkotas lietā Nr. 2017-25-01. Tajā līdzīgi kā lietā Nr. 2000-03-01 un lietā Nr. 2005-13-0106 tika vērtēts aizliegums kandidēt Saeimas vēlēšanās personām, kuras pēc 1991. gada 13. janvāra darbojušās Latvijas Komunistiskajā partijā, Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās.

Satversmes tiesa sniedza jaunu apstrīdētās normas interpretāciju, norādot, ka tajā paredzētais aizliegums attiecas uz personām, kuras, darbojoties normā minētajās organizācijās, ar savu rīcību ne tikai apdraudēja, bet vēl joprojām apdraud Latvijas valsts neatkarību un demokrātiskas tiesiskas valsts principus. Raksturojot pašreizējo Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts attīstības pakāpi, tiesa uzsvēra, ka būtiska daļa sabiedrības joprojām ir atvērta totalitārām idejām un pozitīvi vērtē PSRS okupācijas periodu. Tiesa norādīja arī uz ārējiem valsts drošības apdraudējumiem, kas ir būtisks faktors apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma saglabāšanai. Atbilstoši paš aizsargājošās demokrātijas principam valsts ir tiesīga prasīt, lai personas, kuras ieņem valsts amatus, būtu lojālas valstij un jo īpaši konstitucionālajiem principiem, uz kuriem tā balstīta. Tiesa arī akcentēja, ka likumdevēja varu īstenojošajai Saeimai kā deputātu kopumam ir īpaši svarīga loma parlamentārā demokrātiskā valstī. Deputāta statuss prasa, lai valsts nosaka attiecīgajām personām īpašas prasības, kuru mērķis ir Latvijas valsts neatkarības un demokrātiskas tiesiskas valsts principu aizsardzība.

Tiesības uz taisnīgu tiesu

Satversmes 92. pantā paredzētās tiesības uz taisnīgu

tiesu aplūkotas lietā Nr. 2017-16-01, lietā Nr. 2017-23-01 un lietā Nr. 2017-20-0103. Tajās analizēts tiesību uz taisnīgu tiesu tvērums, kasācijas instances tiesas loma kriminālprocesā, vairāki procesuālā taisnīguma elementi – tiesas objektivitāte, koleģialitātes princips un pamatojuma princips –, kā arī taisnīgas tiesas garantijas valsts noslēpuma aizsardzības procesā.

Satversmes tiesa lietā Nr. 2017-16-01 atzina, ka likumdevējs ir noteicis personai tiesības ikvienā administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto nolēmumu pārsūdzēt augstākā instancē un nav paredzējis izņēmumus pat attiecībā uz maznozīmīgiem pārkāpumiem. Tātad likumdevējs ir noteicis augstāku pamattiesību aizsardzības līmeni, nekā to paredz Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, jo tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas attiecinājās uz visām administratīvo pārkāpumu lietām. Tādēļ valsts pienākums ir izveidot tādu administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanas kārtību, kas visās minētajās lietās personai nodrošinātu tādas pašas tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas kā krimināllietās.

Lietā Nr. 2017-23-01 pirmoreiz raksturota kasācijas instances tiesas loma kriminālprocesā. Kā atzina Satversmes tiesa, kasācijas instances tiesas īpašais tiesiskais raksturs kriminālprocesā izriet no šā procesa dabas. Tas ir vērst uz publiski tiesisko interešu nodrošināšanu un var radīt arī nozīmīgas tiesiski sociālas sekas personai, kurai konkrētajā kriminālprocesā ir tiesības uz aizstāvību. Proti, kriminālprocesa rezultātā var iestāties tādas tiesiskās sekas, kas būtiski ierobežo personas pamattiesības. Līdz ar to kasācijas instances tiesai ir būtiska loma tiesību sistēmas attīstīšanā, tiesību normu piemērošanas un interpretācijas vienotības, kā arī personas pamattiesību aizsardzības nodrošināšanā – jo īpaši kriminālprocesā.

Viena no taisnīgas tiesas garantijām ir tiesas objektivitāte. Lietā Nr. 2017-16-01 tā aplūkota saistībā ar lietas dalībniekiem liegtajām tiesībām pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kuri izlemj jautājumu par apelācijas tiesvedības ierosināšanu administratīvo pārkāpumu lietās. Satversmes tiesa secināja, ka tiesneša noraidījuma institūts ir pakārtots tiesneša pienākumam atstatīties

no lietas izskatīšanas. Tātad atbildība par to, lai būtu nodrošinātas tiesības uz objektīvu lietas izskatīšanu, vispirms gulstas uz konkrēto tiesnesi, kurš izskata lietu. Tomēr lēmums par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību nav pārsūdzams. Tādēļ gadījumā, kad tiesnesim vajadzēja atstatīties no lietas izskatīšanas, bet viņš to nav izdarījis, personai vairs nav procesuālu līdzekļu, ar kuriem tā varētu aizsargāt savas pamattiesības uz lietas objektīvu izskatīšanu. Tādējādi personai netiek nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Savukārt lietā Nr. 2017-23-01 tiesas objektivitāte aplūkota saistībā ar to, ka kriminālprocesā jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu izlemj tiesnesis vienpersoniski. Satversmes tiesa norādīja, ka tiesai jābūt gan subjektīvi neitrālai (tiesnesim nedrīkst būt personiski aizspriedumi), gan objektīvi neitrālai (jābūt izslēgtām pamatotām šaubām par tiesas objektivitāti). Tiesneša vienpersonisks lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var radīt personai šaubas par tiesas objektivitāti.

Līdzās tiesas objektivitātei lietā Nr. 2017-23-01 pirmoreiz analizēts koleģialitātes princips. Tiesnesim vienpersoniski lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu kriminālprocesā, neveidojas dialogs par tiesību normu vienveidīgu piemērošanu un tiesību attīstību, turklāt sabiedrībā var rasties šaubas par tiesību normu piemērošanas pareizību. Šāda kārtība neatbilst tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Lietā Nr. 2017-23-01 sniedz nozīmīgu pienesumu Satversmes tiesas judikatūrā par pamatojuma principu. Minētajā lietā Satversmes tiesa vērtēja Kriminālprocesa likumā paredzēto iespēju nenorādīt pamatojumu lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Tika secināts, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izriet tiesas pienākums pamatot to, kādēļ kasācijas sūdzībā sniegtie juridiskie argumenti par nepieciešamību ierosināt kasācijas tiesvedību kriminālprocesā ir noraidāmi. Motīvu norādīšana tiesas nolēmumā ir viens no līdzekļiem, kas ļauj personai pārliecināties, ka tā ir uzklusīta un tās sniegtie argumenti ir izvērtēti. Motivēts nolēmums veicina arī to, ka persona atzīst tiesas izdarītos secinājumus.

Pamatojuma princips iztirzāts arī lietā Nr. 2017-16-01, vērtējot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (turpmāk arī – kodekss) paredzēto iespēju nenorādīt pamatojumu lēmumā par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību. Satversmes tiesa uzsvēra, ka šādi lēmumi ir jāmotivē – citstarp tādēļ, lai apelācijas sūdzības iesniedzējs un sabiedrība varētu saprast, kā tiesa nonākusi pie tieši tāda un ne citāda lēmuma un ka tiesas lēmums nav balstīts uz patvaļīgiem motīviem.

Savukārt lietā Nr. 2017-20-0103 vērtētas taisnīgas tiesas garantijas valsts noslēpuma aizsardzības procesā. Satversmes tiesa atzina, ka personai nav subjektīvu tiesību uz pieeju valsts noslēpumam un valstij ir plaša rīcības brīvība valsts noslēpuma aizsardzības pasākumu izvēlē. Tomēr tas nenozīmē, ka valsts noslēpuma aizsardzības procesā nevarētu tikt ierobežotas tādas personu tiesības un likumiskās intereses, kuras ir aizsargājamais taisnīgā tiesā. Piemēram, Satversmes 105. pantā noteikto tiesību uz īpašumu ierobežojuma gadījumā personai ir jābūt iespējai aizstāvēt savas tiesības Satversmes 92. panta pirmajam teikumam atbilstošā veidā. Konkrētajā gadījumā gan tiesību uz īpašumu ierobežojums netika konstatēts. Tomēr tiesa norādīja – kaut arī atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu neatbilst uz personu tiesībām un likumiskajām interesēm, kuru aizsardzība taisnīgā tiesā paredzēta Satversmes 92. pantā, šī Satversmes norma neliedz valstī izveidot tādu procesuālo kārtību, kuras ietvaros lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par šā sertifikāta anulēšanu persona varētu apstrīdēt, iesniedzot sūdzību ģenerālprokuroram, kura lēmums savukārt būtu pārsūdzams administratīvajā tiesā. Šādu kārtību likumdevējs jau ir paredzējis grozījumos likumā “Par valsts noslēpumu”.

Tiesības uz privāto dzīvi

Satversmes 96. pantā noteiktās tiesības uz privāto dzīvi aplūkotas lietā Nr. 2017-30-01 par pienākumu prasības pieteikumā norādīt atbildētāja deklarēto dzīvesvietu. Informācija par minēto lietu ietverta pārskata nodaļā “Civiltiesības un civilprocess”.

Tiesības uz īpašumu

Satversmes 105. pantā garantētās tiesības uz īpašumu aplūkotas piecās lietās – lietā Nr. 2017-12-01 par pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk arī – PVN) pārmaksas atgriešanu,¹ lietā Nr. 2017-17-01 par piespiedu nomu,² lietā Nr. 2017-21-01 par transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu,³ lietā Nr. 2018-04-01 par nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi,⁴ kā arī jau pieminētajā lietā Nr. 2017-20-0103 par industriālās drošības sertifikātu.

Lietā Nr. 2017-20-0103 citstarp tika vērtēts, vai tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu ietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā. Satversmes tiesa atzina, ka noteiktos gadījumos, kad komersants izpilda valsts pasūtījumu, tā lietojumā var būt valsts noslēpuma objekti – ar nosacījumu, ka komersants ir saņēmis industriālās drošības sertifikātu. Tomēr minētā sertifikāta esība nav tāda prasība, kas komersantam būtu obligāti jāizpilda, lai tas varētu veikt komercdarbību paša izraudzītā jomā. Atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu neierobežo komersanta tiesības veikt komercdarbību, un pēc šā atteikuma komersants ir tiesīgs turpināt savu ko-

1 Informācija par lietu Nr. 2017-12-01 ietverta pārskata nodaļā “Starptautiskās tiesības un Eiropas Savienības tiesības”.

2 Informācija par lietu Nr. 2017-17-01 ietverta pārskata nodaļā “Valststiesības (Satversmes institucionālā daļa)”.

3 Informācija par lietu Nr. 2017-21-01 ietverta pārskata nodaļā “Civiltiesības un civilprocess”.

4 Informācija par lietu Nr. 2018-04-01 ietverta pārskata nodaļā “Nodokļu un budžeta tiesības”.

mercdarbību izraudzītajā jomā. Industriālās drošības sertifikāta esība ir priekšrocība, kas komersantam, kurš jau veic noteikta veida komercdarbību, paver iespēju piedalīties klasificētās iepirkumu procedūrās. Līdz ar to tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu neietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā.

Tiesības uz reliģiskās pārliecības un biedrošanās brīvību

Satversmes 99. pantā noteiktās tiesības uz reliģiskās pārliecības brīvību un 102. pantā paredzētās tiesības uz biedrošanās brīvību aplūkotas lietā Nr. 2017-18-01. Minētās tiesības līdz šim analizētas tikai dažās lietās (reliģiskās pārliecības brīvība – lietā Nr. 2002-07-01 un lietā Nr. 2010-50-03 –, bet biedrošanās brīvība – lietā Nr. 2012-16-01). Turklāt lietā Nr. 2017-18-01 abas šīs tiesības pirmoreiz vērtētas kopsakarā. Satversmes tiesa atzina, ka reliģisko organizāciju apvienošanās reliģiskās pārliecības paušanai ietilpst gan Satversmes 99. panta, gan 102. panta tvērumā. Proti, reliģiskās organizācijas tiesības uz reliģijas brīvību tās ārējā izpausmē jeb tiesības paust savu reliģisko pārliecību aizsargā vērtības, kuras aizsargā arī tiesības uz biedrošanās brīvību. Tāpēc tiesības uz reliģijas brīvību tās ārējā izpausmē ir konkretizējamas kontekstā ar tiesībām uz biedrošanās brīvību. Izvērtējusi apstrīdēto normu atbilstību minētajām pamattiesībām, tiesa secināja, ka jaunizveidotām draudzēm paredzētā prasība pēc pārreģistrācijas, kā arī aizliegums izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms pārreģistrācijas perioda beigām neatbilst samērīguma principam. Savukārt ierobežojumam, kas liedz vienā konfesijā reģistrēt vairāk nekā vienu baznīcu, nav leģitīma mērķa.

Tiesības uz ģimenes aizsardzību

Satversmes 110. pantā ietvertās tiesības uz ģimenes aizsardzību aplūkotas lietā Nr. 2017-09-01 par vecāku pabalstu. Atšķirībā no lietas Nr. 2009-44-01, kurā savulaik vērtēta minētā pabalsta samazināšana ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, lietā Nr. 2017-09-01 tika vērtēts, vai valsts, piešķirot šo pabalstu vienīgi ienākumus negūstošām pašnodarbinātām personām, ir izpildījusi tai no Satversmes 110. panta izrietošo pozitīvo pienākumu nodrošināt ģimenes sociālās aizsardzības sistēmu. Satversmes tiesa atzina, ka valstij ir pienākums nodrošināt vienīgi sociālās aizsardzības minimumu – tai jāizveido tāda ģimenes sociālās aizsardzības sistēma, kas nodrošina atbalstu ģimenei tad, kad tā pati sevi nespēj nodrošināt. Tā kā profesionālā darbība un ienākumu gūšana apliecina personas spējas pašai gādāt par savu ģimeni, šādos gadījumos vecāku pabalsts neveido sociālās aizsardzības minimumu. Apzinoties, ka pašnodarbinātas personas ienākumu apmērs dažādos laika posmos var būt atšķirīgs, tiesa tomēr norādīja, ka likumdevējam nav iespējams izveidot tādas pabalsta piešķiršanas priekšnoteikumus, kas pilnīgi atbilstu katras personas reālajai situācijai. Likumdevējs, izmantojot savu rīcības brīvību, ir tiesīgs vadīties no saprātīgiem, iepriekšējā pieredzē balstītiem priekšstatiem par sociālo realitāti.

Tiesības uz vienlīdzību

Satversmes 91. pantā garantētās tiesības uz vienlīdzību aplūkotas lietā Nr. 2017-15-01 par ārstniecības personu darba samaksu, lietā Nr. 2017-25-01 par vēlēšanu tiesību ierobežojumiem, kā arī lietā Nr. 2017-35-03 par nekustamā īpašuma nodokļa samazinātajām likmēm⁵ un lietā Nr. 2017-28-0306 par nekustamā īpašuma nodokļa likmi ārvalstniekiem.⁶

Lietā Nr. 2017-15-01 tika salīdzinātas šādas personu grupas: 1) ārstniecības personas un neatliekamās medicīniskās palīdzības brigādes personas, kuras strādā pagarināto normālo darba laiku; 2) pārējie nodarbinātie, kuri veic virsstundu darbu. Abām grupām piederošās personas atrodas salīdzināmā situācijā, jo tām noteiktais darba laiks pārsniedz normālo darba laiku. Tomēr pret ārstniecības personām paredzēta atšķirīga attieksme, jo par virsstundu darbu noteikta piemaksa 100 procentu apmērā, bet samaksa par pagarināto normālo darba laiku noteikta pēc atšķirīgas – zemākas – likmes. Satversmes tiesa secināja, ka pagarinātais normālais darba laiks ticis ieviests 2009. gadā, lai ekonomiskās krīzes apstākļos stabilizētu situāciju veselības aprūpes nozarē. Savukārt 2017. gadā likumdevējs noteicis pārejas periodu līdz 2020. gadam, paredzot pakāpenisku atteikšanos no pagarinātā normālā darba laika. Tiesa norādīja, ka pārejas perioda noteikšanas pamatā var būt apsvērumi, kas saistīti ar nepieciešamību nodrošināt valsts budžeta stabilitāti. Tomēr šādi argumenti paši par sevi nav pietiekami, lai pamatotu to, ka pārejas periodā joprojām nosakāma zemāka darba samaksas likme. Līdz ar to tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā paredzētajai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa.

Lietā Nr. 2017-25-01 pieteikuma iesniedzēja uzskatīja, ka pilsoņi, kuri ir darbojušies Latvijas Komunistiskajā partijā, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citiem Latvijas pilsoņiem un ka tādējādi arī attieksmei pret šīm personām jābūt vienādai. Tomēr Satversmes tiesa šim uzskatam nepiekrīta. Kaut arī būtiskākā personu grupas vienojošā pazīme ir pilsonība (apstrīdētajā normā ir ietverts viens no Saeimas vēlēšanu likumā noteiktajiem ierobežojumiem, kas liedz Latvijas pilsonim, kurš vēlēšanu dienā ir vecāks par 21 gadu, kandidēt Saeimas vēlēšanās), viena kopīga pazīme pati par sevi ne vienmēr var kalpot par pietiekamu argumentu tam, lai konstatētu, ka personas atrodas vienādos un savstarpēji salīdzināmos apstākļos. Apstrīdētā norma paredz nevis atšķirīgu attieksmi atkarībā no personas politiskās pārliecības (uzskatiem), bet gan vēlēšanu tiesību ierobežojumu sakarā ar aktīvu darbošanos pret atjaunoto demokrātisko iekārtu. Tādēļ tie Latvijas pilsoņi, uz kuriem attiecas apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums, un tie Latvijas pilsoņi, uz kuriem neattiecas šis, kā arī citi Satversmē un Saeimas vēlēšanu likumā noteiktie vēlēšanu tiesību ierobežojumi, atrodas atšķirīgos un savstarpēji nesalīdzināmos apstākļos.

5 Informācija par lietu Nr. 2017-35-03 ietverta pārskata nodaļā "Nodokļu un budžeta tiesības".

6 Informācija par lietu Nr. 2017-28-0306 ietverta pārskata nodaļā "Starptautiskās tiesības un Eiropas Savienības tiesības".

Lieta Nr. 2017-09-01

Satversmes tiesa 2018. gada 15. februārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-09-01 "Par likuma "Par matēritātes un slimības apdrošināšanu" 10.⁴ panta pirmās daļas 3. punkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2012. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110. pantam".

Lietā tika vērtēts nosacījums, ka vecāku pabalstu ir tiesīga saņemt tikai tāda pašnodarbināta persona, kura bērna kopšanas laikā negūst ienākumus.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzēja ir zvērināta advokāte, kura atjaunojusi profesionālo darbību, pirms bērns sasniedzis gada vecumu. Taču līdz ar to pieteikuma iesniedzējai pārtraukta vecāku pabalsta piešķiršana. Tādā veidā likumdevējs neesot izpildījis pienākumu nodrošināt ģimenes sociālo aizsardzību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka valstij no Satversmes 110. panta izriet pienākums izveidot un uzturēt ģimenes sociālās aizsardzības sistēmu. Pildot minēto pienākumu, likumā ir noteikti dažādi aizsardzības mehānismi – tostarp tiesības uz vecāku pabalstu. Tiesa arī uzsvēra, ka valsts īpaši atbalsta ģimenes, kurās ir bērni līdz divu gadu vecumam. Zīdaiņiem ir nepieciešama sevišķa aprūpe, un parasti šo aprūpi uzņemas bērna vecāki, tāpēc viņi var nespēt gūt ienākumus tādā pašā līmenī kā pirms bērna piedzimšanas.

Otrkārt, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs ar apstrīdēto normu centies nodrošināt viena vecāka klātbūtni bērnam viņa pirmajā dzīves gadā, noteiktā apmērā kompensējot šim vecākam bērna kopšanas dēļ

zaudētos ienākumus. Valstij ir pienākums radīt tādu sistēmu, kas paredz ģimenes tiesības uz sociālo aizsardzību vismaz minimālā līmenī. Līdz ar to ģimenei ir tiesības uz atbalstu tad, kad tā pati sevi nespēj nodrošināt. Savukārt pašnodarbināta persona, kura bērna kopšanas laikā turpina gūt ienākumus, pati spēj gādāt par savu ģimeni. Šādā gadījumā neiestājas sociālais risks, jo personas ģimene bērna kopšanas dēļ nezaudē finanšu nodrošinājumu. Tādējādi ienākumu neesību kā priekšnoteikumu tiesībām uz vecāku pabalstu likumdevējs noteicis pamatoti.

Treškārt, Satversmes tiesa atzina, ka sociālā nodrošinājuma sistēmai jābūt ilgtspējīgai, lai tiesības uz sociālo nodrošinājumu varētu īstenot gan pašreizējās, gan arī nākamās paaudzes. Ciktāl ģimenei tiek nodrošinātas tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālā apmērā, valsts var neparedzēt tiesības uz sociālās apdrošināšanas pabalstu gadījumos, kad tās apdraudētu sociālā budžeta ilgtspēju. Arī šādā veidā valsts rūpējas par bērnu, tostarp nākamās paaudzes, interesēm.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka pašnodarbinātās personas, kuras bērna kopšanas laikā turpināja profesionālo darbību, neatradās vienādos un savstarpēji salīdzināmos apstākļos ar personām, kuras saņēma bērna kopšanas pabalstu. Turklāt attiecībā uz nodarbinātības risku, kas saistīts ar profesionālās darbības pārtraukšanu bērna kopšanas dēļ, pašnodarbinātās personas neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar darbiniekiem Darba likuma izpratnē.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 110. pantam.

Īstenojot ģimenes tiesības uz sociālo aizsardzību vismaz minimālā līmenī, valstij ir pienākums izveidot tādu ģimenes sociālās aizsardzības sistēmu, kas nodrošina atbalstu ģimenei tad, kad tā pati sevi nespēj nodrošināt.

Lieta Nr. 2017-15-01

Satversmes tiesa 2018. gada 15. maijā pasludināja spriedumu lietā Nr. 2017-15-01 “Par Ārstniecības likuma 53.¹ panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam”.

Lietā tika vērtēta kārtība, kāda ārstniecības personām nosaka darba samaksu par pagarināto normālo darba laiku.

Lieta tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā norādīts, ka Ārstniecības likumā paredzētais normālais pagarinātais darba laiks pēc būtības ir virsstundu darbs Darba likuma izpratnē. Par virsstundu darbu esot paredzēta piemaksa 100 procentu apmērā. Turpretim samaksa par pagarināto normālo darba laiku tiek noteikta pēc atšķirīgas – zemākas – likmes. Tādējādi apstrīdētā norma ierobežojot tiesības saņemt atbilstošu atlīdzību par virsstundu darbu, turklāt tā neatbilstot arī vienlīdzības principam.

Pirmkārt, Satversmes tiesa noraidīja Saeimas argumentu, ka apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku. Lai gan Ārstniecības likuma 53.¹ panta septītā daļa tikusi izslēgta, tajā esošais regulējums ietverts likuma pārejas noteikumu 31. punktā. Tika noraidīts arī arguments, ka tiesībsargs nav ievērojis strīda ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Tiesībsargs bija lūdzis Saeimu novērst apstrīdētās normas neatbilstību Satversmei, taču Saeima šo lūgumu nebija izpildījusi. Līdz ar to tiesvedība lietā tika turpināta.

Otrkārt, Satversmes tiesa secināja, ka pagarinātais normālais darba laiks tika ieviests 2009. gadā, lai ekonomiskās krīzes apstākļos stabilizētu situāciju veselības aprūpes nozarē. Savukārt 2017. gadā likumdevējs noteicis pārejas periodu līdz 2020. gadam, paredzot pakāpenisku atteikšanos no pagarinātā normālā darba laika. Tiesa norādīja, ka pārejas perioda noteikšanas pamatā var būt apsvērumi, kas saistīti ar nepieciešamību nodrošināt valsts budžeta stabilitāti. Tomēr šādi argumenti paši par sevi nav pietiekami, lai pamatotu atšķirīgas attieksmes leģitīmo mērķi pārejas periodā – proti, lai pamatotu to, ka par pagarināto normālo darba laiku joprojām nosakāma zemāka darba samaksas likme nekā Darba likumā noteiktā virsstundu darba samaksas likme. Arī pieņemot pārejas perioda regulējumu, likumdevējam ir pienākums pamatot ar to noteiktā ierobežojuma leģitīmo mērķi. Šāds izvērtējums jāveic arī tad, ja tiek paredzēta pakāpeniska atteikšanās no iepriekš pastāvējuša tiesiskā regulējuma.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā paredzētajai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa un ka apstrīdētā norma tādējādi neatbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam. Apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 107. pantam vairs netika vērtēta.

**Lai noteiktu tādu pārejas
regulējumu, kas atbilst taisnīguma
principam, demokrātiskā tiesiskā
valstī likumdevējam ik reizi ir
jāizvērtē iecerētā tiesiskā risinājuma
ietekme gan uz sabiedrības
interesēm, gan to personu tiesībām,
kuru pamattiesības tiek ierobežotas.**

Lieta Nr. 2017-16-01

Satversmes tiesa 2018. gada 15. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-16-01 "Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 213. panta, 289.²⁰ panta piektās un septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtēta kārtība, kāda ir noteikta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 213. pantā norādīto lietu izskatīšanai, un kārtība, kādā tiek izlemts jautājums par apelācijas tiesvedības ierosināšanu.

Lietā tika ierosināta pēc vairākām konstitucionālajām sūdzībām. Pieteikumu iesniedzēji esot saukti pie administratīvās atbildības un sodīti citstarp ar administratīvo arestu un naudas sodu. Par pirmās instances tiesas spriedumu viņi iesnieguši apelācijas sūdzību. Tomēr apelācijas instances tiesas tiesneši ar rezolūcijas veidā sastādītu lēmumu atteikušies ierosināt apelācijas tiesvedību. Pieteikumos norādīts, ka kodeksa 213. pantā norādīto administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanas kārtība nenodrošina personai tiesības uz taisnīgu tiesu. Proti, minētajās lietās tiesa uzņemoties "apsūdzības uzturētāja" lomu, kas būtu jānodrošina prokuroram. Savukārt kodeksa 289.²⁰ panta piektā un septītā daļa liedzot pieeju tiesai, kā arī nenodrošinot tiesības uz motivētu tiesas nolēmumu un iesniegtās sūdzības objektīvu izskatīšanu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka valstij ir pienākums administratīvo pārkāpumu lietās nodrošināt personai tādas pašas tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas kā krimināllietās.

Otrkārt, Satversmes tiesa secināja, ka kodeksa 213. pantā minēto administratīvo pārkāpumu lietās tiesa personai var uzlikt administratīvo sodu. Tomēr tiesa nevar pēc savas iniciatīvas iegūt pierādījumus, jo administratīvo pārkāpumu procesā nav piemērojams objektīvās izmeklēšanas princips. Turklāt šo lietu izskatīšanā nav nepieciešama prokurora piedalīšanās, jo "apsūdzības uzturētāja" lomu uzņemas kompetentā institūcija (amatpersona), kas uzsāk administratīvā pārkāpuma lietvedību. Tādējādi minētās lietas tiek izskatītas tādā kārtībā, kas nodrošina to objektīvu

izspriešanu. Līdz ar to kodeksa 213. pants atbilst Satversmei.

Treškārt, Satversmes tiesa norādīja, ka administratīvo pārkāpumu lietās personai ir tiesības uz pārsūdzību vismaz vienā instancē. Šīs tiesības ir nodrošinātas arī tad, ja personai vispirms jāvērtē tiesā ar lūgumu izskatīt tās iesniegto apelācijas sūdzību, neatkarīgi no tā, vai pēc iesniegtās apelācijas sūdzības apelācijas tiesvedība tiks uzsākta vai ne. Līdz ar to pieteikumu iesniedzējiem nav tikusi liegta pieeja tiesai apelācijas tiesvedības ierosināšanas aspektā.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka tajā procesa stadijā, kad tiek izlemts jautājums par apelācijas tiesvedības ierosināšanu, administratīvā pārkāpuma lietas dalībnieki nezina, kuri tiesneši to izlems, un viņi nevar pieteikt tiesnešiem noraidījumu. Turklāt lēmums par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību nav pārsūdzams. Tādēļ gadījumā, kad tiesnesim, kurš pieņēmis šādu lēmumu, vajadzēja atstatīties no lietas izskatīšanas, bet viņš to nav izdarījis, personai vairs nav procesuālu līdzekļu, ar kuriem tā varētu aizsargāt savas tiesības uz lietas objektīvu izskatīšanu. Līdz ar to kodeksa 289.²⁰ panta piektā un septītā daļa, ciktāl tās neparedz tiesības pieteikt noraidījumu apelācijas instances tiesas tiesnešiem, kuri izlemj jautājumu par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību administratīvā pārkāpuma lietā, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Piektkārt, Satversmes tiesa atzina, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ietver arī tiesības uz motivētu tiesas nolēmumu. Minētās tiesības nodrošināmas arī gadījumos, kad administratīvā pārkāpuma lietā tiek pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību. Apelācijas sūdzībā var tikt izvirzīti tādi argumenti, citstarp arī attiecībā uz personas vainu pārkāpuma izdarīšanā un personai piemēroto sodu, kurus pirmās instances tiesa nav vērtējusi. It īpaši tas attiecas uz kodeksa 213. pantā norādīto administratīvo pārkāpumu lietām, jo tajās apelācijas sūdzības iesniegšana ir tās iesniedzēja pirmā un vienīgā iespēja izteikt iebildumus pret viņa atzīšanu par vainīgu pārkāpuma izdarīšanā un viņam piemēroto sodu. Šādos gadījumos rezolūcijas veidā pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību liedz personai pārliecināties par to, ka tiesa izteiktos iebildumus ir izvērtējusi, un uzzināt, kādu iemeslu dēļ šie iebildumi ir noraidīti. Turklāt motīvu norādīšana tiesas nolēmumā ir viens no līdzekļiem, kas sekmē vienveidīgas tiesu prakses veidošanu – it īpaši administratīvo pārkāpumu lietās, kurās nav paredzēta kasācijas instance. Līdz ar to kodeksa 289.²⁰ panta septītā daļa, ciktāl tā neparedz tiesas pienākumu lēmumā par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību administratīvā pārkāpuma lietā ietvert šā lēmuma motīvus, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

**Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai
valstij atbilstošs tiesas process
ietver arī tiesības uz motivētu tiesas
 nolēmumu. Motivēta nolēmuma
mērķis ir nodrošināt, lai gan lietas
dalībnieki, gan sabiedrība varētu
saprast, kā tiesa nonākusi pie tieši
tāda un ne citāda lietas iznākuma,
tādējādi izslēdzot tiesas patvaļas
iespējamību.**

Lieta Nr. 2017-18-01

Satversmes tiesa 2018. gada 26. aprīlī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-18-01 “Par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas un 8. panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam un par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 99. un 102. pantam”.

Lietā tika vērtēts jaunizveidotām draudzēm⁷ noteiktais aizliegums izveidot reliģisko savienību (baznīcu) pirms desmit gadiem ilgā pāreģistrācijas perioda beigām, kā arī ierobežojums vienā konfesijā izveidot tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu).

Lietā tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka apstrīdētās normas nepamatoti ierobežo reliģisko organizāciju tiesības uz reliģijas un biedrošanās brīvību. Turklāt ierobežojums vienas konfesijas ietvaros izveidot tikai vienu reliģisko savienību neatbilstot arī vienlīdzības principam, jo reliģisko savienību varot izveidot tikai tās draudzes, kuras to paveic pirmās.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka reliģiskās organizācijas tiesības uz biedrošanās brīvību ar reliģiskās darbības raksturu ietilpst gan Satversmes 99., gan 102. panta tvērumā. Reliģijas brīvība ietver arī brīvību “izrādīt reliģiju” – tostarp kopā ar tiem, kam ir tāda pati ticība. Tādējādi tiesības uz reliģijas brīvību ir cieši saistītas un konkretizējamas kopsakarā ar tiesībām uz biedrošanās brīvību.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka pāreģistrācijas prasība jaunizveidotām draudzēm izvirzīta, lai izvairītos no tā, ka reliģiskās savienības statuss tiktu izmantots ļaunprātīgi. Tādējādi minētā prasība ir vērsta uz citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības aizsardzību. Tomēr šos pamattiesību ierobežojuma leģitimos mēr-

ķus var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošu līdzekli. Proti, reliģisko organizāciju darbības atbilstību normatīvajiem aktiem uzrauga tiesībaizsardzības iestādes. Šis līdzeklis ir alternatīvs ikgadējam pāreģistrācijas pienākumam, turklāt efektīvi individualizēts un piemērojams tieši tām reliģiskajām organizācijām, kas apdraud citu cilvēku tiesības un sabiedrības drošību. Tādējādi apstrīdētās normas, kas paredz jaunizveidoto draudžu pāreģistrāciju, neatbilst samērīguma principam un līdz ar to arī Satversmes 99. un 102. pantam.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka ierobežojums vienas konfesijas ietvaros reģistrēt vairāk nekā vienu reliģisko savienību noteikts, lai mazinātu reliģisko organizāciju savstarpējo šķelšanos un tādējādi, iespējams, arī veicinātu sabiedrības locekļu aizsardzību pret maldināšanu par jaunas organizācijas piederību jau pastāvošai reliģiskajai savienībai. Tomēr demokrātiskā sabiedrībā valstij nav vajadzības veikt pasākumus, lai nodrošinātu to, ka reliģiskās kopienas būtu pakļautas vienotai vadībai. Ja reliģiskā kopiena sašķēlas, tad valstij ir pienākums palikt neitrālai un objektīvai un atturēties no jebkādiem pasākumiem, kuru rezultātā priekšroka tiktu dota vienam vai otram reliģiskās kopienas vadītājam vai kuri būtu vērsti uz reliģiskās kopienas piespiešanu pretēji tās vēlmēm pakļauties vienotai vadībai. Tādēļ valsts nav tiesīga atteikt reliģiskās savienības reģistrāciju reliģiskai kopienai, kas sevi identificē ar tādu konfesiju, kuras ietvaros valstī jau ir reģistrēta reliģiskā savienība kā privāto tiesību juridiskā persona. Turklāt likumdevējs ir nodrošinājis, ka reliģiskā organizācija reģistrējoties nevar maldināt sabiedrību par savu piederību pie citas reliģiskās organizācijas – tostarp paredzot, ka reliģiskās organizācijas nosaukumam nepārprotami jāatšķiras no citu reliģisko organizāciju nosaukuma. Līdz ar to apstrīdētajai normai, kas paredz ierobežojumu vienas konfesijas ietvaros izveidot tikai vienu reliģisko savienību, nav leģitīma mērķa un tā neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam. Šā iemesla dēļ normas atbilstība Satversmes 91. pantam vairs netika vērtēta.

**Viena no demokrātiskās tiesiskās
valsts pamatvērtībām ir cieņa
pret cilvēka brīvību sekot savai
sirdsapziņai, uzskatiem un
pārliecībai.**

Lieta Nr. 2017-20-0103

Satversmes tiesa 2018. gada 23. maijā pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-20-0103 “Par likuma “Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam un Ministru kabineta

7 Draudzes, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtais daļas terminoloģijai.

2006. gada 23. maija noteikumu Nr. 412 "Industriālās drošības sertifikāta pieprasīšanas, izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtība" 12. punkta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam".

Lietā tika vērtēta kārtība, kādā komersantam tiek atteikts izsniegt industriālās drošības sertifikātu.

Lietā tika ierosināta pēc vairāku komersantu konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka industriālās drošības sertifikāts dod tiesības veikt komercdarbību jomā, kurā nepieciešams izmantot valsts noslēpumu. Par minētā sertifikāta izsniegšanu lemjot Satversmes aizsardzības biroja direktors. Ja sertifikāta izsniegšana tiek atteikta vai sertifikāts tiek anulēts, komersants varot iesniegt sūdzību ģenerālprokuroram. Atbilstoši apstrīdētajām normām ģenerālprokurora lēmums neesot pārsūdzams, paziņojumā par atteikumu izsniegt sertifikātu netiekot izklāstīts atteikuma pamatojums, turklāt atkārtoti pieteikumu sertifikāta saņemšanai varot iesniegt ne agrāk kā piecus gadus pēc atteikuma. Minētais piecu gadu termiņš nesamērīgi ierobežojot pieteikuma iesniedzēju tiesības veikt komercdarbību un tādējādi arī tiesības uz īpašumu. Savukārt liegums pārsūdzēt atteikumu tiesā un liegums iepazīties ar atteikuma pamatojumu nesamērīgi ierobežojot pieteikuma iesniedzēju tiesības uz taisnīgu tiesu.

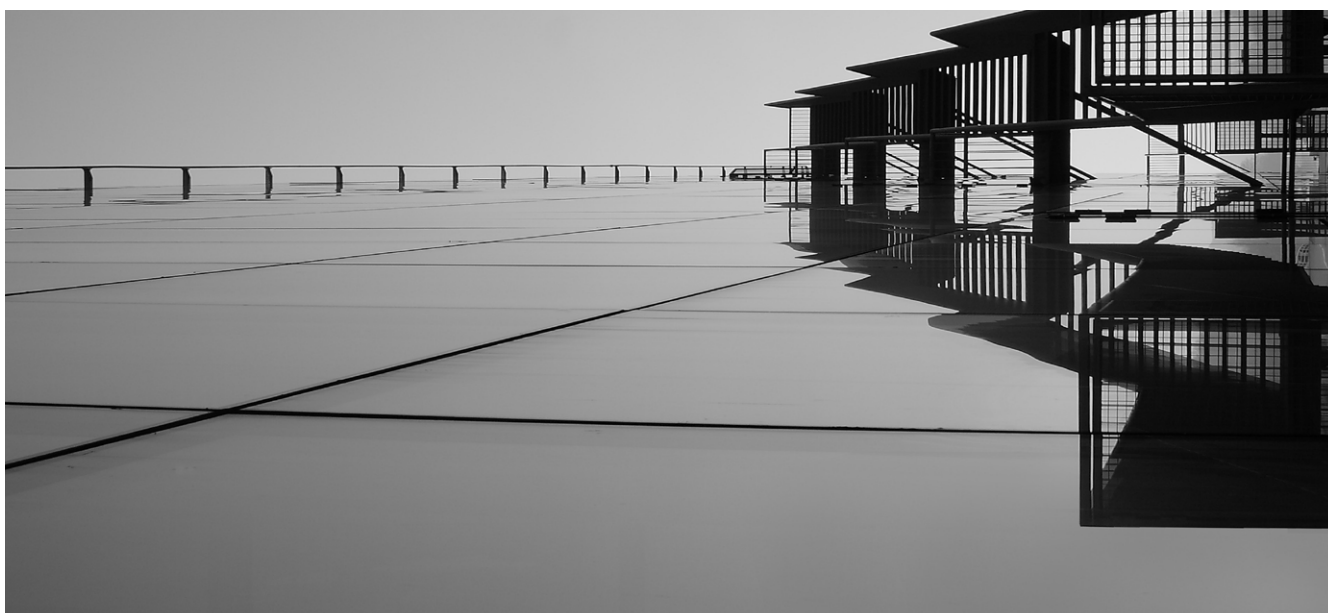
Pirmkārt, Satversmes tiesa konstatēja, ka likumdevējs ir grozījis likumu "Par valsts noslēpumu". No 2018. gada 1. jūlija atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu varēs apstrīdēt ģenerālprokuroram, kura lēmumu savukārt varēs pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Turklāt Satversmes aizsardzības birojam būs jānodrošina komersanta informēšana un uzklausišana tādā pašā kārtībā, kāda paredzēta attiecībā uz personu, kura pretendē uz pieeju valsts noslēpumam. Tomēr tiesa nolēma tiesvedību lietā turpināt, jo pieteikuma iesniedzējas bija lūgušas atzīt apstrīdētās likuma "Par valsts noslēpumu" normas par spēkā neesošām no pamattiesību aizskāru-

ma rašanās brīža – pretējā gadījumā iespējama pamattiesību aizskāruma varētu palikt nenovērsts.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka personai nav subjektīvu tiesību uz pieeju valsts noslēpumam un valstij ir plaša rīcības brīvība valsts noslēpuma aizsardzības pasākumu izvēlē. Tomēr arī valsts noslēpuma aizsardzības procesā varētu tikt ierobežotas tādas personu tiesības un likumiskās intereses, kuras ir aizsargājamas taisnīgā tiesā. Konkrētajā gadījumā tika secināts, ka prasība pēc industriālās drošības sertifikāta komersantam nav obligāti jāizpilda, lai tas varētu veikt komercdarbību pašā izraudzītā jomā. Industriālās drošības sertifikāta esība ir priekšrocība, kas komersantam, kurš jau veic noteikta veida komercdarbību, paver iespēju piedalīties klasificētās iepirkumu procedūrās. Tādējādi tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu neietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā. Līdz ar to apstrīdētās likuma "Par valsts noslēpumu" normas neierobežo pieteikuma iesniedzēju tiesības uz īpašumu un neattiecas uz tādām tiesībām un likumiskajām interesēm, kurām nodrošināma aizsardzība taisnīgā tiesā.

Vienlaikus Satversmes tiesa atzina, ka valstij nav liegts izveidot procesuālo kārtību, kurā ģenerālprokurora lēmums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu būtu pārsūdzams administratīvajā tiesā. Tā kā ar likuma "Par valsts noslēpumu" grozījumiem ir paredzēta iespēja atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu pārsūdzēt tiesā, šī procesuālā kārtība ir kļuvusi par tiesību sistēmas sastāvdaļu. Personai ir jābūt nodrošinātām tiesībām un procesuālajām garantijām, ko nosaka tiesības uz taisnīgu tiesu.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka arī apstrīdētajā Ministru kabineta noteikumu normā ietvertais aizliegums pretendēt uz industriālās drošības sertifikāta saņemšanu piecus gadus pēc tā izsniegšanas atteikuma neierobežo pieteikuma iesniedzēju tiesības uz īpašumu. Līdz ar to tiesvedība lietā tika izbeigta.

Tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu neietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā, tāpēc tā izsniegšanas atteikums neierobežo personas tiesības uz īpašumu un līdz ar to neattiecas uz tādām tiesībām un likumiskajām interesēm, kurām nodrošināma aizsardzība taisnīgā tiesā.

Lietā Nr. 2017-23-01

Satversmes tiesa 2018. gada 14. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-23-01 "Par Kriminālprocesa likuma 573. panta otrās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtēta kārtība, kādā izlemj jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu kriminālprocesā.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka apstrīdētajās normās paredzētā kārtība neatbilst tiesībām uz taisnīgu tiesu. Pretrunā ar minētajām tiesībām esot tas, ka lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību kriminālprocesā tiek pieņemts vienpersoniski un ka lēmumā netiek norādīti motīvi.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka kriminālprocesā kasācijas instances tiesai piemīt īpašs tiesiskais raksturs, kas izriet no šā procesa dabas. Kriminālprocess ir vērsts uz publiski tiesisko interešu nodrošināšanu. Turklāt kriminālprocesa rezultātā var tikt būtiski ierobežotas personas pamattiesības. Tā kā kasācijas instances tiesa veic pamattiesību ierobežojuma pamatotības galīgo pārbaudi, ir jānodrošina tāda pieeja šai tiesai, lai būtu iespējama efektīva personas pamattiesību aizsardzība.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka koleģialitāte ir viens no principiem, kas garantē tiesas objektivitāti un ietilpst Satversmes 92. panta tvērumā. No minētā principa likumdevējs var paredzēt izņēmumus – personas tiesības uz taisnīgu tiesu tiek nodrošinātas arī tādā tiesas procesā, kurā lietu izskata viens tiesnesis. Taču gadījumos, kad noslēdzas tiesvedības process pēdējā tiesu instancē, atkāpes no koleģialitātes principa ir pamatojamas tikai ar būtiskiem apsvērumiem. Konkrētajā gadījumā Satversmes tiesa šādus apsvērumus nekonstatēja. Tiesa uzsvēra kasācijas instances tiesas nozīmi kriminālprocesā un koleģialitātes principa nozīmi kasācijas instances tiesā. Tiesnesim vienpersoniski lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, neveidojas dialogs par tiesību normu vienveidīgu piemērošanu un tiesību attīstību, turklāt sabiedrībā var rasties šaubas par tiesību normu piemērošanas pareizību. Tādējādi tas,

ka kriminālprocesā jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu kasācijas instances tiesā tiek izlemts vienpersoniski, nenodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka pamatojuma princips ir viens no būtiskākajiem procesuālā taisnīguma nodrošināšanas līdzekļiem. Motīvu norādīšana tiesas nolēmumā ļauj personai pārliecināties, ka tā ir uzklusīta un tās sniegtie argumenti ir izvērtēti. Tas ir īpaši nozīmīgi tiesas nolēmumos krimināllietās, jo personas izpratne par to, kādēļ tā atzīta par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, vispirms veidojas no nolēmuma motīviem. Līdz ar to no tiesībām uz taisnīgu tiesu izriet tiesas pienākums pamatot, kādēļ kasācijas sūdzībā sniegtie juridiskie argumenti par nepieciešamību ierosināt kasācijas tiesvedību kriminālprocesā ir noraidāmi. Demokrātiskas tiesiskas valsts principa ievērošana ir nodrošināta tikai tādā gadījumā, ja personai tiek darīti zināmi tiesas motīvi attiecībā uz kasācijas sūdzībā norādītajiem apsvērumiem. Tas, cik detalizēta būs nolēmuma motīvu daļa, ir atkarīgs no izskatāmajā lietā paustajiem būtiskajiem argumentiem. Tomēr norādītajiem motīviem vajadzētu būt pietiekamiem, lai persona varētu saprast, kādēļ kasācijas tiesvedība pēc sūdzībā norādīto argumentu izvērtēšanas netika ierosināta.

Ievērojot minēto apstrīdētās Kriminālprocesa likuma normas, ciktāl tās neparedz norādīt motīvus lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, tika atzītas par neatbilstošām Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošām no sprieduma publicēšanas dienas. Vienlaikus tika nospriests, ka līdz brīdim, kad likumdevējs būs pilnveidojis tiesisko regulējumu, personu tiesības uz taisnīgu tiesu nodrošināmas, tieši piemērojot Satversmes 92. pantu un šā sprieduma atziņas.

Likumdevējam ir jāveido tāda efektīva un harmoniska tiesību sistēma, kas visos tiesas procesos nodrošina personas pamattiesības. Jo īpaši tas attiecas uz kasācijas instances tiesu, kurai demokrātiskā tiesiskā valstī ir būtiska nozīme Satversmes un tiesību virsvadības nodrošināšanā.

Lietā Nr. 2017-25-01

Satversmes tiesa 2018. gada 29. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-25-01 "Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 9. un 91. pantam".

Lietā tika vērtēts aizliegums kandidēt Saeimas vēlēšanās personām, kuras pēc 1991. gada 13. janvāra darbojušās Latvijas Komunistiskajā partijā vai citās pret Latvijas demokrātisko valsts iekārtu vērstās organizācijās.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzēja pēc 1991. gada 13. janvāra darbojās Latvijas Komunistiskajā partijā. Tādējādi apstrīdētā norma liedzot viņai tiesības kandidēt Saeimas vēlēšanās. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka savulaik noteiktajam vēlēšanu tiesību ierobežojumam vairs nav leģitīma mērķa un tas neatbilst samērīguma, kā arī vienlīdzības principam.

Pirmkārt, Satversmes tiesa noskaidroja apstrīdētās normas saturu. Apstrīdētā norma noteic, ka par kandidātiem nevar pieteikt un Saeimā nevar ievēlēt personas, kuras pēc 1991. gada 13. janvāra darbojušās PSKP (LKP), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Visslavijas sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās. Minētās normas mērķis ir aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu, nacionālo drošību un Latvijas teritoriālo vienotību. Šī norma interpretējama tādējādi, ka tā liedz kandidēt Saeimas vēlēšanās personai, kura pēc 1991. gada 13. janvāra, darbojoties šajā normā minētajās organizācijās, ar savu rīcību apdraudēja un vēl joprojām apdraud Latvijas valsts neatkarību un demokrātiskas tiesiskas valsts principus.

Otrkārt, Satversmes tiesa konstatēja, ka apstrīdētās normas atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām vērtēta jau 2000. gadā un 2006. gadā. Tomēr pieteikumā ietvertie prasījumi nav uzskatāmi par izspriestiem, jo laika gaitā mainījusies apstrīdētās normas interpretācija, turklāt pieteikumā norādīti tādi argumenti, kuri nav vērtēti iepriekšējos spriedumos. Savukārt attiecībā uz pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskāruma esību tika atzīts, ka tiesības kandidēt vēlēšanās demokrātiskā valstī ir ārkārtīgi būtiskas un, ievērojot procesuālās ekonomijas principu, nav lietderīgi gaidīt, kad pieteikuma iesniedzējai tiks liegts kandidēt Saeimas vēlēšanās. Līdz ar to tika nolemts tiesvedību lietā turpināt.

Treškārt, Satversmes tiesa atzina, ka personas tiesību un brīvību efektīva īstenošana vislabāk ir iespējama demokrātijas apstākļos. Tomēr personas tiesību īstenošana nedrīkst tikt vērstā pret valsts neatkarību un demokrātiskas tiesiskas valsts principiem. Tādējādi valstij var būt nepieciešams veikt īpašus pasākumus, lai garantētu savas demokrātiskās sistēmas stabilitāti un efektivitāti. Turklāt valstiskā un demokrātiskā apziņa Latvijas sabiedrībā vēl nav pietiekami nostiprinājusies – demokrātija vēl nebūt netiek uzskatīta par pašsaprotamu.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma izvērtēšanā jāņem vērā arī valsts iekšējie un ārējie apdraudējumi. Pie iekšējiem apdraudējumiem minams tas, ka nacio-

nālajai drošībai un interesēm pretējus uzskatus pauž un pretēju darbību izvērs personā, kuras agrāk darbojušās apstrīdētajā normā minētajās organizācijās. Savukārt būtiskāko ārējo apdraudējumu rada Krievijas agresīvā ārpolitika. Šie apdraudējumi ir būtisks faktors, kas pamato apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma saglabāšanu.

Piektkārt, Satversmes tiesa secināja, ka sabiedrības ieguvums no apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma ir lielāks nekā nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas šā ierobežojuma rezultātā. Taču, ja politiskā situācija valstī mainās un ārpolitiskie apdraudējumi mazinās, likumdevējam ir pienākums pārskatīt apstrīdētajā normā ietverto ierobežojumu un lemt par grozījumiem Saeimas vēlēšanu likumā.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma, ja vien tiek atbilstoši interpretēta, atbilst Satversmes 1. un 9. pantam. Turklāt minētā norma tika atzīta par atbilstošu arī Satversmes 91. pantam, jo tiesa secināja, ka pieteikumā norādītās personas neatrodas vienādos un savstarpēji salīdzināmos apstākļos.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis pievienoja spriedumam **atsevišķās domas**. Tajās norādīts, ka apstrīdētā norma atbilstoši līdzšinējai interpretācijai būtu atzīstama par neatbilstošu Satversmei, jo normā ietvertais vēlēšanu tiesību ierobežojums vairs nav nepieciešams un samērīgs. Savukārt likumdevējam būtu jāparedz tiesību ierobežojumi personām, kuras apdraud demokrātisko valsts iekārtu – nesasaistot to ar 1991. gada notikumiem.

Likumdevēja varu īsteno arī

Saeima kā deputātu kopums, kam

ir īpaši svarīga loma parlamentārā

demokrātiskā valstī. Deputāta

statuss prasa, lai valsts nosaka

attiecīgajām personām īpašas

prasības, kuru mērķis ir Latvijas

valsts neatkarības un demokrātiskas

tiesiskas valsts principu aizsardzība.

2.2. STARPTAUTISKĀS TIESĪBAS UN EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBAS

Satversmes tiesa pārskata posmā izskatījusi divas lietas, kurās aplūkoti Eiropas Savienības tiesību jautājumi: lieta Nr. 2017-12-01 par PVN pārmaksas atgriešanas kārtību un lieta Nr. 2017-28-0306 par atšķirīgu nekustamā īpašuma nodokļa likmi ārvalstniekiem.

Lietā Nr. 2017-12-01 tika vērtēts, vai Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem atbilst tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru nodokļa maksātāja PVN pārmaksa, kura nav izmantota viņa kārtējo PVN maksājumu un citu valsts noteikto maksājumu parādu segšanai, tiek pārcelta uz nākamajiem taksācijas periodiem un atmaksāta tikai pēc taksācijas gada beigām. Tā kā apstrīdētās normas tika pieņemtas, ieviešot Direktīvas 2006/112/EK⁸ 183. pantu, Satversmes tiesa tās izvērtēja, ievērojot minēto direktīvu un PVN neitralitātes principu.

PVN pārmaksas atgriešanas kārtību Satversmes tiesa jau savulaik vērtējusi lietā Nr. 2010-02-01, citstarp atzīstot, ka visi nodokļu maksātāja finanšu līdzekļi, to skaitā arī pārmaksātais PVN, ir uzskatāmi par viņa īpašumu, ko aizsargā Satversmes 105. pants. Savukārt aplūkojamajā lietā tiesa attīstīja minēto judikatūru atbilstoši Direktīvas 206/112/EK 183. pantam un PVN neitralitātes principam, ievērojot attiecīgo Eiropas Savienības Tiesas judikatūru. Satversmes tiesa secināja, ka dalībvalstīm ir procesuālā autonomija attiecībā uz veidu, kādā tās nodrošina Direktīvā 2006/112/EK paredzēto pārmaksātā PVN atgriešanu nodokļu maksātājam. Proti, dalībvalstis var saskaņā ar pašu pieņemtiem noteikumiem pārnest pārpalikumu uz nākamo taksācijas periodu vai veikt tā atmaksāšanu, vai arī kombinēt abas šīs formas. Tomēr šo dalībvalstu rīcības brīvību ierobežo PVN neitralitātes princips.

PVN neitralitātes princips nosaka dalībvalsts rīcības brīvības robežas, tai izvēloties iepriekš minēto pārmaksātā PVN atmaksas kārtību, kā arī paredz, ka šai kārtībai ir piemērojama pārbaude par tās atbilstību Eiropas Savienības tiesībām. Principā kārtībai, kādā valsts atgriež nodokļu maksātājam PVN pārmaksu, ir

jābūt tādai, lai nodokļu maksātājs ar atbilstošiem nosacījumiem varētu savlaicīgi atgūt visu pārmaksātā PVN summu jeb, citiem vārdiem, valsts noteiktā kārtībā nodokļu maksātājam nedrīkst radīt finanšu slogu. Lai šāds slogs nerastos, pārmaksātā summa nodokļu maksātājam ir atgriežama saprātīgā termiņā. Ja PVN pārmaksa netiek atgriezta saprātīgā termiņā, valstij ir pienākums kompensēt nodokļu maksātājam radīto finanšu slogu, maksājot nokavējuma procentus.

Papildus Satversmes tiesa norādīja, ka PVN pārmaksas pārcelšana var būt pat labvēlīga nodokļu maksātājam – viņam nav nepieciešams izmantot savā rīcībā esošos finanšu līdzekļus, lai nomaksātu kārtējo aprēķināto PVN summu un citu valsts noteikto maksājumu parādus. Turklāt Direktīvas 2006/112/EK 183. panta otrajā daļā ir paredzētas dalībvalstu tiesības atteikties gan no PVN pārmaksas pārcelšanas uz nākamajiem taksācijas periodiem, gan no tās atmaksāšanas nodokļu maksātājam, ja pārmaksas summa ir nenožīmīga. Tomēr Direktīvas 2006/112/EK 183. panta otrās daļas izpratnē par nenožīmīgu ir atzīstama vienīgi tāda PVN pārmaksas summa, kuras zudums neradītu nodokļu maksātājam vērā ņemamas nelabvēlīgas sekas un kuras atgriešana prasītu lielāku resursu ieguldījumu nekā šīs pārmaksas vērtība.

Vērtējot PVN pārmaksas atmaksāšanas termiņa saprātīgumu, Satversmes tiesa atzina, ka šis termiņš ir saprātīgs tad, ja attiecīgās naudas summas nepieejamība šajā termiņā nerada nodokļu maksātājam finanšu slogu. Tiesa secināja, ka atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai trīs mēneši ir saprātīgs PVN pārmaksas atgriešanas termiņš, savukārt termiņus, kas ilgst sešus mēnešus un vairāk, Eiropas Savienības Tiesa atzinusi par nesaprātīgiem. Ja pārmaksātā nodokļa summa netiek atgriezta saprātīgā termiņā, nodokļa maksātājam tiek radīts finanšu slogs, kas valstij ir jākompensē. Tā kā apstrīdētajā regulējumā nav paredzēta šāda finanšu sloga kompensēšana, maksājot nokavējuma procentus, apstrīdētās normas ir pretrunā ar Eiropas Savienības tiesībās nostiprināto PVN neitralitātes principu. Tā-

⁸ Padomes Direktīva 2006/112/EK (2006. gada 28. novembris) par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, OV L 347, 11.12.2006, 1. lpp.

dēļ tiesa secināja, ka apstrīdēto normu radītais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs, un līdz ar to atzina apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 105. pantam.

Savukārt lietā Nr. 2017-28-0306 Satversmes tiesai bija jālemj par to, vai atšķirīgas nekustamā īpašuma nodokļa likmes noteikšana ārvalstniekiem pilsonības dēļ atbilst Satversmes 91. pantam, kā arī Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk arī – LESD) 18. panta pirmajai daļai un 21. panta pirmajai daļai.

Šajā lietā izteiktas vairākas jaunas atziņas par pilsonību kā vienu no Satversmes 91. panta saturā ietilpstošajiem kritērijiem. Pirmkārt, Satversmes tiesa pirmoreiz atzina, ka pilsonība ir viens no kritērijiem, kas ietilpst Satversmes 91. panta saturā. Otrkārt, tiesa interpretēja Satversmes 91. pantu atbilstoši saistībām, ko Latvija ir uzņēmusies līdz ar dalību Eiropas Savienībā, proti, atbilstoši LESD 18. panta pirmajai daļai un 21. panta pirmajai daļai. Treškārt, tiesa uzsvēra, ka Eiropas Savienības tiesību telpā atšķirīgā attieksme pilsonības dēļ ir pamatojama vienīgi ar objektīviem apsvērumiem, kas nav saistīti ar personu pilsonību.

Ievērojot Cilvēktiesību komitejas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, Satversmes tiesa arī secināja, ka no Latvijai saistošajām starptautisko cilvēktiesību normām – Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 26. panta un Eiropas Cilvēka

tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. panta – izriet, ka pilsonība ir uzskatāma par vienu no kritērijiem, uz kura pamata diskriminācija ir aizliegta. Tomēr atšķirību noteikšana, pamatojoties uz minēto kritēriju, nav uzskatāma par absolūti aizliegtu – noteiktos gadījumos šā kritērija izmantošana var tikt attaisnota.

Satversmes tiesa norādīja, ka LESD 21. panta pirmā daļa kopsakarā ar 18. panta pirmo daļu noteic ikvienam Eiropas Savienības pilsonim tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi uzņemtajā dalībvalstī, proti, tiesības uz tādu pašu attieksmi, kāda ir pret šīs dalībvalsts pilsoņiem. Eiropas Savienības pilsoņa brīvas pārvietošanās tiesības nozīmē ne vien tiesības fiziski pārvietoties un uzturēties citā dalībvalstī, bet arī tiesības netikt diskriminētam citā dalībvalstī tikai tā iemesla dēļ, ka viņš nav tās pilsonis. Turklāt tiesības brīvi pārvietoties aizsargā Eiropas Savienības pilsoni arī no tādiem dalībvalstu pasākumiem, kas varētu atturēt viņu izmantot minētās tiesības vai nostādīt viņu nelabvēlīgākā stāvoklī tikai tādēļ, ka viņš ir izmantojis brīvas pārvietošanās tiesības.

Lietā Nr. 2017-12-01

Satversmes tiesa 2018. gada 11. aprīlī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-12-01 “Par likuma “Par pievienotās vērtības nodokli” (redakcijā, kas bija spēkā no 2010. gada 1. janvāra līdz 2012. gada 31. decembrim) 12. panta 12.³ un 12.⁵ daļas, ciktāl tās ierobežo tiesības uz nodokļu pārmaksas atmaksu saprātīgā termiņā, at-

bilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam”.

Lieta tika vērtēta pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas atgriešanas kārtība.

Lieta tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka atbilstoši apstrīdētajām normām nodokļu maksātāja PVN pārmaksa kārtējā taksācijas periodā vispirms tiek izmantota viņa nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto maksājumu parādu, kā arī kārtējo nodokļu maksājumu segšanai. Atlikusī summa tiek pārcelta uz nākamajiem taksācijas periodiem līdz pat taksācijas gada beigām. PVN pārmaksa tiek atmaksāta nodokļu maksātājam vienīgi taksācijas gada beigās. Savukārt pēc kārtējā taksācijas perioda tā varot tikt atmaksāta vienīgi izņēmuma gadījumos. Līdz ar to apstrīdētās normas ierobežojot nodokļu maksātāja tiesības uz īpašumu. Pārmaksas neatmaksāšana saprātīgā termiņā neļaujot nodokļu maksātājam izmantot viņa finanšu līdzekļus un varot negatīvi ietekmēt viņa spēju veikt saimniecisko darbību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdēto normu satversmība ir pārbaudāma, ievērojot principus, kas izriet no Padomes 2006. gada 28. novembra direktīvas 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu. Tiesa arī secināja, ka direktīvas normu un PVN neitralitātes principa saturs ir skaidrs un ka tādēļ nav nepieciešams vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka atbilstoši PVN neitralitātes principam PVN pārmaksa atgriežama nodokļu maksātājam saprātīgā termiņā, proti, neradot finanšu slogu. Savukārt tad, ja PVN pārmaksa tiek

atgriezta, pārsniedzot saprātīgu termiņu, valstij ir pienākums nodokļu maksātājam attiecīgās naudas summas nepieejamības dēļ radušos finanšu zaudējumus kompensēt, samaksājot tam nokavējuma procentus. Eiropas Savienības Tiesa par saprātīgu PVN pārmaksas atgriešanas termiņu atzinusi trīs mēnešus, bet par nesa-
prātīgu – sešus mēnešus.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka likumdevēja pienākums nodokļu politikas jomā ir izveidot tādu nodokļu sistēmu, kas vērsta uz valsts ilgtspējīgu attīstību. Vienīgi ilgtspējīga nodokļu sistēma spēj nodrošināt sabiedrības labklājību. Minētais it īpaši attiecas uz nodokļiem, kuri piemērojami saimnieciskajā darbībā, jo brīvā tirgus ekonomikas apstākļos privātpersonu īstenotā saimnieciskā darbība ir viens no valsts ekonomikas balstiem un galvenajiem tās ienākumu avotiem. Ja PVN sistēma saimnieciskās darbības veicējiem rada finanšu slogu, kas apgrūtina saimnieciskās darbības veikšanu, var tikt ietekmēta arī valsts ekonomiskā attīstība.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka saskaņā ar apstrīdētajām normām termiņš, kurā PVN pārmaksa tiek atgriezta nodokļu maksātājam, var svārstīties no viena mēneša līdz vienam gadam un pat ilgāk. Tādējādi PVN pārmaksa var tikt atgriezta nodokļu maksātājam arī pēc tāda termiņa, kurš nav atzīstams par saprātīgu. Turklāt likumā nav paredzēta pārmaksas pārcelšanas rezultātā radītā finanšu sloga kompensēšana ar nokavējuma procentiem. Līdz ar to apstrīdētās normas neatbilst PVN neitralitātes principam un tajās noteiktais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs. Šā iemesla dēļ apstrīdētās normas tika atzītas par neatbilstošām Satversmes 105. pantam.

**Vienīgi ilgtspējīga nodokļu sistēma
spēj nodrošināt sabiedrības
labklājību. Minētais it īpaši
attiecas uz nodokļiem, kuri
piemērojami saimnieciskajā
darbībā, jo brīvā tirgus ekonomikas
apstākļos privātpersonu īstenotā
saimnieciskā darbība ir viens no
valsts ekonomikas balstiem un
galvenajiem tās ienākumu avotiem.**

Lietā Nr. 2017-28-0306

Satversmes tiesa 2018. gada 29. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-28-0306 “Par Rīgas domes 2015. gada 9. jūnija saistošo noteikumu Nr. 148 “Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā” 3.¹ punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un Līguma par Eiropas Savienības darbību 18. panta pirmajai daļai un 21. panta pirmajai daļai”.

Lietā tika vērtēta kārtība, kādā nekustamā īpašuma nodokļa maksātājam Rīgā piemēro samazinātās nodokļa likmes, ja īpašumā deklarēta ārzemnieka⁹ dzīvesvieta.

Lietā tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā norādīts, ka Rīgas domes saistošie noteikumi paredz vairākas nekustamā īpašuma nodokļa likmes – tostarp pamatlīkmi un samazinātās likmes. Saskaņā ar apstrīdēto normu gadījumā, kad nekustamā īpašuma nodokļa objektā deklarēta ārzemnieka dzīvesvieta, samazinātās nodokļa likmes tiek piemērotas vienīgi tad, ja šim ārzemniekam dzīvesvieta Latvijā bijusi deklarēta 1. janvārī septiņus gadus pirms attiecīgā taksācijas gada. Turpretī gadījumā, ja nodokļa objektā ir deklarēta Latvijas pilsoņa vai nepilsoņa dzīvesvieta, šāda papildu prasība netiekot izvirzīta. Tādējādi nekustamā īpašuma nodokļa maksātājam, kura īpašumā deklarēta Latvijas pilsoņa, nepilsoņa vai apstrīdētajā normā noteiktajai prasībai atbilstoša ārzemnieka dzīvesvieta, tiek piemērotas samazinātās nodokļa likmes. Savukārt nekustamā īpašuma nodokļa maksātājam, kura īpašumā deklarēta tāda ārzemnieka dzīvesvieta, kurš neatbilst apstrīdētajā normā noteiktajai prasībai, tiek piemērota nekustamā īpašuma nodokļa pamatlīkme. Šāds tiesiskais regulējums pārkāpjot diskriminācijas aizlieguma principu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka pilsonība ir viens no Satversmes 91. pantā ietilpstošajiem

kritērijiem, uz kura pamata diskriminācija ir aizliegta. Tomēr atšķirību noteikšana, pamatojoties uz minēto kritēriju, noteiktos gadījumos var tikt attaisnota.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka ar apstrīdēto normu paredzētā atšķirīgā attieksme pret nodokļa maksātājiem, kuru īpašumā deklarēta citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsoņa dzīvesvieta, nevar tikt attaisnota. Apstrīdētajā normā ietvertā prasība salīdzināmā situācijā nošķir minēto valstu pilsoņus no Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem. Šāda prasība nav saderīga ar brīvas pārvietošanās tiesību būtību un pārkāpj diskriminācijas aizlieguma principu. Proti, Eiropas Savienības tiesību telpā atšķirīgā attieksme pilsonības dēļ ir pamatojama vienīgi ar objektīviem apsvērumiem, kas nav saistīti ar attiecīgo personu pilsonību. Turpretim apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret nodokļa maksātājiem tieši atkarībā no tā, kuras valsts pilsonis ir deklarējis dzīvesvietu nodokļa maksātājam piederošajā īpašumā.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka ar apstrīdēto normu noteiktajai atšķirīgajai attieksmei pret tiem nodokļa maksātājiem, kuru īpašumā deklarēta tāda ārzemnieka dzīvesvieta, kurš nav citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis, nav leģitīma mērķa. Rīgas dome nav pamatojusi nedz šāda mērķa esību, nedz to, ka starp nodokļa maksātājiem pastāv tādas objektīvas atšķirības, kas prasa noteikt atšķirīgas nodokļa likmes. Tiesa arī neguva saprātīgu izskaidrojumu tam, kādā veidā prasība pēc minēto ārzemnieku ilgstošas un pastāvīgas saiknes ar Latviju nodrošina vai veicina to pašvaldības funkciju un uzdevumu izpildi, kuru dēļ tiek iekasēts nekustamā īpašuma nodoklis.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 91. pantam un līdz ar to vairs nevērtēja tās atbilstību Līguma par Eiropas Savienības darbību 18. panta pirmajai daļai un 21. panta pirmajai daļai.

**Eiropas Savienības tiesību telpā
pilsonības kritērijs nevar tikt
izmantots atšķirīgas attieksmes
noteikšanai pret nodokļa
maksātājiem, kuri ir Eiropas
Savienības pilsoņi.**

⁹ Ārzemnieks – citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis vai arī persona, kas saņēmusi pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijā.

2.3. VALSTSTIESĪBAS (SATVERSMES INSTITUCIONĀLĀ DAĻA)

Satversmes tiesa pārskata posmā izskatījusi trīs lietas, kas saistītas ar valststiesībām šā jēdziena plašākajā izpratnē. Visās minētajās lietās tika vērtēta likumdošanas procesa atbilstība Satversmei. Divās lietās tiesa izvērtēja, vai Ministru kabinets rīkojies atbilstoši likumdevēja piešķirtajam pilnvarojumam. Savukārt trešajā lietā sniegtas vairākas jaunas atziņas par Satversmei atbilstošu likumdošanas procesu Saeimā.

Lietā Nr. 2017-11-03 bija apstrīdēta divu Ministru kabineta noteikumu normu atbilstība Satversmei un Izglītības likumam. Apstrīdētās normas reglamentēja kārtību, kādā pedagogi piesakās profesionālās darbības kvalitātes novērtēšanai, un kārtību, kādā pedagogiem aprēķina darba samaksu atkarībā no novērtēšanas rezultātiem.

Attiecībā uz vienu no apstrīdētajām normām Satversmes tiesa citstarp norādīja, ka tās pieņemšanā Ministru kabinets nav ievērojis Ministru kabineta kārtības rullja prasības. Proti, kad Ministru kabinetā tika izskatīts attiecīgo grozījumu projekts, tam nebija pievienoti ministriju vai nevalstisko organizāciju atzinumi. Šādi atzinumi netika pievienoti arī pēc tam, kad minētie grozījumi tika pieņemti kā normatīvs akts. Turklāt arī minēto grozījumu projekta anotācija nebija aizpildīta atbilstoši noteiktajām prasībām.

Tomēr galvenais iemesls, kādēļ Satversmes tiesa atzina apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 1. un 64. pantam, bija tas, ka Ministru kabinets bija pārkāpis likumdevēja piešķirto pilnvarojumu un rīkojies *ultra vires*. Proti, Ministru kabinets ar apstrīdētajām normām bija nepamatoti noteicis jaunu pedagoga tiesību uz kvalitātes novērtējumu ierobežojumu un liedzis pedagogiem tiesības saņemt darba kvalitātei atbilstošu darba samaksu.

Lietā Nr. 2017-33-03 tika vērtēts, vai miruša pacienta mantiniekiem ir tiesības saņemt no Ārstniecības riska fonda atlīdzību par pacientam nodarīto kaitējumu. Spriedumā galvenokārt risināts jautājums par Ministru kabinetu pilnvarojošās normas – Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmās daļas – saturu.

Satversmes tiesa atzina: ja Pacientu tiesību likuma

16. panta pirmā daļa tiktu interpretēta tā, ka atlīdzību no Ārstniecības riska fonda var saņemt tikai pacients, šī norma, ciktāl tā attiecas uz kaitējumu pacienta dzīvībai, nemaz nevarētu tikt piemērota. Tādēļ minētā norma interpretējama tādējādi, ka pacienta nāves gadījumā atlīdzība par viņam radīto kaitējumu izmaksājama citai personai. Līdz ar to tiesa secināja, ka no likuma izriet miruša pacienta mantinieka tiesības uz atlīdzību no Ārstniecības riska fonda un tāpēc Ministru kabinets ir rīkojies atbilstoši likumdevēja dotajam pilnvarojumam. Savukārt lietā Nr. 2017-17-01 jau ceturto reizi tika vērtētas tiesību normas par piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām, kas izveidojušās starp daudzdzīvokļu māju īpašniekiem un zem šādām mājām esošās zemes īpašniekiem. Situāciju, kad zeme un uz tās esošās ēkas pieder dažādiem īpašniekiem, Saeima daudzu gadu garumā centusies risināt, ar likumu regulējot nomas maksu, kas daudzdzīvokļu māju īpašniekiem jāmaksā zemes īpašniekiem. Lietās, kas izskatītas 2009. un 2011. gadā, Satversmes tiesa atzina Saeimas noteikto piespiedu nomas maksu par neatbilstošu Satversmei.

Spriedums lietā Nr. 2017-17-01 pilnveido līdzšinējo Satversmes tiesas judikatūru attiecībā uz likumdevēja rīcības brīvību jauna tiesiskā regulējuma pieņemšanā. Tiesa norādīja, ka gadījumos, kad aplūkojamās tiesiskās attiecības regulējošu tiesību normu satversmība jau tikusi vērtēta, likumdevējam, pieņemot jaunu regulējumu attiecīgajā jomā, ir ar īpašu rūpību jāņem vērā iepriekšējos Satversmes tiesas nolēmumos paustās atziņas. It sevišķi šādos gadījumos jānodrošina tāds likumdošanas process, kas veicina uzticēšanos valstij un tiesībām, proti, vieš pārliecību, ka izraudzītais risinājums ir taisnīgs. Ja likumdevējs šādu likumdošanas procesu nenodrošina, tad jāuzskata, ka no apstrīdētajām normām izrietošais pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar likumu un šādas normas neatbilst Satversmei. Tiesa atzina, ka Saeima nav pienācīgi izvērtējusi pamattiesību ierobežojuma ietekmi uz zemes īpašnieku stāvokli un pamatojusi iecerētā risinājuma atbilstību Satversmes tiesas judikatūrai. Proti, 2009. un 2011. gadā pieņemtajos spriedumos tiesa bija vērsusi likumdevēja uzmanību uz vairākām problēmām un nepieciešamību rast tām risinājumu. Turklāt apstrīdēto normu pieņemšanas procesā bija norādīti argumenti par to iespējamo neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām

un Satversmes tiesas judikatūrai, tomēr likumdevējs šos argumentus nebija pienācīgi izvērtējis.

Lietā Nr. 2017-11-03

Satversmes tiesa 2018. gada 21. februārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-11-03 “Par Ministru kabineta 2014. gada 17. jūnija noteikumu Nr. 350 “Pedagogu profesionālās darbības kvalitātes novērtēšanas kārtība” 91. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 64., 91. pantam un Izglītības likuma 49.¹ panta pirmajai un trešajai daļai, kā arī Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumu Nr. 445 “Pedagogu darba samaksas noteikumi” 27. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam”.

Lietā tika vērtēti Ministru kabineta noteikumi, kuros atsevišķām pedagogu grupām liegts pieteikties profesionālās darbības kvalitātes novērtēšanai un noteikta par kvalitātes pakāpi piešķiramās piemaksas aprēķināšanas kārtība.

Lietā tika ierosināta pēc divdesmit viena Saeimas deputāta pieteikuma. Tajā norādīts, ka Ministru kabinets liedzis pedagogiem likumā paredzētās tiesības saņemt profesionālās darbības kvalitātes novērtējumu un līdz ar to arī piemaksu par kvalitātes pakāpi. Savukārt tiem pedagogiem, kuriem kvalitātes pakāpe jau piešķirta, esot nepamatoti mainīta piemaksas aprēķināšanas kārtība. Tādējādi Ministru kabinets esot pārkāpis likumdevēja doto pilnvarojumu, kā arī tiesiskās palāvības un vienlīdzības principus.

Pirmkārt, Satversmes tiesa secināja, ka viena no apstrīdētajām normām lietas sagatavošanas laikā ir zaudējusi spēku. Tomēr tiesvedība lietā tika turpināta, lai pārbaudītu, vai minētā norma tikusi izdota *ultra vires* un vai tā personām varēja radīt kādas tiesiskās sekas.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējs ir pilnvarojis Ministru kabinetu izdot noteikumus, lai nodrošinātu Izglītības likumā garantētās pedagogu tiesības uz profesionālās darbības kvalitātes novērtējumu un tam atbilstošu kvalitātes pakāpi. Taču likumdevējs arī noteicis izsmelošus minēto tiesību ierobežojumus. Tādēļ Ministru kabinets nebija pilnvarots noteikt jaunu, likumā neparedzētu ierobežojumu, kas saistīts ar pieteikšanos kvalitātes novērtēšanai. Proti, apstrīdētā norma vairāk nekā divus gadus liedza pieteikties kvalitātes novērtēšanai pedagogiem, kuriem kvalitātes pakāpe vēl nebija piešķirta. Tāpat šī norma liedza laikus pieteikties kvalitātes novērtēšanai arī pedagogiem, kuru kvalitātes pakāpes apliecības derīguma termiņš tuvojās beigām.

Treškārt, Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējs ir pilnvarojis Ministru kabinetu noteikt pedagogu amatus un specializāciju. Savukārt Ministru kabinets noteicis pedagogiem dažādu kvalitātes piemaksas aprēķināšanas kārtību, iedalot pedagogus pēc ieņemamā amata un specializācijas. Tiesa secināja, ka likumdevēja piešķirtais pilnvarojums nerada tiesības veidot tādu normatīvo regulējumu, kas pedagogiem atkarībā no to amata vai specializācijas nosaka atšķirīgas tiesības un pienākumus. Tādējādi Ministru kabinets ir pārkāpis tam piešķirto pilnvarojumu.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 1. un 64. pantam un vairs nevērtēja to atbilstību tiesiskās palāvības un vienlīdzības principiem. Atzīstot apstrīdētās normas par spēkā neesošām no pieņemšanas brīža, tiesa norādīja, ka pedagogiem piemaksas turpmāk nosakāmas atbilstoši Izglītības likuma pārejas noteikumos paredzētajam regulējumam.

**Ministru kabineta noteikumi
nedrīkst ietvert tādas tiesību
normas, kas bez likumdevēja
pilnvarojuma veidotu jaunas
tiesiskās attiecības. Ministru
kabinets drīkst tikai konkretizēt
Saeimas pieņemto likumu.**

Lietā Nr. 2017-17-01

Satversmes tiesa 2018. gada 12. aprīlī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2017-17-01 “Par 2017. gada 1. jūnija likuma “Grozījumi likumā “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 1. panta un 2017. gada 22. jūnija likuma “Grozījums likumā “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”.

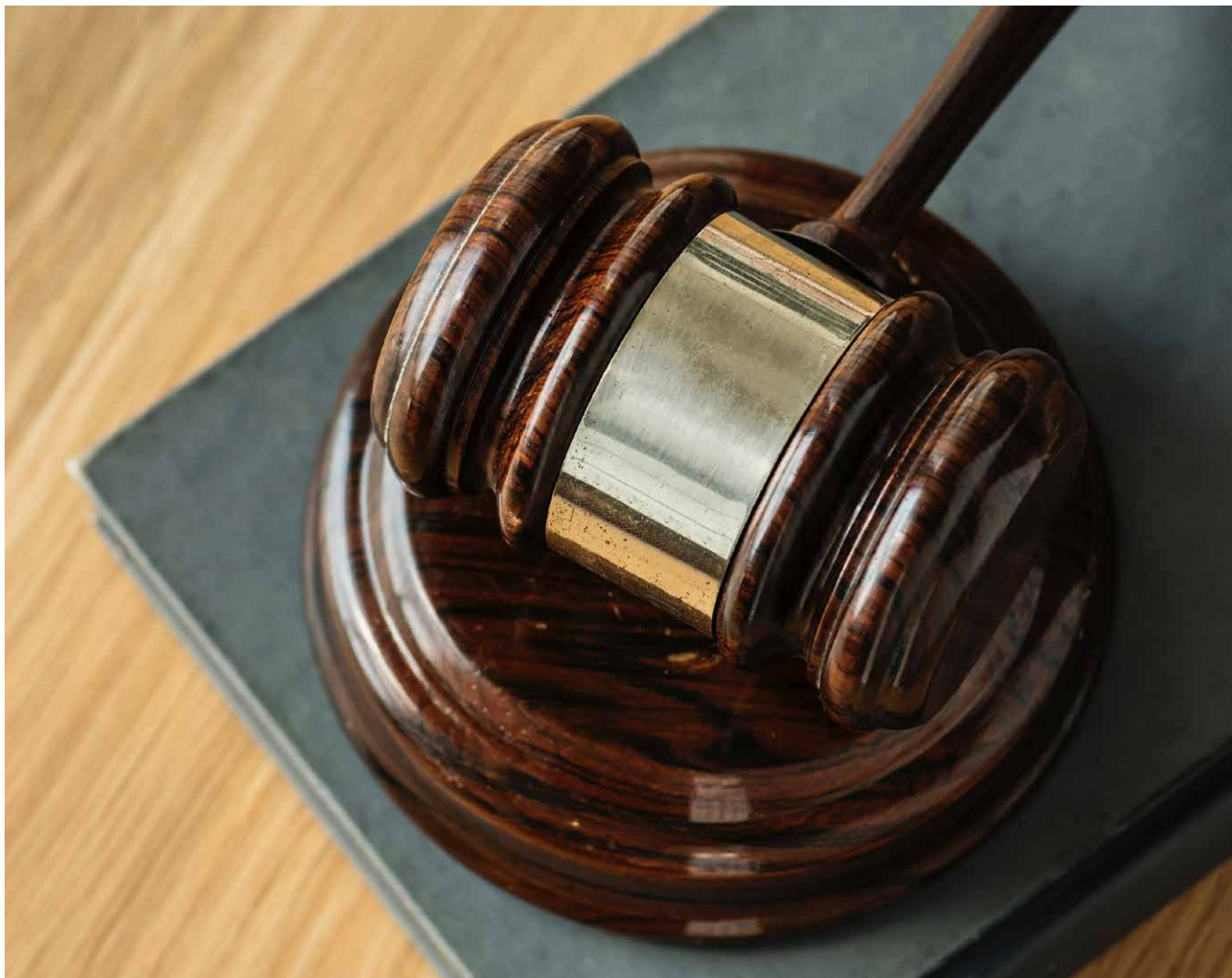
Lietā tika vērtēts tiesiskais regulējums, kurš ierobežo zemes īpašnieku tiesības uz īpašumu piespiedu nomas tiesiskajās attiecībās.

Lietā tika ierosināta pēc vairākām konstitucionālajām

sūdzībām. Tajās norādīts, ka pieteikumu iesniedzēju īpašumā ir zemes gabali vai domājamās daļas no zemes gabaliem, uz kuriem atrodas citām personām piederošas daudzdzīvokļu mājas. Starp pieteikumu iesniedzējiem un minēto māju īpašniekiem pastāvēt piespiedu nomas attiecības. Apstrīdētās normas ievērojami samazinot nomas maksas apmēru un tādēļ nesamērīgi ierobežojot pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu. Turklāt apstrīdētās normas aizskarot viņu tiesisko paļāvību, jo Saeima neesot ņēmusi vērā Satversmes tiesas spriedumos paustās atziņas par piespiedu nomas maksas ierobežojumiem.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka tiesības uz īpašumu aptver arī personas tiesības iznomāt savu nekustamo īpašumu pēc saviem ieskatiem. Tomēr šīs tiesības var tikt ierobežotas – it īpaši mājokļu jomā, kura mūsdienu sabiedrībā ir nozīmīga sociālās un ekonomiskās politikas sastāvdaļa. Viens no šādiem ierobežojumiem ir nomas maksas maksimālā apmēra noteikšana piespiedu nomas tiesiskajās attiecībās.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja: pieņemot tiesisko regulējumu piespiedu nomas jomā, likumdevējam jāsamēro personu pretējās intereses un jānodrošina taisnīgums, ievērojot Satversmes tiesas spriedumos norādīto. Likumdevējam iespēju robežās ir jāseko līdzi tam, lai visā šo tiesisko attiecību pastāvēšanas laikā tajās pa-

stāvētu samērīgs līdzsvars, un jāizvairās no tāda regulējuma pieņemšanas, kas vērsti uz vienas šo attiecību puses interešu aizsardzību. It sevišķi gadījumos, kad šādas tiesiskās attiecības regulējošo normu satversmību jau ir vērtējusi Satversmes tiesa, likumdevējam jānodrošina tāds likumdošanas process, kas vieš pārliecību, ka izraudzītais risinājums ir taisnīgs. Tādējādi, plānojot likumos ietvert jaunu piespiedu nomas maksas apmēra ierobežojumu, likumdevējam bija jānodrošina pienācīga analīze un pamatojums šāda iespējamā regulējuma satversmībai, citstarp arī kontekstā ar Satversmes tiesas nodibināto judikatūru piespiedu nomas jautājumos.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka Saeima nav pienācīgi izvērtējusi pamattiesību ierobežojuma ietekmi uz zemes īpašnieku stāvokli un pamatojusi to, ka ieceļtais risinājums atbilst Satversmes tiesas judikatūrai. Pirms apstrīdēto normu pieņemšanas likumdevēja rīcībā nav bijis pienācīgas analīzes un pamatojuma par šajās normās ietvertā zemes īpašnieku īpašuma tiesību ierobežojuma satversmību kontekstā ar tiesas judikatūru piespiedu nomas jautājumos. Tādējādi apstrīdētās normas nav pieņemtas pienācīgā kārtībā un līdz ar to neatbilst Satversmes 105. pantam. Tā kā apstrīdētās normas tika atzītas par neatbilstošām Satversmes 105. pantam, to atbilstība tiesiskās palāvības principam netika pārbaudīta.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa atzina: demokrātiskā tiesiskā valstī tiek ievērots princips, ka tiesību norma, kas nav pieņemta pienācīgā kārtībā, nevar radīt tiesiskas sekas. Tomēr izņēmuma gadījumos, kad apstrīdētās normas tūlītēja atzīšana par spēkā neesošu Satversmei neatbilstu vēl vairāk kā tās atstāšana spēkā, ir iespējams noteikt arī citu normas spēka zaudēšanas brīdi. Ja Satversmes tiesa konkrētajā gadījumā atzītu apstrīdētās normas par spēkā neesošām no to pieņemšanas brīža vai kāda cita brīža pagātnē, tad normatīvajos aktos vispār nebūtu noteikts piespiedu nomas maksas apmērs. Šāds nolēmums radītu būtisku apdraudējumu piespiedu nomas tiesisko attiecību dalībnieku tiesībām un likumiskajām interesēm, nevis nodrošinātu sociālajā realitātē tiesisko stabilitāti, skaidrību un mieru. Tāpēc apstrīdētās normas tika atzītas par spēkā neesošām no 2019. gada 1. maija.

Satversmes tiesas tiesneši Aldis Laviņš un Jānis Neimanis pievienoja spriedumam **atsevišķās domas**. Tajās norādīts, ka Saeima neesot pieļāvusi būtiskus likumdošanas procesa pārkāpumus. Saeima drīkstot atkāpties no Satversmes tiesas spriedumā sniegtās tiesību normas interpretācijas, ja tā uzskata, ka šī interpretācija vairs neatbilst faktiskajiem vai tiesiskajiem apstākļiem. Turklāt neesot pamatots secinājums, ka Saeima nav nodrošinājusi pienācīgu apspriešanu, analīzi un pamatojumu apstrīdētajās normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam.

Atsevišķās domas spriedumam pievienoja arī Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš. Tajās tiesnesis nepiekrīt spriedumā izmantotajai pieejai apstrīdēto normu satversmības izvērtēšanai. Tiesnesis arī norādī-

ja, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Tomēr tas neesot samērīgs, jo pastāv alternatīvi līdzekļi, ar kuriem pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis varētu tikt sasniegts tādā pašā kvalitātē, vienlaikus mazāk ierobežojot zemes īpašnieku tiesības.

Likumdevējam jānodrošina tāds likumdošanas process, kas vieš pārliecību, ka izraudzītais risinājums ir taisnīgs – it sevišķi gadījumos, kad Satversmes tiesa jau ir vērtējusi kādu tiesisko attiecību regulējošo normu satversmību.

Lietā Nr. 2017-33-03

Satversmes tiesa 2018. gada 18. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-33-03 “Par Ministru kabineta 2013. gada 5. novembra noteikumu Nr. 1268 “Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi” 3.¹ un 15. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam”.

Lietā tika vērtēta kārtība, kādā miruša pacienta mantinieki var no Ārstniecības riska fonda saņemt atlīdzību par pacientam nodarīto kaitējumu.

Lietā tika ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmajā daļā tiesības saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda paredzētas tikai pašam pacientam. Turpretim Ministru kabineta apstrīdētajās normās esot noteicis, ka pacienta nāves gadījumā šādas tiesības iegūst arī pacienta mantinieki. Tādējādi Ministru kabineta esot nepamatoti paplašinājis to personu loku, kurām ir tiesības saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda.

Pirmkārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētais Ministru kabineta noteikumu 15. punkts ir pārveidots par 15.2. punktu, bet nav grozīts pēc būtības. Tiesa nolēma turpināt tiesvedību lietā, pārbaudot šo noteikumu 3.¹ un 15.2. punkta kā vienota tiesiskā regulējuma atbilstību Satversmes 64. pantam.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas pieņemtas, pamatojoties uz Pacientu tiesību likuma 16. panta trešo daļu. Tā citstarp paredz, ka Ministru kabineta nosaka kārtību, kādā pieprasa atlīdzību no Ārstniecības riska fonda par pacienta dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu un ārstniecības izdevumiem. Līdz ar to likumdevējs pilnvarojis Ministru kabinetu neregulēt procesu, kādā no Ārstniecības riska fonda tiek pieprasīta un izmaksāta atlīdzība, bet nav pilnvarojis pieņemt materiālo tiesību normas, kuras radītu jaunas, likumā neparedzētas tiesiskās attiecības.

Treškārt, Satversmes tiesa atzina: no Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmās daļas gramatiskā formulējuma izriet, ka persona, kurai ir tiesības saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda, ir pacients. Taču tajā ir paredzēts, ka atlīdzība izmaksājama ne tikai tad, ja nodarīts kaitējums pacienta veselībai, bet arī tad, ja nodarīts kaitējums pacienta dzīvībai. Tātad atlīdzība ir izmaksājama arī tajā gadījumā, ja iestājusies pacienta nāve. Tādēļ Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmā daļa interpretējama tādējādi, ka pacienta nāves gadījumā atlīdzība par viņam radīto kaitējumu izmaksājama pacienta mantiniekiem.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka Latvijas tiesību doktrīnā un tiesu judikatūrā ir atzīts, ka tiesības uz atlīdzību par personas veselībai nodarīto kaitējumu pēc sava rakstura ir tīri personiskas tiesības un tādēļ nevar tikt mantotas. Tomēr likumdevējs ir tiesīgs ar speciālām normām noregulēt konkrētus jautājumus atšķirīgi no vispārīgās tiesiskās kārtības attiecīgajā nozarē. Tādēļ ar Pacientu tiesību likuma 16. panta trešo daļu Ministru kabinets bija pilnvarots citstarp noteikt kārtību, atbilstoši kurai miruša pacienta mantinieki ir tiesīgi pieprasīt un saņemt no Ārstniecības riska fonda atlīdzību par mirušajam pacientam nodarīto kaitējumu. Proti, apstrīdētās normas detalizētāk regulē Pacientu tiesību likuma normu piemērošanu pacienta nāves gadījumā un nerada tādas jaunas tiesiskās attiecības, kuras neizrietētu no Pacientu tiesību likuma. Līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Satversmes 64. pantam.

Satversmes tiesas tiesneses Ineta Ziemeļe un Sanita Osipova pievienoja spriedumam **atsevišķās domas**. Tajās norādīts, ka Ministru kabinets pārkāpis tam likumā noteiktā pilnvarojuma robežas. Paredzot tiesības saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda ikvienam mirušā pacienta mantiniekam, Ministru kabinets neesot ievērojis Ārstniecības riska fonda mērķi

– lai atlīdzību pacienta nāves gadījumā saņemtu viņa tuvinieki. Turklāt, nosakot mantojuma pieņemšanu kā priekšnoteikumu atlīdzības saņemšanai no Ārstniecības riska fonda, Ministru kabinets ierobežojis mirušā pacienta tuvinieku tiesības saņemt šo atlīdzību. Tiesneses arī norādīja, ka jautājums par izņēmumu no vispārīgās tiesiskās kārtības civiltiesībās bija jāizšķir pašam likumdevējam.

Spriedumam pievienotas arī Satversmes tiesas tiesneša Jāņa Neimaņa **atsevišķās domas**. Tajās norādīts, ka prasījums par personas veselībai nodarītā morālā kaitējuma atlīdzināšanu nav tīri personisks un tādējādi Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmā daļa ir nevis izņēmums no vispārīgās tiesiskās kārtības, bet gan atbilstoša šai kārtībai.

Likumdevējs ir tiesīgs, ievērojot vispārējos tiesību principus un citas Satversmes normas, regulēt tiesiskās attiecības un noteikt personu tiesības un pienākumus, kā arī to īstenošanas kārtību. Tas nozīmē, ka likumdevējs var paredzēt arī izņēmumus un ar speciālām normām noregulēt konkrētus jautājumus atšķirīgi no vispārīgās tiesiskās kārtības attiecīgajā nozarē.

2.4. ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS

Administratīvo tiesību jautājumus Satversmes tiesa pārskata posmā vērtējusi divās lietās – lietā Nr. 2017-32-05 un lietā Nr. 2018-07-05. Abas lietas ierosinātas pēc pašvaldību domju pieteikumiem, kuros lūgts izvērtēt tādu Ministru kabineta pilnvarotā ministra rīkojumu tiesiskumu, ar kuriem apturēta pašvaldības domes pieņemto lēmumu darbība. Par šādiem rīkojumiem pašvaldības līdz šim Satversmes tiesā vērsušās deviņas reizes, taču neviens apstrīdētais rīkojums nebija atzīts par prettiesisku.

Lietā Nr. 2017-32-05 tika vērtēts, vai Ministru kabineta pilnvarotais ministrs ir tiesīgs apturēt tāda pašvaldības domes lēmuma darbību, ar kuru pašvaldība izveido pastāvīgās komitejas un nosaka šo komiteju sastāvu. Pēc ministra ieskata, dome tās komiteju sastāva veidošanā nebija ievērojusi proporcionalitātes principu, jo komitejās ievēlēto deputātu skaits proporcionāli neatbilda domē ievēlēto deputātu skaitam no katras politiskās partijas. Satversmes tiesa atzina, ka apturētais domes lēmums uzskatāms par individuālo tiesību aktu, kuru ministram nav tiesību apturēt. Tādējādi tiesa ministra rīkojumu nevērtēja pēc būtības, jo secināja, ka tas ticis izdots *ultra vires*.

Lietā Nr. 2017-32-05 izteiktas vairākas būtiskas atziņas, kas attiecas uz administratīvo tiesību jautājumiem – visupirms par pašvaldības deputāta subjektīvajām publiskajām tiesībām un proporcionalitātes principa ievērošanu, organizējot domes darbu komitejās un komisijās. Satversmes tiesa uzsvēra, ka pašvaldības domes deputāta līdzdarbības tiesības nav absolūtas un nedod konkrētam deputātam tiesības ieņemt noteiktu amatu. Vienlaikus līdzdarbības tiesības nozīmē katra deputāta tiesības uz vienlīdzības pamatiem darboties domes pastāvīgajās komitejās, piedalīties šo komiteju sēdēs un lēmumu pieņemšanā.

Attiecībā uz proporcionalitātes principu Satversmes tiesa secināja, ka šis princips regulē ne tikai pašvaldības vēlēšanu rezultātu aprēķināšanu, bet nosaka pašvaldības domes pienākumu arī turpmāk ļaut ikvienam deputātam pilnvērtīgi iesaistīties domes komiteju un komisiju darbā. Turklāt atkāpes no proporcionalitātes principa ievērošanas nevar tikt attaisnotas, atsaucoties uz politisku izšķiršanos.

Kā nozīmīgākais pienesums administratīvo tiesību judikatūras attīstībā izceļama Satversmes 101. panta interpretācija. Satversmes tiesa atzina, ka gadījumā, ja pašvaldība vai tās orgāni savā darbībā pārkāpj deputāta subjektīvās publiskās tiesības, tiesiskas valsts princips un Satversmes 101. pants pieprasa deputāta aizskarto tiesību aizsardzības mehānismu. Pašvaldības deputāta strīds ar pašvaldības domi vai citu tās orgānu ir publiski tiesisks strīds par konkrēta deputāta subjektīvo publisko tiesību izmantošanu un izriet no pašvaldības domes vai tās orgāna rīcības izpildvaras jomā. Tādēļ pašvaldības domes deputāta subjektīvo publisko tiesību aizskāruma pārbaude uz deputāta pieteikuma pamata ir jāveic administratīvajai tiesai.

Savukārt lietā Nr. 2018-07-05 aplūkoti divi administratīvo tiesību jautājumi: pirmkārt, likuma “Par pašvaldībām” 49. pantā ietvertu priekšnoteikumu pašvaldības domes pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā izpilde; otrkārt, vispārīgā administratīvā akta un normatīvā akta nošķiršana.

Satversmes tiesa norādīja, ka likuma “Par pašvaldībām” 49. pantā ietvertais regulējums ir vērst uz to, lai ministrs un pašvaldība atrisinātu strīdu par saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta tiesiskumu, kamēr pašvaldība vēl nav vērsusies tiesā ar pieteikumu par ministra rīkojuma atcelšanu. Pieteikuma iesniegšana ir uzskatāma par galīgo līdzekli strīda risināšanai tādā gadījumā, ja dome nepiekrīt ministra rīkojumā ietvertajai motivācijai un uzskata, ka apturētie saistošie noteikumi vai cits normatīvais akts nav nedz atceļami, nedz grozāmi.

Likuma “Par pašvaldībām” 49. pants neuzliek pienākumu pašvaldības domei jautājumu par apturēto saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta tiesiskumu izskatīt vienā domes sēdē. Ja domes ārkārtas sēdē, kas sasaukta divu nedēļu laikā pēc ministra rīkojuma saņemšanas, nav iespējams pieņemt lēmumu par apturēto saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta tiesiskumu, dome attiecīgo lēmumu var pieņemt arī vēlāk. Tomēr domei ir jāievēro, ka saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 49. panta ceturto daļu tā nav tiesīga Satversmes tiesā iesniegt pieteikumu par ministra rīkojuma atcelšanu, ja tā divu mēnešu laikā no ministrijas atzinuma saņemša-

nas dienas nav izpildījusi pienākumu pieņemt lēmumu, kurā sniegts pamatojums, kāpēc dome nepiekrīt ministrijas atzinumā norādītajam.

Tāpat domei ir saistošs arī likuma "Par pašvaldībām" 49. panta trešās daļas pirmajā teikumā noteiktais trīs mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā. Proti, ja dome triju mēnešu laikā pēc ministra rīkojuma saņemšanas nepieņem lēmumu par apturēto saistošo noteikumu, cita normatīvā akta vai to atsevišķu punktu atcelšanu, tā zaudē tiesības vērsties Satversmes tiesā ar pieteikumu par ministra rīkojuma atcelšanu.

Vērtējot to, kā vispārīgais administratīvais akts būtu nošķirams no normatīvā tiesību akta, Satversmes tiesa, atsaucoties uz savu judikatūru, norādīja, ka normatīvs akts ir tiesību akts, kurā ietvertas tiesību normas – abstrakti vispārēji saistoši uzvedības priekšraksti, kas attiecas uz nenoteiktu personu loku un ir piemērojami vairākkārt. Ārējie normatīvie akti ir saistoši abstraktam personu lokam un ar tiem tiek regulētas tiesiskās attiecības, piemēram, starp publisko tiesību subjektu no vienas puses un privātpersonu no otras puses vai arī privātpersonu savstarpējās tiesiskās attiecības.

Turpretim administratīvais akts ir uz āru vērstis tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai arī konstatējot faktisko situāciju. Administratīvais akts atšķirībā no normatīvā akta nerada jaunas tiesību normas – tas ir tiesību normu piemērošanas akts, ar kuru tiek piemērotas ārējā normatīvajā aktā ietvertās tiesību normas. Atsevišķos gadījumos iestāde var izdot arī vispārīgos administratīvos aktus, kuri ir vērsti uz individuāli nenoteiktu, bet tādu personu loku, kuras atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos. Tomēr arī vispārīgais administratīvais akts iedzīvina normatīvo aktu vai tiesību normu konkrētos apstākļos. Tādēļ, ja domes lēmuma konkrētam punktam ir ārēja iedarbība, tas attiecas uz nenoteiktu personu loku un vairākiem tāda veida gadījumiem, tad šāds domes lēmuma punkts ir vispārsaistoša (ārēja) tiesību norma.

Lieta Nr. 2017-32-05

Satversmes tiesa 2018. gada 29. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-32-05 "Par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017. gada 1. augusta rīkojuma Nr. 1-13/6038 "Par Salaspils novada domes 2017. gada 16. jūnija lēmuma "Par novada pastāvīgo komiteju izveidošanu un locekļu ievēlēšanu" (protokols Nr. 12, 4. §) 1., 3., 4. un 5. punkta darbības apturēšanu" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un likuma "Par pašvaldībām" 49. pantam".

Lietā tika vērtēts vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra (turpmāk arī – ministrs) rīkojums, ar kuru daļēji apturēta Salaspils novada domes lēmuma par pastāvīgo komiteju izveidi darbība. Ministrs uzskatīja, ka dome pastāvīgo komiteju veidošanā nav ievērojusi proporcionalitātes principu, jo četrās komitejās ievēlēto deputātu skaits proporcionāli

neatbilst domē ievēlēto deputātu skaitam no katras politiskās partijas.

Lieta tika ierosināta pēc Salaspils novada domes pieteikuma. Tajā norādīts, ka ministram ir tiesības apturēt vienīgi pašvaldības izdoto normatīvo aktu darbību, taču lēmums par pastāvīgo komiteju izveidi neesot normatīvais akts. Tas esot politisks lēmums, kas nav pakļauts juridiskam izvērtējumam.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnorma un Satversmes 101. pants ietver pašvaldības principu, kas savukārt aptver minimālo prasību kopumu attiecībā uz vietējās pašvaldības organizāciju demokrātiskā tiesiskā valstī – vietējās pašpārvaldes esību un tās tiešu demokrātisku leģitīmāciju.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka pašvaldību darbībai ir jāatbilst vispārējiem tiesību principiem. No tiesiskas valsts principa pašvaldībai izriet pienākums savā darbībā ievērot padotību likumam un tiesībām, bet valstij – pienākums pārraudzīt, kā pašvaldība šo padotību ievēro, un, ja nepieciešams, panākt, lai tā tiktu ievērota. Pašvaldību institucionālās darbības pārraudzību īsteno vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs, kuram piešķirta virkne tiesību, tostarp apturēt prettiesiskus pašvaldības izdotos normatīvos aktus. Taču ministrs nav tiesīgs apturēt individuālos tiesību aktus (administratīvos aktus un individuālos pārvaldes lēmumus), kā arī pašvaldības politiskos lēmumus.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka no pašvaldības iedzīvotāju interešu pārstāvības pienākuma izriet pašvaldības domes pienākums nodrošināt visiem deputātiem vienlīdzīgas tiesības līdzdarboties domes darbā, tostarp piedalīties pašvaldības komiteju darbībā. Savukārt atbilstoši proporcionalitātes principam pašvaldības domē izveidotais pašvaldības iedzīvotāju pārstāvības modelis ir jāievēro arī pašvaldības domes pastāvīgo komiteju veidošanā un darbībā. Katras politiskās partijas vai vēlētajū apvienības pārstāvju skaits komitejā nosakāms proporcionāli no katras politiskās partijas vai vēlētajū apvienības ievēlēto deputātu skaitam, ciktāl tas ir objektīvi iespējams. Atkāpes no proporcionalitātes nevar tikt attaisnotas, atsaucoties uz politisku izšķiršanos.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka pašvaldības domes lēmums par pastāvīgo komiteju izveidi ir individuāls tiesību akts. Līdz ar to Salaspils novada domes pieņemtais lēmums nav normatīvais akts un ministrs, to apturot, nav ievērojis likuma "Par pašvaldībām" 49. panta pirmās daļas pirmo teikumu. Tādējādi apstrīdētais rīkojums tika atzīts par prettiesisku un spēkā neesošu no tā izdošanas brīža. Apstrīdētā rīkojuma atbilstība Satversmes 1. pantā ietvertajam demokrātiskās iekārtas principam vairs netika vērtēta.

Satversmes tiesa papildus norādīja: tas, ka Salaspils novada domes lēmums nav atzīstams par normatīvo aktu, vēl nenozīmē, ka nebūtu pārbaudāms šā lēmuma tiesiskums. Pašvaldības deputāta strīds ar pašvaldības domi

vai tās orgānu ir publiski tiesisks strīds par konkrēta deputāta subjektīvo publisko tiesību izmantošanu un izriet no pašvaldības domes vai tās orgāna rīcības izpildvaras sfērā. Tādēļ pašvaldības deputāta subjektīvo publisko tiesību aizskāruma pārbaudi uz deputāta pieteikuma pamata veic administratīvā tiesa.

No deputāta līdzdarbības tiesībām izriet konkrētas subjektīvās publiskās tiesības, tostarp tiesības uz vienlīdzības pamatiem piedalīties pašvaldības komiteju darbībā – sēdēs un lēmumu pieņemšanā.

Lieta Nr. 2018-07-05

Satversmes tiesa 2018. gada 15. novembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2018-05-05 “Par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017. gada 26. septembra rīkojuma Nr. 1-2/7346 “Par Rēzeknes pilsētas domes 2016. gada 22. decembra lēmuma Nr. 1872 “Par ēdināšanas izmaksu noteikšanu Rēzeknes pilsētas izglītības iestādēs un uzscenojuma apstiprināšanu” (protokols Nr. 103, 13. punkts) 1.3. apakšpunkta daļā par ēdināšanas izmaksu (vecāku maksas) noteikšanu speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs un 7. punkta darbības apturēšanu” atbilstību likuma “Par pašvaldībām” 49. pantam”.

Lietā tika vērtēts ministra rīkojums par to Rēzeknes pilsētas domes lēmuma punktu darbības apturēšanu, ar kuriem vecākiem noteikts pienākums maksāt par bērnu ēdināšanu speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs. Ministrs uzskatīja, ka pašvaldībai ir jānodrošina ēdināšana tās padotībā esošajās speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs, izdevumus sedzot no tās budžeta finanšu līdzekļiem.

Lieta tika ierosināta pēc Rēzeknes pilsētas domes pieteikuma. Tajā norādīts, ka ministram nebija tiesību apturēt domes lēmuma punktu darbību, jo tie nav vispāršaistošas jeb ārējas tiesību normas. Turklāt dome, nosakot vecāku līdzfinansējumu par izglītojamo ēdināšanu speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs, esot rīkojusies atbilstoši normatīvajiem aktiem.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izvērtēja ministra lūgumu izbeigt tiesvedību lietā, jo Rēzeknes pilsētas dome neesot ievērojusi kārtību, kādā iesniedzams pieteikums Satversmes tiesā. Tiesa norādīja, ka pašvaldībai ir pienākums divu nedēļu laikā pēc ministra rīkojuma saņemšanas sasaukt domes ārkārtas sēdi un vērtēt ministra rīkojumu. Ja minētajā termiņā sasauktajā ārkārtas sēdē nav iespējams pieņemt lēmumu par apturētā normatīvā akta tiesiskumu, dome šādu lēmumu var pieņemt arī vēlāk. Tomēr domei ir jāievēro, ka tā nav

tiesīga Satversmes tiesā iesniegt pieteikumu par ministra rīkojuma atcelšanu, ja tā divu mēnešu laikā no ministrijas atzinuma saņemšanas dienas nav pieņēmusi lēmumu, kurā sniegts pamatojums tam, kāpēc dome nepiekrīt ministrijas atzinumā norādītajam. Tāpat domei ir saistošs likumā noteiktais termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā. Proti, ja triju mēnešu laikā pēc ministra rīkojuma saņemšanas dome nepieņem lēmumu par apturēto saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta, vai to atsevišķu punktu atcelšanu, tā zaudē tiesības vērsties Satversmes tiesā ar pieteikumu par ministra rīkojuma atcelšanu. Tiesa atzina, ka dome ir ievērojusi pieteikuma iesniegšanas kārtību.

Otrkārt, Satversmes tiesa pārbaudīja ar apstrīdēto rīkojumu apturēto Rēzeknes pilsētas domes lēmuma punktu juridisko raksturu. Tiesa secināja, ka minētie lēmuma punkti noteic vecāku pienākumu maksāt par bērnu ēdināšanu speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs. Tātad tiem ir ārēja iedarbība, tie attiecas uz nenoteiktu personu loku (uz visiem vecākiem, kuru bērni mācās vai mācīsies speciālajā pirmsskolas izglītības iestādē) un tie ir attiecināmi uz vairākiem tāda veida gadījumiem. Tādējādi apturētie domes lēmuma punkti ir vispāršaistošas (ārējas) tiesību normas.

Treškārt, Satversmes tiesa izvērtēja, vai pašvaldība ir tiesīga izdot tiesību normas, kas noteic vecāku pienākumu maksāt par bērnu ēdināšanu speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs. Tiesa norādīja, ka izglītības jomu regulējoši ārējie normatīvie akti nepiešķir pašvaldībai tiesības noteikt vecākiem jebkāda veida maksājumu par bērnu ēdināšanu tās padotībā esošajās speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs. Tādējādi Rēzeknes pilsētas dome ir pārkāpusi tai normatīvajos aktos noteikto kompetenci un nav ievērojusi padotību likumam un tiesībām. Līdz ar to apturētie domes lēmuma punkti ir prettiesiski un ministrs, tos apturot, ir ievērojis likuma “Par pašvaldībām” 49. pantu.

Pašvaldībai no ārējiem normatīvajiem aktiem neizriet pilnvarojums izdot tādas vispāršaistošas tiesību normas, kas noteiktu vecāku pienākumu maksāt par bērnu ēdināšanu speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs.

2.5. NODOKĻU UN BUDŽETA TIESĪBAS

Nodokļu tiesību jautājumus Satversmes tiesa pārskata posmā vērtējusi četrās lietās – lietā Nr. 2017-12-01 par PVN pārmaksas atgriešanu,¹⁰ lietā Nr. 2017-28-0306 par nekustamā īpašuma nodokļa likmi ārvalstniekiem,¹¹ lietā Nr. 2017-35-03 par nekustamā īpašuma nodokļa samazinātajām likmēm un lietā Nr. 2018-04-01 par nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi.

Lietā Nr. 2017-35-03 pirmoreiz vērtēta pašvaldības noteiktās nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas kārtības atbilstība Satversmes 91. panta pirmajam teikumam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu. Apstrīdētā norma paredzēja atšķirīgu kārtību, kādā tiek aprēķināts nekustamā īpašuma nodoklis fiziskajai personai, kurai pieder daudzdzīvokļu māja, kas nav sadalīta dzīvokļa īpašumos, vai telpu grupa nedzīvojamā ēkā, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, un fiziskajai personai, kurai pieder dzīvokļa īpašums vai viendzīvokļa māja. Tātad šajā lietā tiesai bija jāizvērtē, vai īpašuma tiesību ierobežojums atbilst vienlīdzības principam.

Satversmes tiesa citstarp pievērsās jautājumam par to, kādi ir pašvaldības pienākumi, likumdevēja pilnvarojuma ietvaros nosakot nekustamā īpašuma nodokļa likmes. Tiesa atzina, ka pašvaldībai atbilstoši likumdevēja piešķirtajam pilnvarojumam un ievērojot likumdevēja noteikto nekustamā īpašuma nodokļa likmju ietvaru ir tiesības noteikt arī atšķirīgas nodokļa likmes, ja vien tas atbilst vispārējiem tiesību principiem un citām augstāka juridiska spēka tiesību normām. Tiesa arī atzina, ka pašvaldībai ir jānosaka pēc iespējas efektīvāka nodokļa aprēķināšanas kārtība.

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā normā ietvertais kritērijs – vienai dzīvesvietu deklarējušai personai piekritošo telpu platība – ir pašvaldības izšķiršanās par konkrētam nekustamā īpašuma nodokļa objektam piemērojamā nodokļa aprēķināšanas principu un šī izšķiršanās var būt pamatota gan ar tiesiskiem, gan lietderības apsvērumiem. Pašvaldības noteiktajam nodokļa aprēķināšanas principam ir jābūt

saprātīgi izskaidrojamam, un apstrīdētajai normai pašai par sevi jāatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normām. Tiesa arī norādīja, ka informācijai, kura tiek izmantota nodokļa piemērošanai un aprēķināšanai, jābūt ticamai un patiesai.

Savukārt lietā Nr. 2018-04-01 tika vērtēts, vai Satversmes 105. pantam atbilst kārtība, kādā izbeidzas nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākums par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi.

Šajā lietā Satversmes tiesa pirmoreiz piemēroja ilgtspējas principu nodokļu tiesību jomā. Ilgtspējība ir viens no konstitucionālajiem principiem, kas vērsts uz Satversmē ietverto mērķu un vērtību aizsardzību, kā arī to īstenošanu. Ilgtspējīga attīstība ir sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta un līdzsvarota attīstība, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības un nodrošina vides aizsardzības prasību ievērošanu. Savukārt viens no valsts ekonomikai nozīmīgākajiem dabas resursiem ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme. Tā būtiski ietekmē labvēlīgu dzīves vidi, ir nozīmīga dabas bagātība un vērtīgs tautsaimniecības resurss. Tāpēc tās uzturēšanai un saglabāšanai nākamajām paaudzēm ir jāizvirza arī atbilstošas sakoptības prasības. Proti, no ilgtspējas principa izriet pienākums nodrošināt lauksaimniecībā izmantojamo zemju saglabāšanu, to efektīvu izmantošanu un apstrādāšanu, kas ietver Latvijai raksturīgās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Īstenojot minēto pienākumu, valsts var paredzēt arī nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi.

Nekustamā īpašuma nodokļa papildlikme ne tikai nodrošina ieņēmumus pašvaldību budžetos, bet tai ir arī zemes īpašnieku darbības regulējoša funkcija. Proti, papildlikmes piemērošanai ir pozitīva ietekme uz lauksaimniecībā izmantojamo zemju apstrādāšanu – tā veicina šo zemju sakopšanu un pastāvīgu uzturēšanu labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Vienlaikus tā stimulē zemes īpašnieku būt

10 Informācija par lietu Nr. 2017-12-01 un Nr. 2017-28-0306 ietverta pārskata nodaļā “Starptautiskās tiesības un Eiropas Savienības tiesības”.

11 Informācija par lietu Nr. 2017-28-0306 ietverta pārskata nodaļā “Starptautiskās tiesības un Eiropas Savienības tiesības”.

ieinteresētam lauksaimnieciskās produkcijas ražošanā un zemes izmantošanā lauksaimnieciskiem mērķiem. Tādēļ papildlikme nodrošina arī nekustamā īpašuma nodokļa regulējošo funkciju un nav uzskatāma par sodu vispārējā tiesību principa *ne bis in idem* izpratnē.

Lietā Nr. 2017-35-03

Satversmes tiesa 2018. gada 18. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-35-03 "Par Rīgas domes 2015. gada 9. jūnija saistošo noteikumu Nr. 148 "Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā" 3.2.1. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtēta Rīgas domes noteiktā kārtība, kādā fiziskajai personai aprēķina nekustamā īpašuma nodokli par daudzdzīvokļu māju, kura nav sadalīta dzīvokļa īpašumos, vai telpu grupu nedzīvojamā ēkā, kuras lietošanas veids ir dzīvošana.

Lietā tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā norādīts, ka apstrīdētā norma nepamatoti paredz atšķirīgu nekustamā īpašuma nodokļa apmēru un aprēķinu: 1) personām, kurām pieder daudzdzīvokļu māja, kura nav sadalīta dzīvokļa īpašumos, vai telpu grupa nedzīvojamā ēkā, kuras lietošanas veids ir dzīvošana; 2) personām, kurām pieder dzīvokļa īpašums vai viendzīvokļa māja. Pirmajai personu grupai samazinātās nodokļa likmes esot piemērojamas par 30 kvadrātmetriem uz katru īpašumā deklarēto personu, turpretī otrajai personu grupai tās esot piemērojamas neatkarīgi no telpu platības, kas piekrit šajā īpašumā dzīvesvietu deklarējušai personai.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 91. panta pirmais teikums kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu liedz izdot tādas tiesību normas, kas bez objektīva un saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret vienādos un salīdzināmos apstākļos esošiem nodokļa maksātājiem. Tiesa arī norādīja, ka apstrīdētajā normā ietvertais kritērijs – vienai dzīvesvietu deklarējušai personai piekrietošo telpu platība – ir pašvaldības izšķiršanās par konkrētam nekustamā īpašuma nodokļa objektam piemērojamā nodokļa aprēķināšanas principu un šī izšķiršanās var būt pamatota gan ar tiesiskiem, gan lietderības apsvērumiem. Pašvaldības noteiktajam nodokļa aprēķināšanas principam ir jābūt saprātīgi izskaidrojamam, un apstrīdētajai normai pašai par sevi jāatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normām.

Otrkārt, Satversmes tiesa secināja, ka izraudzītajam nodokļa aprēķināšanas principam ir saprātīgs izskaidrojums, jo Rīgas dome, nosakot vienai dzīvesvietu deklarējušai personai piekrietošo telpu platību, izmantojusi statistikas datus. Aprēķinot nodokļa apmēru saskaņā ar apstrīdēto normu, Rīgas dome izmanto tās rīcībā jau esošu informāciju, kura neprasa papildu apstrādi vai izvērtēšanu. Turpretim, ja nodokļa aprēķināšanai nepieciešamie dati būtu jāpieprasa no citām valsts institūcijām vai pašiem nodokļa maksātājiem, varētu samazināties nodokļa aprēķināšanas efektivitāte.

Treškārt, Satversmes tiesa nepiekrīta argumentam, ka ar apstrīdēto normu noteiktās atšķirīgās attieksmes dēļ nodokļa maksātāji esot spiesti deklarēt savā īpašumā vairāk personu, nekā tur patiešām dzīvo. Apstrīdētajai normai piemīt regulējoša funkcija – mudināt nodokļa maksātājus deklarēt savu dzīvesvietu Rīgā vai ļaut deklarēt savu dzīvesvietu nodokļa objektā personām, kuras tur dzīvo. Tātad nodokļa maksātājs var pielāgot savu rīcību tādā veidā, lai viņam tiktu piemērotas samazinātās nodokļa likmes. Savukārt iespējama apstrīdētās normas ļaunprātīga izmantošana vai izmantošana pretēji tās mērķim pati par sevi nenozīmē, ka šī norma neatbilstu Satversmei.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa noraidīja argumentu, ka apstrīdētā norma neesot samērīga, jo viena kopīpašnieka rīcība ar nekustamo īpašumu nepamatoti ietekmējot pārējo kopīpašnieku nodokļa slogu. Kopīpašuma institūts pats par sevi rada tādas sekas, ka viena kopīpašnieka rīcība var noteiktā mērā ietekmēt pārējos kopīpašniekus. Tādējādi personām, kuras ir kopīpašuma tiesiskajās attiecībās, jāapzinās no tām izrietošās tiesiskās sekas.

Piektkārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka sabiedrības ieguvums no apstrīdētajā normā noteiktās atšķirīgās attieksmes ir ne tikai ieņēmumi pašvaldības budžetā, bet arī efektīva nodokļa administrēšana. Turklāt apstrīdētā norma sekmē arī to, lai personas, piemēram, īrnieki, deklarētu savu dzīvesvietu tur, kur patiešām dzīvo, un tādā veidā veicina personu sasniedzamību tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Tādējādi labums, ko no atšķirīgās attieksmes gūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām uz īpašumu nodarīto zaudējumu. Līdz ar to, nosakot atšķirīgo attieksmi, ir ievērots samērīguma princips un apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam.

Visbeidzot, Satversmes tiesa vērsa uzmanību uz to, ka tiesiskais regulējums nekustamā īpašuma nodokļa jomā citstarp var skart arī personas tiesību uz mājokli efektīvu īstenošanu. Pašvaldībai ir pienākums periodiski pēc savas iniciatīvas apsvērt, vai tās noteiktie kritēriji atšķirīgu nekustamā īpašuma nodokļa likmju piemērošanai ir samērīgi, joprojām atbilst sociālajai realitātei un personas tiesībām uz mājokli un vai šajā jomā spēkā esošo tiesisko regulējumu nevajadzētu pilnveidot.

Satversmes tiesas tiesneši Ineta Ziemeļe, Sanita Osipova un Artūrs Kučs pievienoja spriedumam **atsevišķās domas**. Tajās norādīts, ka atšķirīgajai attieksmei pret spriedumā identificētajām vienādos apstākļos esošajām personu grupām nav objektīva un saprātīga pamata. Balstoties uz statistikas datiem par dzīvojamo platību uz vienu personu pašvaldībā, nedrīkstot izdarīt pieņēmumu, ka ikviena persona, kas deklarēta domājamās daļās sadalītā nekustamā īpašumā, faktiski izmanto ne vairāk kā 30 kvadrātmetrus dzīvojamās platības, un uz šā pieņēmuma pamata paredzēt atšķirīgu attieksmi pret daudziem attiecīgajā pašvaldībā esošo nekustamo īpašumu īpašniekiem.

**Pašvaldībai atbilstoši likumdevēja
piešķirtajam pilnvarojumam
ir tiesības noteikt atšķirīgas
nekustamā īpašuma nodokļa likmes,
ja vien tas atbilst vispārējiem tiesību
principiem un citām augstāka
juridiska spēka tiesību normām.**

Lieta Nr. 2018-04-01

Satversmes tiesa 2018. gada 18. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2018-04-01 “Par likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 7. panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākuma izbeigšanos par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Lietā tika vērtēta kārtība, kādā izbeidzas nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākums par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi.

Lietā tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Augstākās tiesas izskatīšanā esošajā administratīvajā lietā jāvērtē, vai pieteicējam pamatoti aprēķināta nekustamā īpašuma nodokļa papildlikme par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi par visu 2011. gadu, kaut arī zemi viņa pārdevusi jau minētā gada martā. Pēc Augstākās tiesas ieskata, ir nesamērīgi ierobežotas bijušā zemes īpašnieka tiesības uz īpašumu – taisnīgāk un racionālāk būtu noteikt papildlikmes maksāšanas pienākumu tam īpašniekam, kurš faktiski ir atbildīgs par zemes neapstrādāšanu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka lauksaimniecībā izmantojamā zeme ir viens no valsts ekonomikai nozīmīgākajiem dabas resursiem. Tā būtiski ietekmē labvēlīgu dzīves vidi, ir nozīmīga dabas bagātība un vērtīgs tautsaimniecības resurss. No ilgtspējas principa un Satversmes ievadā nostiprinātā pienākuma ikvienam rūpēties par vidi un dabu izriet, ka šādas zemes uzturēšanai un saglabāšanai nākamajām paaudzēm ir jāizvirza arī atbilstošas prasības attiecībā uz tās kopšanu.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka nekustamā īpašuma nodoklim piemīt fiskālā funkcija, jo tas nodrošina ieņēmumus pašvaldību budžetos. Taču nodokļa papildlikme pilda arī regulējošu funkciju – veicina lauksaimniecībā izmantojamās zemes apstrādāšanu un izmantošanu lauksaimniecības vajadzībām vai mudina veikt vismaz minimālās darbības, kas nepieciešamas šīs zemes uzturēšanai labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka nekustamā īpašuma nodokļa papildlikme ir saistīta ar nodokļa likmi, tāpēc papildlikmes maksāšanas pienākums izbeidzas vienlaikus ar nodokļa maksāšanas pienākuma izbeigšanos. Tiesa arī uzsvēra, ka nodokļu tiesību jomā ir jānodrošina noteiktība nodokļu administrēšanā un jāparedz efektīva nodokļu iekasēšanas kārtība. Izņēmumu noteikšana, diferencējot nekustamā īpašuma nodokļa maksātājus atkarībā no nekustamā īpašuma atsavināšanas laika, apgrūtinātu nodokļa aprēķināšanu, palielinātu tā administrēšanas izmaksas un mazinātu tā efektivitāti. Līdz ar to apstrīdētā norma ir samērīga un atbilst Satversmes 105. pantam.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis pievienoja spriedumam **atsevišķās domas**. Tajās norādīts, ka apstrīdētajā normā paredzētā kārtība neatbilst tiesiskās noteiktības principam un nesamērīgi ierobežo tiesības uz īpašumu. Likumdevējam nevajadzēja piešķirt nodokļa papildlikmes piemērošanai atpakaļvērstu spēku, bet gan uz priekšu vērstu spēku. Tādā veidā nekustamā īpašuma īpašnieks varētu paredzēt, kāda nodokļa likme viņam tiks piemērota.

**Personai atbilstoši ilgtspējas
principam ir jā rūpējas par
lauksaimniecības zemes
izmantošanu, apstrādāšanu un
saglabāšanu nākamajām paaudzēm.**

2.6. CIVILTIESĪBAS UN CIVILPROCESS

Satversmes tiesa pārskata posmā izskatījusi divas lietas, kas saistītas ar civiltiesību un civilprocesa jautājumiem. Tā kā civiltiesību nozare pamatā regulē tieši privātpersonu savstarpējās attiecības, šajās lietās tika vērtēta sadursme starp dažādu privātpersonu tiesībām. Abās lietās tiesa ir attīstījusi savu līdzšinējo judikatūru – citstarp arī attiecībā uz lietu izspriešanas metodoloģiju.

Lietā Nr. 2017-21-01 tika vērtētas apdrošinātāja tiesības celt regresa prasību pret transportlīdzekļa vadītāju, kurš ceļu satiksmes negadījumā nodarījis zaudējumus trešajai personai un kurš apdrošinātājam nav iesniedzis saskaņoto paziņojumu. Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējam bija pienākums panākt taisnīgu līdzsvaru starp apdrošinātāja un apdrošinātā tiesībām uz īpašumu.

Satversmes tiesai neradās šaubas par to, ka apstrīdētā norma ierobežo pieteikuma iesniedzējas (apdrošinātās personas) Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības un ka attiecīgais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, kam ir legītims mērķis – citu personu (apdrošinātāju) īpašuma tiesību aizsardzība. Apstrīdētais regulējums tika atzīts par piemērotu legītimā mērķa sasniegšanai, jo tas nodrošināja, ka apdrošinātājs var laikus iegūt visu informāciju, kas tam nepieciešama, lai izpildītu no normatīvajiem tiesību aktiem un apdrošināšanas līguma izrietošos pienākumus. Savukārt, vērtējot, vai legītimā mērķi tādā pašā kvalitātē nebūtu iespējams sasniegt ar saudzējošāku līdzekļu palīdzību, tiesa nonāca pie jaunām atziņām. Proti, no līdzšinējās judikatūras izrietēja, ka par saudzējošāku nevar atzīt tādu līdzekli, kas paredz noteikt pamattiesību ierobežojumu citām personām. Savukārt lietā Nr. 2017-21-01 tiesa norādīja, ka šāda pieeja tomēr nav uzskatāma par absolūtu, jo “jāņem vērā personu tiesiskās attiecības, ko skar apstrīdētā norma, tostarp katra tiesisko attiecību subjekta tiesības un intereses”.

Tātad vispār saudzējošāks līdzeklis, kas skar citu personu tiesības, ir pieļaujams, it īpaši gadījumos, kad saduras divu vai vairāku privātpersonu tiesības. Šādos gadījumos likumdevējam šīs tiesības jālīdzsvaro tā, lai katras personas pamattiesību ierobežojums būtu pēc iespējas mazāks. Ņemot vērā, ka apdrošinātāja rīcībā

parasti ir daudz lielāki resursi, piemēram, materiālie resursi un cilvēkresursi, nekā var būt transportlīdzekļa īpašnieka vai tiesīgā lietotāja rīcībā, Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējam ir jāizvēlas tādi līdzekļi, kas iespējami mazāk ierobežotu apdrošinātā tiesības un intereses, turklāt neuzliekot nesamērīgi lielu slogu apdrošinātājam.

Satversmes tiesa secināja, ka apdrošinātāja pienākums nepieciešamības gadījumā pirms vērsšanās tiesā regresa kārtībā lūgt apdrošinātājam personai iesniegt aizpildītu saskaņoto paziņojumu ierobežotu apdrošināto personu tiesības mazāk un neuzliktu nesamērīgi lielu slogu apdrošinātājam. Tādēļ tiesa atzina, ka pastāv saudzējošāki līdzekļi, ar kuriem legītimā mērķi ir iespējams sasniegt tādā pašā kvalitātē, un tāpēc ar apstrīdēto normu radītais pamattiesību ierobežojums nav nepieciešams legītimā mērķa sasniegšanai. Līdz ar to apstrīdētā norma tika atzīta par neatbilstošu Satversmes 105. pantam.

Otrs jauninājums attiecās uz Satversmes tiesas sprieduma atpakaļvērsto spēku. Tiesa apstrīdēto normu atzina par spēkā neesošu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža ne tikai attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju, bet arī attiecībā uz personām, kurām apstrīdētā norma tikusi piemērota vai būtu jāpiemēro tiesā. Tas nozīmē, ka varētu būt pārskatāmi vispārējās jurisdikcijas tiesu spriedumi, kas pieņemti, piemērojot apstrīdēto normu visā tās darbības laikā. Līdz šim tik plaša normas spēkā neesības ar atpakaļvērstu spēku atzīšana tikusi piemērota galvenokārt tikai lietās, kurās apstrīdētā norma pieņemta, pārkāpjot likumā noteikto pilnvarojumu jeb *ultra vires*.

Savukārt lietā Nr. 2017-30-01 tika vērtēts, vai Satversmes 96. pantā nostiprinātajām tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību atbilst Civilprocesa likumā paredzētais prasītāja pienākums prasības pieteikumā norādīt atbildētāja deklarētās dzīvesvietas adresi un ar to saistītais regulējums par piekritīgās tiesas noteikšanu. Šī lieta ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tā uzskatīja, ka apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežo iespējamā atbildētāja civillietā tiesības uz privāto dzīvi, jo tās liek apstrādāt viņa personas datus, proti, noskaidrot un norādīt viņa deklarētās dzīvesvietas adresi.

Satversmes tiesa secināja, ka informācija par fiziskās personas deklarēto dzīvesvietu ir tādi dati, kas saistīti ar personas privāto dzīvi, un šādu personas datu apstrāde ir iekļautā personā privātajā dzīvē.

Satversmes tiesai neradās šaubas par to, ka minētais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Vērtējot pamattiesību ierobežojuma leģitimitātes mērķi, tiesa atzina, ka šis mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība. Pirmkārt, tiek aizsargātas prasītāju tiesības uz pieeju tiesai – tādejādi veidojas kolīzija starp divām Satversmē aizsargātām pamattiesībām. Otrkārt, apstrīdētajās normās paredzētais pamattiesību ierobežojums aizsargā arī pašu atbildētāju tiesības, nodrošinot viņu saziņu ar tiesu un to, ka tiesas process notiek tuvāk viņu dzīvesvietai. Ideja, ka personas pamattiesības ir pieļaujams ierobežot ar mērķi aizsargāt citas šīs pašas personas tiesības, Satversmes tiesas judikatūrā nav jauna.¹² Tomēr lietā Nr. 2017-30-01 šī ideja pirmoreiz pausta tieši pamattiesību ierobežojuma leģitimitātes mērķa kontekstā.

Lai noskaidrotu, vai iespējamo atbildētāju civillietās tiesību uz privāto dzīvi ierobežojums ir samērīgs, Satversmes tiesa izmantoja kritērijus, kas izstrādāti lietās par personas datu apstrādi. Tiesa citstarp atzina, ka gadījumā, ja iespējamo atbildētāju dati netiktu apstrādāti, tad iespējamajiem prasītājiem pieeja tiesai savu tiesību aizsardzībai civilprocesā būtu liegta pēc būtības. Tādējādi labums, ko no iespējamā atbildētāja pamattiesību ierobežojuma gūst sabiedrība, ir lielāks par viņa pamattiesībām nodarīto kaitējumu.

Visbeidzot, Satversmes tiesa norādīja, ka informācijas tehnoloģiju attīstības dēļ likumdevējam var rasties pienākums pārskatīt Civilprocesa likuma regulējumu. Proti, tehnoloģiju, tiesu sistēmas un sabiedrības locekļu savstarpējo tiesisko attiecību attīstības rezultātā tiesiskais regulējums, kas savulaik bijis atbilstošs augstāka juridiska spēka tiesību normām, var novēcot un galu galā pat pārkāpt personas pamattiesības.

Lietā Nr. 2017-21-01

Satversmes tiesa 2018. gada 6. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-21-01 “Par Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 41. panta pirmās daļas 1. punkta “d” apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Lietā tika vērtētas apdrošinātāja tiesības celt regresa prasību pret transportlīdzekļa vadītāju, kurš ceļu satiksmes negadījumā nodarījis zaudējumus trešajai personai un kurš apdrošinātājam nav iesniedzis saskaņoto paziņojumu.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzēja izraisījusi ceļu satiksmes negadījumu un ka trešajai personai nodarī-

tos zaudējumus atlīdzinājis apdrošinātājs. Lai gan negadījumā iesaistītās personas aizpildījušas saskaņoto paziņojumu, pieteikuma iesniedzēja neesot iesniegusi apdrošinātājam savu saskaņoto paziņojuma eksemplāru. Apdrošinātājs, pamatojoties uz apstrīdēto normu, vērsies pret pieteikuma iesniedzēju ar regresa prasību par zaudējumu atlīdzību. Šī prasība esot apmierināta. Atbilstoši apstrīdētajai normai apdrošinātājs varot iesniegt regresa prasību pat tad, ja tā rīcībā jau ir viens saskaņots paziņojuma eksemplārs un ja tam nav šaubu par negadījuma apstākļiem. Tādējādi tiekot nesamērīgi ierobežotas pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku. Tomēr tiesa nolēma tiesvedību lietā turpināt, lai nodrošinātu pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizsardzību.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka viena no būtiskākajām apdrošinātā saistībām ir paziņošana apdrošinātājam par apdrošināšanas gadījuma iestāšanos. Šīs saistības izpilde nodrošina to, ka apdrošinātājs var laikus iegūt visu būtisko informāciju. Apdrošinātājam pēc ceļu satiksmes negadījuma var būt nepieciešami abi saskaņoti paziņojuma eksemplāri, lai salīdzinātu tajos atspoguļoto informāciju un pārliecinātos par tās patiesumu, kā arī nepieļautu ar apdrošināšanu saistītu krāpšanu.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka apdrošināšanas tiesiskajās attiecībās saduras apdrošinātāja un apdrošinātā tiesības uz īpašumu. Lai tās taisnīgi līdzsvarotu, likumdevējam ir jāņem vērā minēto tiesību subjektu nelīdzvērtīgā situācija – apdrošinātāja rīcībā parasti ir daudz lielāki resursi, nekā var būt transportlīdzekļa īpašnieka vai tiesīgā lietotāja rīcībā. Tādējādi likumdevējam ir jāizvēlas tādi līdzekļi, kas iespējami mazāk ierobežotu apdrošinātā tiesības un intereses, turklāt neuzliekot nesamērīgi lielu slogu apdrošinātājam. Konkrētajā gadījumā likumdevējs nav pienācīgi izvērtējis, vai šādi alternatīvi līdzekļi pastāv. Par saudzējošāku leģitimitātes mērķa sasniegšanas līdzekli uzskatāms apdrošinātāja pienākums pieprasīt aizpildītu saskaņoto paziņojuma eksemplāru. Līdz ar to apstrīdētā norma tika atzīta par neatbilstošu Satversmes 105. pantam.

Visbeidzot, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju un personām, kurām tā tikusi piemērota tiesā vai tā būtu jāpiemēro tiesā jau uzsāktā tiesvedībā, zaudē spēku no šo personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis pievienoja spriedumam **atsevišķas domas**. Pēc tiesneša ieskata, spriedumā nav pienācīgi pamatots, kādēļ apstrīdētā norma attiecībā uz personām, kurām tā tikusi piemērota tiesā, atzīstama par spēkā neesošu no sākta gala (*ex tunc*). Līdz šim Satversmes tiesa esot piešķirusi spriedumam atpakaļvērstu ietekmi tikai ārkārtīgi retos gadījumos – lielākoties, kad apstrīdētā norma izdota, pārkāpjot

12 Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra spriedumu lietā Nr. 2004-17-01.

likumdevēja piešķirto pilnvarojumu jeb *ultra vires*, un arī tikai tad, ja nav īpašu apsvērumu, kādēļ būtu aizsargājama tiesiskā noteiktība un stabilitāte.

Kad saduras divu vai vairāku privātpersonu tiesības, likumdevējam tās jālīdzsvaro tā, lai ikvienas personas pamattiesību ierobežojums būtu pēc iespējas mazāks.

Lieta Nr. 2017-30-01

Satversmes tiesa 2018. gada 11. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-30-01 "Par Civilprocesa likuma 26. panta pirmās daļas, 128. panta otrās daļas 1.² punkta pirmā teikuma un 132. panta pirmās daļas 6. punkta, ciktāl tie nosaka pienākumu prasības pieteikumā norādīt atbildētāja deklarēto dzīvesvietu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam".

Lietā tika vērtēts pienākums prasības pieteikumā norādīt atbildētāja deklarēto dzīvesvietu.

Lietā tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Augstākās tiesas izskatīšanā esošajā administratīvajā lietā jāvērtē, vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei uzliekams pienākums izsniegt informāciju par vairāku fizisko personu deklarēto dzīvesvietu. Šie personu dati pieteicējam administratīvajā lietā esot nepieciešami, lai vērstos vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību par zaudējumu atlīdzināšanu. Pēc Augstākās tiesas ieskata, šāda kārtība pārkāpj iespējamā atbildētāja civillietā tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei un administratīvajai tiesai esot ierobežotas iespējas pārliecināties, vai informācijas pieprasītāja interese vērsties tiesā ir patiesa un vai viņš nerīkojas negodprātīgi.

Pirmkārt, Satversmes tiesa konstatēja, ka apstrīdētās Civilprocesa likuma normas paredz: 1) vispārīgu civilprocesa principu, ka tiesas piekritība konkrētā strīdā nosakāma pēc atbildētāja dzīvesvietas; 2) pienākumu prasības pieteikumā norādīt atbildētāja deklarētās dzīvesvietas adresi; 3) minētā pienākuma neizpildes tiesiskās sekas, proti, ka tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja lieta nav piekritīga šai tiesai. Tiesa secināja, ka šīs normas vērtējamas kā vienots tiesiskais regulējums.

Otrkārt, Satversmes tiesa ņēma vērā, ka administratīvajā lietā informācija pieprasīta par publiskām personām – bijušajiem un pašreizējiem Ministru kabineta locekļiem. Tomēr tiesa nolēma izvērtēt apstrīdēto normu iedarbību uz ikvienu personu. Atbilstoši taisnīgas tiesas jēdzienā

ietilpstošajam procesuālās līdztiesības principam civilprocesa ietvaros nav pamata noteikt atšķirīgu attieksmi pret publiskām personām iepretim citiem ar tām salīdzināmos apstākļos esošiem iespējamajiem atbildētājiem.

Treškārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas ļauj identificēt iespējamo atbildētāju civillietā un sekmē civillietu sadali pēc teritoriālās piekritības. Tādējādi tiek nodrošinātas gan personas tiesības vērsties ar civilprasību piekritīgajā tiesā, gan tas, ka atbildētājam ir ērtāk īstenot savas procesuālās tiesības, jo piekritīgā tiesa ir tā, kura atrodas tuvāk viņa dzīvesvietai. Tiesa arī uzsvēra, ka civilprasības celšana vienmēr ir bijusi saistīta ar nepieciešamību izmantot noteikta apjoma informāciju par atbildētāju, jo bez viņa iesaistes nedz prasība, nedz tiesvedība nav iedomājama.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka personai, vērstoties tiesā, ir vai nu jāsniedz ziņas par tai zināmo iespējamā atbildētāja deklarēto dzīvesvietu (kļūdainas norādes gadījumā tiesa var norādīt pareizu atbildētāja deklarētās dzīvesvietas adresi un tiesu, kurā prasība ceļama), vai arī jāvēršas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē ar atbilstoši motivētu iesniegumu (noteiktos gadījumos tam pievienojot tiesas lēmumu, kas apliecina, ka persona ir vērsusies tiesā un atbildētāja adrese nepieciešama, lai ierosinātu tiesvedību). Personas datu prettiesiskas apstrādes gadījumā likumdevējs ir paredzējis gan administratīvo atbildību, gan kriminālatbildību.

Piektkārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas paredz iespējamā atbildētāja datu izpaušanu ierobežotā apjomā un tikai konkrētai personai, kura ir pienācīgi pamatojusi šo datu pieprasījumu un kurai ir paredzēta atbildība tādā gadījumā, ja tā attiecīgos personas datus apstrādās prettiesiski. Turpretim, ja ar iespējamā atbildētāja deklarēto dzīvesvietu saistītie dati netiktu apstrādāti, prasītājam pieeja tiesai savu tiesību aizsardzībai civilprocesā būtu liegta pēc būtības. Izsvērusi minētās sekas, tiesa nosprieda, ka apstrīdētajās normās noteiktais personas pamattiesību ierobežojums ir samērīgs un atbilst Satversmes 96. pantam.

Visbeidzot, Satversmes tiesa piebilda, ka informācijas tehnoloģiju straujās attīstības rezultātā ir būtiski paplašinājušās arī tiesu iespējas piekļūt dažādām datubāzēm, bet apstrīdētajās normās ietvertais regulējums attiecībā uz tiesas lomu civilprocesā pēc savas būtības zināmā laika posmā nav mainījies. Tādējādi tehnoloģiju, tiesu sistēmas un sabiedrības locekļu savstarpējo tiesisko attiecību attīstības rezultātā tiesiskais regulējums, kas savulaik bijis atbilstošs augstāka juridiska spēka tiesību normām, var novēcot un galu galā pat pārkāpt personas pamattiesības.

2.7. LĒMUMI PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ

Satversmes tiesa pārskata posmā pieņēmusi četrus lēmumus par tiesvedības izbeigšanu – lietā Nr. 2017-13-01, Nr. 2017-19-01, Nr. 2017-20-0103 un Nr. 2018-01-01. Lietā Nr. 2017-19-01 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, jo apstrīdētā norma bija zaudējusi spēku. Lietā Nr. 2017-13-01 un lietā Nr. 2018-01-01 tiesvedība izbeigta, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 5. punktu, jo citās lietās bija pasludināti spriedumi par to pašu prasījuma priekšmetu. Savukārt lietā Nr. 2017-20-0103 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo tiesvedības turpināšana nebija iespējama.

Iepriekšējo gadu nolēmumi liecina, ka pārsvarā tiesvedība lietās tiek izbeigta, jo apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku vai arī tāpēc, ka ir pasludināts spriedums citā lietā par to pašu prasījuma priekšmetu. Pārskata posmā pieņemtie lēmumi par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-13-01, Nr. 2017-19-01 un Nr. 2018-01-01 kopumā seko minētajai tendencei. Tomēr būtiski atšķirīgs ir pērn pieņemtais lēmums lietā Nr. 2017-20-0103¹³, jo tajā ietverts plašs izvērtējums par to, vai komersanta tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu un tiesības pārsūdzēt atteikumu piešķirt minēto sertifikātu ietilpst Satversmē noteikto pamattiesību tvērumā.

Lietā Nr. 2017-13-01

Satversmes tiesa 2018. gada 24. janvārī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-13-01 “Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 4. panta devītās daļas un 6.¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 83. un 107. pantam”.

Lietā tika ierosināta pēc ģenerālprokurora pieteikuma. Tajā tika lūgts izvērtēt to, vai Satversmes 83. un 107. pantam atbilst normas, kuras noteica rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgu. Ģenerālprokurors uzskatīja, ka apstrīdētās normas paredz rajona (pilsētas) tiesas tiesnešiem no Satversmes 83. un 107. panta izrietošajām prasībām neatbilstošu mēnešalgu. Līdz ar

to arī prokuroru mēnešalgas, kas piesaistītas minēto tiesnešu mēnešalgai, esot neatbilstošas prokuroru neatkarības garantijām.

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 83. un 107. pantam jau ir izvērtēta lietā Nr. 2016-31-01. Proti, ar spriedumu lietā Nr. 2016-31-01 tiesa atzina ģenerālprokurora pieteikumā apstrīdētās Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma normas par neatbilstošām Satversmes 83. un 107. pantam un spēkā neesošām no 2019. gada 1. janvāra.

Atsaucoties uz savu judikatūru, tiesa norādīja, ka Latvijā prokuratūra ir tiesu varas institūcija un prokurori ir tiesu varas amatpersonas, tomēr prokurori nespriež tiesu. Prokuratūras primārā funkcija ir Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertu personas tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana pirmstiesas kriminālprocesā, kā arī tiesiskuma uzraudzība likumā noteiktās kompetences ietvaros. Prokuroru mēnešalgas piesaiste rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgai nozīmē to, ka likumdevējs ir izšķīries noteikt prokuroriem tādu finansiālo drošību, kas pēc apjoma un satura ir pielīdzināma tiesnešu finansiālajai drošībai. Lai prokuratūras funkcijas tiktu īstenotas, ir nepieciešams nodrošināt prokuroriem noteiktas neatkarības garantijas, tomēr prokuroru neatkarība pēc savas būtības nav identiska ar tiesnešu neatkarību, kuru garantē Satversmes 83. pants.

Satversmes tiesa uzsvēra, ka ģenerālprokurors nav lūdzis atzīt par neatbilstošu Satversmei vienā no apstrīdētajām normām noteikto prokurora mēnešalgas piesaisti rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgai, kā arī nav minējis tādos juridiskus apsvērumus, kuru dēļ Satversmes tiesai būtu atsevišķi jāvērtē apstrīdēto normu ietekme uz prokuroru mēnešalgu, piemēram, sakarā ar prokuroriem raksturīgām neatkarības garantijām. Turklāt pieteikums tika iesniegts pirms sprieduma lietā Nr. 2016-31-01 pasludināšanas un pirms tika pieņemti grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā, ar kuriem paredzēta atšķirīga kārtība tiesneša un prokurora mēnešalgas noteikšanai 2018. gadā. Tādējādi tiesa secināja, ka pietei-

13 Lietā Nr. 2017-20-0103 pieņemtā lēmuma par tiesvedības izbeigšanu plašāks izvērtējums ietverts pārskata nodaļā “Pamattiesības”.

kuma priekšmets izskatāmajā lietā ir identisks tam, par kuru jau pasludināts spriedums lietā Nr. 2016-31-01.

Līdz ar to tiesvedība lietā Nr. 2017-13-01 izbeigta, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 5. punktu.

Lietā Nr. 2017-19-01

Satversmes tiesa 2018. gada 20. jūnijā pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-19-01 "Par Latvijas Sodū izpildes kodeksa 50.²¹ panta piektās daļas, ciktāl tā attiecas uz lēmumu, ar kuru atteikta soda izciešanas režīma mīkstināšana, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tajā tika lūgts izvērtēt to, vai Satversmes 92. pantam atbilst regulējums, kas liedza pārsūdzēt brīvības atņemšanas iestādes izvērtēšanas komisijas lēmumu, ar kuru notiesātajam atteikta soda izciešanas režīma mīkstināšana.

Satversmes tiesa visupirms secināja, ka Saeima pēc lietas ierosināšanas ir grozījusi Latvijas Sodū izpildes kodeksa 50.²¹ pantu. Proti, notiesātajām personām ir paredzējusi tiesības apstrīdēt brīvības atņemšanas iestādes izvērtēšanas komisijas lēmumu Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniekam, pārsūdzēt Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka lēmumu tiesā, kā arī pārsūdzēt attiecīgo pirmās instances tiesas spriedumu kasācijas kārtībā. Tātad apstrīdētā norma pēc būtības bija zaudējusi spēku.

Lēmumā tika izvērtēts arī tas, vai nepastāv tādi apstākļi, kuru dēļ tiesvedība izskatāmajā lietā tomēr būtu turpināma. Satversmes tiesa norādīja, ka, izskatot uz tiesas pieteikuma pamata ierosinātu lietu, vienmēr ir jāizvērtē, kāda ietekme uz attiecīgo administratīvo lietu būs tās spriedumam. Tādēļ šādos gadījumos par nepieciešamību turpināt tiesvedību var liecināt tas, ka administratīvās lietas atrisināšanai ir nepieciešams atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no noteikta brīža pagātnē. Par nepieciešamību turpināt tiesvedību var liecināt arī tas, ka apstrīdētās normas atzīšana par spēkā neesošu no noteikta brīža pagātnē nepieciešama, lai aizsargātu arī citu tādu personu pamattiesības, kuras uzsākušas šo pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Gan Latvijas, gan arī citu kontinentālās Eiropas valstu administratīvajam procesam tiesā ir raksturīgs tāds materiālo tiesību normu piemērošanas princips, ka tiesa, vērtējot nelabvēlīga administratīvā akta tiesiskumu, piemēro tās materiālo tiesību normas, kuras bija spēkā šā administratīvā akta izdošanas brīdī. Savukārt, izskatot pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesa piemēro tās materiālo tiesību normas, kuras ir spēkā tad, kad tiek pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības, ja vien citas tiesību normas nenoteic citādi. Šis princips atklājas Administratīvā procesa likuma 250. panta otrās daļas otrajā teikumā un 254. panta pirmajā daļā.

Atbilstoši minētajam principam administratīvajai tiesai, pārbaudot, vai attiecīgie Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmumi ir pārsūdzami, būs jāpiemēro konkrētās lietas izskatīšanas laikā spēkā esošās Latvijas Sodū izpildes kodeksa normas. Tātad, lai atrisinātu jau ierosinātās administratīvās lietas, kurās iepriekš bija piemērojama apstrīdētā norma, nav nepieciešama apstrīdētās normas atzīšana par spēkā neesošu no noteikta brīža pagātnē. Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka nav tādu apstākļu, kuru dēļ tiesvedība būtu turpināma. Līdz ar to tiesvedība lietā Nr. 2017-19-01 tika izbeigta, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu.

Lietā Nr. 2017-20-0103

Satversmes tiesa 2018. gada 23. maijā pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-20-0103 "Par likuma "Par valsts noslēpumu" 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam un Ministru kabineta 2006. gada 23. maija noteikumu Nr. 412 "Industriālās drošības sertifikāta pieprasīšanas, izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtība" 12. punkta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam".

Lietā tika ierosināta pēc vairāku komersantu konstitucionālās sūdzības. Tajā pieteikuma iesniedzēji lūdza izvērtēt: pirmkārt, vai Satversmes 92. pantam atbilst likuma regulējums, kas liedza tiesā pārsūdzēt ģenerālprokurora lēmumu, ar kuru atteikts izsniegt industriālās drošības sertifikātu. Otrkārt, vai Satversmes 105. pantam atbilst Ministru kabineta noteikumu regulējums, kas komersantam liedza tiesības iesniegt pieteikumu industriālās drošības sertifikāta saņemšanai, ja kopš atteikuma izsniegt šo sertifikātu nav pagājuši pieci gadi.

Saeima atbildes rakstā lūdza izbeigt tiesvedību daļā par apstrīdēto likuma normu atbilstību Satversmes 92. pantam, jo šīs normas izteiktas jaunā redakcijā un tās zaudēs savu spēku. Satversmes tiesa šo lūgumu noraidīja, jo lieta ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības un tiesvedības turpināšana lietā varētu būt nepieciešama, lai nodrošinātu, iespējams, aizskarto pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizsardzību. Tiesa atzina, ka izskatāmajā lietā apstrīdēto normu spēka zaudēšana nākotnē nevar tikt uzskatīta par pietiekamu pamatu tiesvedības izbeigšanai, jo tādējādi varētu palikt nenovērsts pieteikuma iesniedzēju pamattiesību iespējamais aizskārums.

Noskaidrojot, vai apstrīdētās likuma normas atbilst Satversmes 92. pantam, Satversmes tiesa visupirms vērtēja, vai tās attiecas uz tādām pieteikuma iesniedzēju tiesībām un likumiskajām interesēm, kuru aizsardzība taisnīgā tiesā paredzēta Satversmes 92. pantā.

Tiesa uzsvēra, ka likums "Par valsts noslēpumu" neregulē komercdarbību kādā noteiktā jomā un nenosaka komersantam īpašas tiesības, kas būtu saistītas ar valsts noslēpuma objekta vai klasificētas informācijas izman-

tošanu, un tādējādi neparedz komersantam subjektīvas tiesības uz piekļuvi valsts noslēpuma objektiem.

Industriālās drošības sertifikāta saņemšana ir vienīgais veids, kādā komersants, kas jau veic komercdarbību, var iegūt atļauju to veikt arī tādā jomā, kur nepieciešams izmantot valsts noslēpumu, ārvalstu vai starptautisko organizāciju un to institūciju klasificēto informāciju. Saņemot industriālās drošības sertifikātu, komersantam, kas vēlas pretendēt uz noteiktu valsts pasūtījumu loku, rodas priekšrocība piedalīties klasificētās iepirkumu procedūrās. Tajās valsts komersantam izvirza paaugstinātas drošības prasības, bet komersants var iegūt tiesības strādāt ar valsts noslēpumu saistītos objektos. Tomēr arī pēc industriālās drošības sertifikāta saņemšanas veikt komercdarbību ar valsts noslēpumu saistītos objektos personai ir tiesības vienīgi tad, ja tā noslēdz līgumu ar pasūtītāju. Šādā gadījumā personai nav tiesiska pamata paļauties, ka tā varēs laika ziņā neierobežoti izmantot ar industriālās drošības sertifikātu piešķirtās tiesības.

Industriālās drošības sertifikāta esība nav tāda prasība, kas komersantam būtu obligāti jāizpilda, lai tas varētu veikt komercdarbību pašā izraudzītā jomā un tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu neietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā. Tāpēc apstrīdētās likuma normas neierobežo pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 105. pantā noteiktās pamattiesības. No minētajiem secinājumiem izriet tas, ka arī apstrīdētā Ministru kabineta noteikumu norma neierobežo pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā paredzētās pamattiesības. Tādējādi tiesvedība lietā nav turpināma.

Līdz ar to tiesvedība lietā Nr. 2017-20-0103 tika izbeigta, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu.

Lietā Nr. 2018-01-01

Satversmes tiesa 2018. gada 25. aprīlī rīcības sēdē pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2018-

01-01 "Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 289.²⁰ panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam".

Lietā Nr. 2018-01-01 tika apvienota ar lietu Nr. 2018-05-01. Abas lietas ierosinātas pēc konstitucionālajām sūdzībām. Tajās lūgts atzīt kodeksa 289.²⁰ panta septīto daļu, ciktāl tā neparedz tiesas pienākumu lēmumā par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību administratīvā pārkāpuma lietā ietvert šā lēmuma motīvus, par neatbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Lēmumā Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 92. pantam jau ir izvērtēta spriedumā lietā Nr. 2017-16-01. Arī prasījuma priekšmets ir identisks tam, par kuru jau ir pasludināts spriedums lietā Nr. 2017-16-01.

Satversmes tiesa uzsvēra, ka pieteikumu iesniedzēji lietā Nr. 2018-01-01 Satversmes tiesā vērsušies 2017. gada 12. decembrī un 2018. gada 5. janvārī, tas ir, līdz sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 spēkā stāšanās dienai. Šajā spriedumā kodeksa 289.²⁰ panta septītā daļa, ciktāl tā neparedz tiesas pienākumu lēmumā par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību administratīvā pārkāpuma lietā ietvert šā lēmuma motīvus, attiecībā uz personām, kuras savu pamattiesību aizsardzībai ir līdz šā sprieduma spēkā stāšanās dienai vērsušās Satversmes tiesā, tika atzīta par spēkā neesošu no attiecīgā konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. Tātad spriedumā lietā Nr. 2017-16-01 Satversmes tiesa ir izlēmusi jautājumu par apstrīdētās normas spēkā esību arī attiecībā uz abiem pieteikumu iesniedzējiem lietā Nr. 2018-01-01.

Līdz ar to tiesvedība lietā Nr. 2018-01-01 izbeigta, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 5. punktu.

2.8. KOLĒGIJU LĒMUMI

Satversmes tiesas kolēģiju izskatīšanai no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 8. decembrim nodoti 182 pieteikumi par lietas ierosināšanu un ierosinātas 23 lietas. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2018. gadā ir samazinājies ierosināto lietu skaits.¹⁴ Tas skaidrojams, pirmkārt, ar to, ka 2018. gadā nedaudz samazinājies iesniegto pieteikumu skaits.¹⁵ Otrkārt, 2017. gadā daudz vairāk tika ierosinātas līdzīgas lietas,¹⁶ kurās skarts identisks vai līdzīgs tiesību jautājums tam, par kuru jau iepriekš tikusi ierosināta lieta.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados 2018. gadā novērojama tendence, ka atsevišķi Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmajā daļā minētie pieteikuma iesniedzēji, piemēram, Valsts prezidents, Saeima, Ministru kabinets un Valsts kontroles padome, pieteikumus Satversmes tiesā neiesniedz. Tāpat 2018. gadā neviens pieteikums nav ticis saņemts no Tieslietu padomes, tiesas, tai izskatot krimināllietu, kā arī zemesgrāmatu nodaļas tiesneša, tam veicot nekustamā īpašuma ierakstīšanu vai ar to saistīto tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā. Samazinājies arī to pieteikumu skaits, kurus tiesā iesniedzis tiesībsargs.¹⁷

Kā ierasts, saņemtie pieteikumi lielākoties ir konstitucionālās sūdzības. No 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 9. decembrim Satversmes tiesā iesniegtas 168 konstitucionālās sūdzības, kas veidoja vairāk nekā 92 procentus no visiem tiesā saņemtajiem pieteikumiem. Privātpersonas konstitucionālajās sūdzībās visbiežāk ir norādījušas uz Satversmes 91. pantā ietvertā vienlīdzības principa, Satversmes 92. pantā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu un 105. pantā garantēto tiesību uz īpašumu iespējamiem pārkāpumiem. Turpretim uz vairākām Satversmes 8. nodaļā ietvertajām pamattiesībām pieteikuma iesniedzēji nav atsaukušies vispār.

Piemēram, 2018. gadā nevienā pieteikumā nav lūgts izvērtēt tiesību normas atbilstību Satversmes 94. pantam – tiesībām uz brīvību un personas neaizskaramību, 98. panta otrajam teikumam – aizliegumam Latvijas pilsoni izdot ārvalstīm, 103. pantam – tiesībām uz miermīlīgu sapulču un gājienu, kā arī piketu brīvību, kā arī 108. pantam – tiesībām uz koplīgumu, tiesībām streikot un tiesībām uz arodbiedrību brīvību.

Visbiežāk apstrīdētas Civilprocesa likuma normas – 28 pieteikumos, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normas – 15 pieteikumos un Kriminālprocesa likuma normas – 12 pieteikumos. Lai arī dažādas Civilprocesa likuma normas apstrīdētas 28 pieteikumos un dažādas Kriminālprocesa likuma normas – 12 pieteikumos, ne par vienu no šiem pieteikumiem lieta tiesā nav ierosināta. Visbiežāk attiecīgie lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu pamatoti ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu – pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums – vai šā likuma 20. panta sesto daļu – pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. Minētais skaidrojams ar apstākli, ka šajās jomās tiesai ir uzkrāta bagātīga judikatūra un tā jau ir sniegusi savu viedokli daudzās tiesiski nozīmīgos minēto procesu jautājumos. Piemēram, Satversmes tiesa ir pieņēmusi 31 spriedumu¹⁸, kurā izvērtējusi 42 Civilprocesa likuma normu satversmību.

Satversmes tiesas likuma 20. panta septītā daļa paredz, ka lēmumu par lietas ierosināšanu vai par atteikšanos ierosināt lietu pieņem mēneša laikā no pieteikuma iesniegšanas dienas. Sarežģītās lietās Satversmes tiesa šo termiņu var pagarināt līdz diviem mēnešiem. Satversmes tiesas kolēģijas 2018. gadā ir pieņēmušas astoņus lēmumus¹⁹ par pieteikuma izskatīšanas ter-

14 No 2017. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 9. decembrim Satversmes tiesā tika ierosinātas 32 lietas.

15 Salīdzināmā periodā 2017. gadā tika iesniegti 202 pieteikumi.

16 Lieta Nr. 2017-05-01, lieta Nr. 2017-06-01, lieta Nr. 2017-22-01, lieta Nr. 2017-24-01, lieta Nr. 2017-26-01, lieta Nr. 2017-27-01, lieta Nr. 2017-29-01, lieta Nr. 2017-31-01 un lieta Nr. 2017-34-01

17 2017. gadā no tiesībsarga tika saņemti četri pieteikumi, bet 2018. gadā – viens pieteikums.

18 Ieskaītot spriedumu lietā Nr. 2001-17-0106, kurā tika izvērtēta Civilprocesa kodeksa normas satversmība.

19 Piemēram, 2017. gadā Satversmes tiesas kolēģijas pieņēma divus lēmumus par pieteikuma izskatīšanas termiņa pagarināšanu, bet 2016. gadā – 10 šādus lēmumus.

miņa pagarināšanu. Piecos gadījumos pieteikumu bija iesniegušas privātpersonas, bet pārējos – ģenerālprokurors, divdesmit Saeimas deputāti un pašvaldības novada dome.

Šajos lēmumos kolēģija secināja, ka pieteikums iesniegts par sarežģītu tiesību jautājumu un tādēļ ir nepieciešama tā juridiskā pamatojuma padziļināta analīze. Savukārt vienā lēmumā, kas pieņemts, izskatot pašvaldības novada domes iesniegto pieteikumu, kolēģija norādīja: lai konkrētajā gadījumā lemtu par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu pēc saņemtā pieteikuma, ir jāprecizē radušās situācijas faktiskie apstākļi saistībā ar likuma "Par pašvaldībām" 49. pantā noteikto prasību izpildi.²⁰ Šā iemesla dēļ bija jāizanalizē no valsts institūcijām pieprasītā informācija un dokumenti. Trijos no minētajiem astoņiem gadījumiem pēc padziļināta izvērtējuma un papildu informācijas saņemšanas pieņemts lēmums par lietas ierosināšanu.²¹

Satversmes tiesas likuma 20. panta 7.¹ daļa paredz: ja kolēģija lemj par atteikšanos ierosināt lietu un tiesnesis – kolēģijas loceklis – balso pret šādu kolēģijas nolēmumu, turklāt viņam ir motivēti iebildumi, pieteikuma izskatīšanu un lēmuma pieņemšanu nodod rīcības sēdei pilnā tiesas sastāvā. Kopš minētās normas spēkā stāšanās brīža 2010. gada 1. janvārī Satversmes tiesa rīcības sēdē bija izlēmusi sešus pieteikumus: trīs gadījumos pieņemts lēmums par lietas ierosināšanu²² un trīs gadījumos – lēmums par atteikšanos ierosināt lietu.²³ Arī 2018. gadā divi pieteikumi²⁴ nodoti izskatīšanai rīcības sēdē pilnā tiesas sastāvā. Par vienu pieteikumu rīcības sēdē pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt lietu,²⁵ savukārt pēc otra pieteikuma lieta tika ierosināta²⁶.

Satversmes tiesas likums neliedz pieteikuma iesniedzējam tiesības iesniegt pieteikumu atkārtoti, ja par sākotnēji iesniegto pieteikumu Satversmes tiesas kolēģija ir pieņēmusi lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu. Šādos gadījumos pieteikuma iesniedzējs var novērst kolēģijas konstatētos trūkumus. Katru gadu vidēji 20

līdz 30 pieteikumi tiek iesniegti atkārtoti. Visbiežāk atkārtoti tiek iesniegtas konstitucionālās sūdzības. Pēc šādām atkārtotām sūdzībām vairākkārt ierosinātas lietas.²⁷ 2018. gadā atkārtoti iesniegtas 28 konstitucionālās sūdzības. Par trijām no šīm sūdzībām²⁸ kolēģijas ir pieņēmušas lēmumus par lietas ierosināšanu.²⁹ Būtuiski, lai konstitucionālā sūdzība tiktu iesniegta laikus, jo tad arī lēmuma par atteikšanos ierosināt lietu gadījumā personai vēl ir iespēja novērst kolēģijas konstatētos trūkumus un iesniegt atkārtotu, likuma prasībām pilnībā atbilstošu konstitucionālo sūdzību.

Satversmes tiesa arī turpina iepriekšējos gados sekmīgi aizsāktu praksi mājaslapas sadaļā "Kolēģiju lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu" izlases veidā publicēt tos lēmumus, kuros aplūkoti nozīmīgākie un aktuālākie Satversmes tiesas likuma interpretācijas problēmjautājumi.³⁰ Šajā mājaslapas sadaļā 2018. gadā ievietoti 74 anonimizēti³¹ lēmumi, kuri ļauj labāk izprast Satversmes tiesas likuma piemērošanu un atvieglo likuma prasībām atbilstoša pieteikuma sagatavošanu.

Tāpat Satversmes tiesa ir izstrādājusi **Ieteikumus** un veidlapu konstitucionālās sūdzības sagatavošanai. Ieteikumu mērķis ir palīdzēt tām personām, kuras nolēmušas iesniegt konstitucionālo sūdzību. Pērn aptuveni 20 konstitucionālās sūdzības tika iesniegtas, izmantojot veidlapu un vienā gadījumā pēc šādi sagatavotas konstitucionālās sūdzības tika ierosināta lieta.

Lēmumi par lietu ierosināšanu

Ierosinātajās lietās aplūkoti tālāk minētie tiesību jautājumi. Nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākuma izbeigšanās par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi. Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar garīgās veselības traucējumu izraisītu invaliditāti. Pašvaldības noteikta nomas maksa par kapavietas lietošanu. Izdevumi, kas radušies sakarā ar administratīvā pārkāpuma lietā izņemtas mantas nodošanu glabāšanā. Kriminālbildība par stratēģiskās nozīmes preču aprites noteikumu pārkāpšanu. Valsts un pašvaldību institūciju darbinieku

20 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 24. janvāra lēmums par pieteikuma Nr. 207/2017 izskatīšanas termiņa pagarināšanu.

21 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 14. februāra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 207/2017, 2. kolēģijas 2018. gada 25. jūlija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 94/2018, 2018. gada 14. novembra rīcības sēdes lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 150/2018.

22 Satversmes tiesas 2011. gada 12. aprīļa rīcības sēdes lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 42/2011, 2014. gada 20. oktobra rīcības sēdes lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 164/2014 un 2017. gada 4. janvāra rīcības sēdes lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 263/2016.

23 Satversmes tiesas 2010. gada 13. janvāra rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 513/2009, 2015. gada 26. jūnija rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 78/2015 un 2017. gada 29. jūnija rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 83/2017.

24 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 62/2018 un pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 150/2018.

25 Satversmes tiesas 2018. gada 5. jūnija rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 62/2018.

26 Satversmes tiesas 2018. gada 14. novembra rīcības sēdes lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 150/2018.

27 Tostarp lieta Nr. 2016-18-01, lieta Nr. 2016-19-01, lieta Nr. 2016-25-01, lieta Nr. 2016-27-01, lieta Nr. 2016-29-01, lieta Nr. 2017-05-01, lieta Nr. 2017-06-01, lieta Nr. 2017-09-01, lieta Nr. 2017-16-01 un lieta Nr. 2017-21-01.

28 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 206/2017, pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 122/2018 un pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 126/2018.

29 Lieta Nr. 2018-02-01, lieta Nr. 2018-18-01 un lieta Nr. 2018-19-03.

30 Savukārt visi kolēģiju lēmumi par lietu ierosināšanu tiek publicēti Satversmes tiesas mājaslapas sadaļā "Ierosinātās un izskatītās lietas".

31 Kolēģiju lēmumi par pieteikumiem, kurus iesniegušas tiesas un abstraktās kontroles subjekti, piemēram, ģenerālprokurors vai Saeimas deputāti, netiek anonimizēti. Anonimizēti tiek kolēģiju lēmumi par tādiem pieteikumiem, kurus iesniegušas privātpersonas.

atlīdzības publicēšana internetā. Pāreja uz izglītību valsts valodā. Latvijas būvnormatīvu pieejamība valsts valodā. Valsts amatpersonu atlīdzība par virsstundu darbu. Atlīdzības izmaksāšana ārvalstī dzīvojoša bērna aizbildnim par tā pienākumu pildīšanu. Akadēmiskajā amatā ievēlēto personu darba līguma termiņa ierobežojums. Elektroenerģijas ražošana un cenu noteikšana. Pašvaldības noteikts aizliegums ierīkot spēļu zāles Rīgas vēsturiskajā centrā. Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā esošās informācijas pieejamība. Pašvaldības tiesības paredzēt vides aizsardzības prasības kravas operācijām ostas teritorijā. Notiesātas personas tiesības brīvības atņemšanas iestādē lietot portatīvo skaitļotāju. Ministra tiesības apturēt tādu pašvaldības lēmumu, ar kuru noteiktas ēdināšanas izmaksas pašvaldības speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs.

Visbiežāk 2018. gadā ierosinātas lietas par Satversmes 105. pantā noteiktajām tiesībām uz īpašumu – sešas lietas, Satversmes 92. pantā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu – četras lietas, kā arī Satversmes 91. pantā ietverto vienlīdzības principu un diskriminācijas aizlieguma principu – četras lietas. Trīs lietas ierosinātas par Satversmes 112. pantā noteiktajām tiesībām uz izglītību.³²

Lielākoties lēmumos par lietas ierosināšanu nav iekļauts plašs izvērtējums par pieteikuma formu un saturu, jo gadījumos, kad pieteikums atbilst visām tam Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām, šāds izvērtējums nemaz nav nepieciešams. Tomēr atsevišķos gadījumos kolēģija var vadīties no principa, ka visas šaubas tulkojamas par labu lietas ierosināšanai, un strīdīgus procesuālus jautājumus atstāt galīgai izlemšanai tiesas nolēmumā. Šādi kolēģija rīkojās, piemēram, lem-

jot par lietas Nr. 2018-07-05 ierosināšanu.³³ Kolēģijai, izskatot pašvaldības domes pieteikumu par Ministru kabineta pilnvarotā ministra rīkojuma atcelšanu, radās šaubas, vai pašvaldības dome ir ievērojusi likuma “Par pašvaldībām” 49. panta otrajā daļā noteikto kārtību pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā. Kolēģija atzina, ka šī norma gramatiski ir interpretējama tādējādi, ka domes sēdē, kas sasaukta divu nedēļu laikā pēc ministra rīkojuma saņemšanas, ir jāizskata jautājums par attiecīgo saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta vai to atsevišķu punktu atcelšanu. Tomēr minētajās divās nedēļas pašvaldība šādu jautājumu nebija izskatījusi. Vienlaikus pieteikumā bija sniegts juridiskais pamatojums uzskatam, ka procesuālā kārtība pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā ir tikusi ievērota. Šā iemesla dēļ kolēģija secināja, ka minētais juridiskais pamatojums ir izvērtējams lietas sagatavošanas un izskatīšanas gaitā un, atzīstot, ka pieteikums atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. panta prasībām, pieņēma lēmumu par lietas Nr. 2018-07-05 ierosināšanu.

Izskatot pieteikumu, Satversmes tiesas kolēģija *ex officio* noskaidro, vai pieteikumā ietvertais prasījums jau nav ticis izspriests. Lai izvērtētu, vai pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu, jānoskaidro, vai: 1) prasījums formāli ir izspriests; 2) prasījums ir mainījies pēc būtības; 3) pastāv būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu.³⁴ Šāds izvērtējums kolēģiju lēmumos tiek ietverts arvien biežāk, jo Satversmes tiesa 22 pastāvēšanas gados ir pieņēmusi jau 311 spriedumus un 99 lēmumus par tiesvedības izbeigšanu, kuros sniegusi vērtējumu daudzos konstitucionāli nozīmīgos tiesību jautājumos.

32 Līdzšinējā Satversmes tiesas judikatūrā ir tikai viens spriedums lietā Nr. 2010-57-03, kurā vērtēta apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 112. pantam.

33 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 207/2017.

34 Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10.1.–10.5. punktu.

Piemēram, lemjot par lietas Nr. 2018-16-03 ierosināšanu, kolēģija norādīja, ka spriedumā lietā Nr. 2015-05-03 jau vērtēta Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumu Nr. 262 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību" 100. punkta atbilstība Satversmes 64. pantam. Savukārt izskatāmajā pieteikumā apstrīdēta citu minēto Ministru kabineta noteikumu normu atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām. Līdz ar to kolēģija secināja, ka izskatāmajā pieteikumā ietvertu prasījumu izvērtēt vairāku citu šo noteikumu normu – 63.⁸ punkta pēdējā teikuma, 106., 107., 113., 114. punkta un 10. pielikuma 2. punkta – atbilstību Satversmes 64. pantam nevar uzskatīt par jau izspriestu.³⁵

Satversmes tiesā 2018. gadā ierosinātas piecas lietas³⁶, kurās ietvertais prasījums, faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums bija līdzīgs tiesā jau ierosinātajām lietām. Šajos gadījumos lēmumos par lietas ierosināšanu procesuālās ekonomijas nolūkā norādīts, ka nav nepieciešams atkārtoti uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, iesniegt savu atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

Izlemjot jautājumu par lietas ierosināšanu, Satversmes tiesas kolēģija izlemj arī citus pieteikuma iesniedzēja lūgumus, kas tieši neattiecas uz apstrīdēto normu satversmību. Piemēram, 2017. gadā vairāki konstitucionālo sūdzību iesniedzēji bija lūguši apturēt tiesas nolēmuma izpildi. Savukārt 2018. gadā neviens no konstitucionālo sūdzību iesniedzējiem, pēc kuru pieteikumiem lietas tiesā tikušas ierosinātas, šādu

lūgumu nebija izteicis.

Pieteikumā, pēc kura ierosināta lieta Nr. 2018-11-01,³⁷ konstitucionālās sūdzības iesniedzēji lūdza izskatīt lietu slēgtā tiesas sēdē un, ja iespējams, – rakstveida procesā. Kolēģija šo pieteikuma iesniedzēja lūgumu atstāja bez izskatīšanas³⁸ un norādīja, ka saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta septīto daļu lieta ir sagatavojama izskatīšanai ne ilgāk kā piecu mēnešu laikā, bet īpaši sarežģītās lietās minēto termiņu ir iespējams pagarināt ne ilgāk kā par diviem mēnešiem. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 27. panta trešo daļu lēmumu par lietas izskatīšanu slēgtā tiesas sēdē pieņem Satversmes tiesa. Savukārt atbilstoši likuma 22. panta desmitajai daļai par lietas izskatīšanu rakstveida procesā, tiesas sēdes laiku un vietu, kā arī citiem jautājumiem, kas saistīti ar lietas izskatīšanu tiesas sēdē, tiesa lemj rīcības sēdē pēc lietas nodošanas izskatīšanai, tas ir, pēc tam, kad lietas sagatavošana ir pabeigta. Līdz ar to pieteikuma iesniedzēju lūguma izlemšana nav Satversmes tiesas kolēģijas kompetencē un tas izlemjams rīcības sēdē pēc lietas nodošanas izskatīšanai.

Pieteikumā, pēc kura ierosināta lieta Nr. 2018-12-01,³⁹ 20 Saeimas deputāti lūdza izskatīt lietu ārpus kārtas, ņemot vērā tās ietekmi uz bērnu tiesībām un interesēm. Kolēģija arī šo pieteikuma iesniedzēja lūgumu atstāja bez izskatīšanas,⁴⁰ norādot, ka saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta desmito daļu lietas izskatīšanas laiku nosaka Satversmes tiesa rīcības sēdē pēc tam, kad pabeigta lietas sagatavošana un tā nodota izskatīšanai. Līdz ar to šāda lūguma izlemšana nav Satversmes tiesas kolēģijas kompetencē.

35 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 9. augusta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 108/2018.

36 Lieta Nr. 2018-01-01, lieta Nr. 2018-02-01, lieta Nr. 2018-03-01, lieta Nr. 2018-05-01 un lieta Nr. 2018-20-01.

37 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 89/2018.

38 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 29. jūnija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 89/2018.

39 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 94/2018.

40 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 25. jūlija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 94/2018.

Savukārt pieteikumā, pēc kura ierosināta lieta Nr. 2018-23-03,⁴¹ konstitucionālās sūdzības iesniedzējs lūdza noteikt pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli – uzdot Ieslodzījuma vietu pārvaldei atļaut pieteikuma iesniedzējam ieslodzījuma vietā lietot viņa portatīvo skaitļtālu. Kolēģija norādīja, ka konstitucionālās sūdzības gadījumā likumdevējs ir paredzējis tikai vienu pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli – tiesas nolēmuma izpildes apturēšanu. Līdz ar to pieteikuma iesniedzēja lūgums atstāts bez izskatīšanas, jo tā izlemšana nav Satversmes tiesas kompetencē.⁴²

Satversmes tiesa vairākkārt ir vērtējusi vietējo teritorijas plānojumu un detaļplānojumu⁴³ tiesiskumu – par šiem jautājumiem pieņemti vairāki desmiti nolēmumu. Vairumā gadījumu šīs lietas ierosinātas pēc privātpersonu konstitucionālajam sūdzībām. Savukārt 2018. gadā tiesa pirmoreiz ierosināja lietu par teritorijas plānojumā ietvertās tiesību normas satversmību pēc pieteikuma, kuru iesniegusi tiesa.⁴⁴

Kolēģija lēmumā norādīja, ka apstrīdētā norma ietverta pašvaldības saistošajos noteikumos, kas ir daļa no Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas teritorijas plānojuma.⁴⁵ Šie noteikumi pieņemti Teritorijas attīstības plānošanas likuma spēkā esības laikā un tajā noteiktajā kārtībā. Satversmes tiesas likuma 19.³ panta otrā daļa noteic, ka pieteikumu par lietas ierosināšanu attiecībā uz pašvaldības teritorijas plānojumu tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc attiecīgo saistošo noteikumu spēkā stāšanās dienas. Minētā panta trešā daļa savukārt paredz, ka šis sešu mēnešu termiņš citstarp neattiecas uz gadījumiem, kad pieteikumu Satversmes tiesā iesniedz tiesa, kas izskata administratīvo lietu.

Kolēģiju lēmumi liecina, citstarp par to, ka pirms pieteikuma iesniegšanas pieteikuma iesniedzējam ir nepieciešams pārliecināties, vai patiešām pieteikumā ir ietverts juridiskais pamatojums par katras apstrīdētās normas neatbilstību katrai pieteikumā minētajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Pieteikuma iesniedzēji 2018. gadā vairākkārt lūguši izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību vairākām augstāka juridiska spēka tiesību normām, tomēr kolēģija ir

pieņēmusi lēmumu par lietas ierosināšanu tikai par vienu no tām.⁴⁶ Proti, pārējā daļā juridiskais pamatojums vai nu nebija sniegts vispār, vai arī tas bija acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Kā negatīvu tendenci varētu izcelt vairākos pieteikumos⁴⁷ ietvērto prasījumu izvērtēt apstrīdētā regulējuma atbilstību vairāk nekā divdesmit dažādām augstāka juridiska spēka – gan Satversmes, gan arī dažādu starptautisko cilvēktiesību aizsardzības dokumentu – normām. Šādi apjomīgi lūgumi parasti tikai apgrūtinā tās augstāka juridiska spēka tiesību normas konstatēšanu, ko pieteikuma iesniedzējs patiešām uzskata par izšķirošo savu pamattiesību aizsardzībai un konkrētā jautājuma izlemšanai.

Vēl viena prasība, kas tiek izvirzīta konstitucionālajai sūdzībai, ir subsidiaritātes principa ievērošana. Minētais princips pamatā nozīmē to, ka konstitucionālā sūdzība galvenokārt ir pamattiesību aizsardzības papildu mehānisms. Ja pamattiesības tiek aizskartas ar tiesību piemērošanas aktu, personai jāizmanto vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi, kas paredz iespēju pārsūdzēt tiesību piemērošanas aktu, ar kura starpniecību tiesību norma ir aizskārusi personas pamattiesības. Šā principa mērķis ir panākt, lai tiesa, izskatot lietu pēc būtības, visupirms izmantotu tās rīcībā esošās tiesību piemērošanas metodes Satversmei atbilstoša rezultāta sasniegšanai.⁴⁸ 2018. gadā tikai divās ierosinātajās lietās⁴⁹ persona pirms vērsšanās Satversmes tiesā bija izmantojusi vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus. Turpretim visos pārējos gadījumos⁵⁰ persona nebija vērsusies augstākā iestādē, vispārējās jurisdikcijas tiesā vai administratīvajā tiesā nolūkā aizstāvēt savas tiesības. Šajos gadījumos pieteikuma iesniedzējs spēja pārliecināties pamatot, ka viņa pamattiesību aizskārums izriet tieši no tiesību normas un tādēļ viņam nav pieejami vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi savu aizskarto pamattiesību aizsardzībai.

Lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu

Satversmes tiesas kolēģijas no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 9. decembrim ir pieņēmušas 147 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.⁵¹ Pamats šādu lēmumu pieņemšanai ir Satversmes tiesas likuma 20. panta

41 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 150/2018.

42 Satversmes tiesas 2018. gada 14. novembra rīcības sēdes lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 150/2018.

43 Kompetence vērtēt detaļplānojuma tiesiskumu Satversmes tiesai bija līdz brīdim, kad saskaņā ar Teritorijas attīstības plānošanas likumu detaļplānojumu sāka apstiprināt ar vispārīgo administratīvo aktu.

44 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 109/2018.

45 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 9. augusta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 109/2018.

46 Sk. piemēram, Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 9. augusta lēmumu par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 108/2018; 2. kolēģijas 2018. gada 25. jūlija lēmumu par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 97/2018; 2. kolēģijas 2018. gada 25. jūlija lēmumu par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 94/2018.

47 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 79/2018 un pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 94/2018.

48 Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-38-03 8.1. punktu un 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 14. punktu.

49 Lieta Nr. 2018-10-0106 un pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 74/2018; lieta Nr. 2018-23-03 un pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 150/2018.

50 Šie gadījumi neaptver pieteikumu Nr. 204/2017 par lietas Nr. 2008-01-01 ierosināšanu un pieteikumu Nr. 6/2018 par lietas Nr. 2018-05-01 ierosināšanu, kad privātpersonas apstrīdēja tādas tiesību normas satversmību, ko piemēroja pēdējās instances tiesa.

51 No 2017. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 9. decembrim Satversmes tiesas kolēģijas pieņēma 156 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu, bet 2016. gadā – 192 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

piektā un sestā daļā. Šajās normās ir noteikti vairāki gadījumi, kad kolēģija var atteikties ierosināt lietu.

Lietas piekritība Satversmes tiesai

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 1. punkts paredz, ka tiesa atsakās ierosināt lietu, ja lieta nav piekritīga Satversmes tiesai. Pamatojoties uz šo normu, kolēģijas 2018. gadā pieņēma 11 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Tiesas kompetenci nosaka Satversme un Satversmes tiesas likums. Šī kompetence ir izsmeltoši uzskaitīta minētā likuma 16. pantā. Tas nozīmē, ka pieteikumā tiesai nevar tikt ietverts tāds prasījums, kas nav regulēts Satversmes tiesas likuma 16. pantā. 2018. gadā par nepiekritīgiem prasījumiem kolēģijas atzinušas, piemēram: 1) lūgumu izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai;⁵² 2) lūgumu uzlikt pienākumu Ieslodzījuma vietu pārvaldei atmaksāt saņemtos maksājumus par tās sniegtajiem maksas pakalpojumiem un lūgumu uzlikt pienākumu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam un Ģenerālprokuratūrai uzsākt izmeklēšanu, kā arī saukt pie atbildības amatpersonas, kuras saistītas ar zaudējumu nodarīšanu ieslodzītajiem;⁵³ 3) lūgumu atzīt Darba likuma 101. panta sestās daļas interpretāciju par neatbilstošu Satversmes 102. pantam un lūgumu atzīt darba devēja uzteikumu par spēkā neesošu no tā izdošanas brīža un izmaksāt pieteikuma iesniedzējam vidējo izpeļņu par visu darba piespiedu kavējuma laiku;⁵⁴ 4) lūgumu atzīt tiesas spriedumu vai lēmumu par spēkā neesošu vai neatbilstošu Satversmei;⁵⁵ 5) lūgumu izvērtēt vienāda juridiska spēka tiesību normu savstarpējās pretrunas;⁵⁶ 6) lūgumu izvērtēt tāda starptautiskā līguma atbilstību Satversmei, kuru Latvija nav noslēgusi.⁵⁷

Iesniedzējs nav tiesīgs iesniegt pieteikumu

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 2. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja iesniedzējs nav tiesīgs iesniegt pieteikumu. Šī norma 2018. gadā nav piemērota nevienā kolēģijas lēmumā. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 2. punktu kolēģijas arī iepriekš ir piemērojušas vien retos izņēmuma gadījumos, kad privātpersona konstitucionālajā sūdzībā apstrīdējusi, piemēram, tāda tiesību akta satversmību, kas nav minēts Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmajā daļā. Par šādiem tiesību aktiem Satversmes tiesas kolēģijas iepriekš ir atzinušas Ministru kabineta rīkojumus.⁵⁸

Pieteikuma neatbilstība Satversmes tiesas likuma prasībām

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums neatbilst šā likuma 18. vai 19.–19.³ panta prasībām. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punkts kolēģiju lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu tiek piemērots visbiežāk. Tas aptver vairākus gadījumus, piemēram, pieteikums ticis iesniegts kā *actio popularis*, konstitucionālajā sūdzībā nav pamatots personas pamattiesību aizskārums, konstitucionālās sūdzības iesniedzējs pirms vērsšanās Satversmes tiesā nav izsmēlis visus tam pieejamos vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, konstitucionālās sūdzības iesniedzējs nokavējis sešu mēnešu termiņu pieteikuma iesniegšanai, pieteikumā nav ietverts tā juridiskais pamatojums.

Satversmes tiesa vairākkārt atzinusi: lai nošķirtu gadījumus, kad persona konstitucionālo sūdzību iesniedz nolūkā aizstāvēt savas tiesības, no gadījumiem, kad persona to dara vispārības labā, piemēram, citu personu tiesību aizsardzības vai citādu mērķu sasniegšanas labad, nepietiek ar konstatāciju, ka persona pieder pie grupas, uz kuru tiesību norma attiecas. Personai ir jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada tai pamattiesību aizskārumu.⁵⁹ Atsaucoties uz šo atziņu, Satversmes tiesas kolēģija, piemēram, ir secinājusi, ka pieteikumā norādītais apstāklis, ka apstrīdētais akts tikai vispārīgi attiecas uz pieteikuma iesniedzēju, nav uzskatāms par pamattiesību aizskāruma juridisko pamatojumu. Ja pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis cēloņsakarību starp apstrīdēto aktu un viņa pamattiesību iespējamo aizskārumu, tad uzskatāms, ka persona vērsusies Satversmes tiesā nevis nolūkā aizsargāt savas pamattiesības, bet gan ar sūdzību vispārības labā jeb *actio popularis*.⁶⁰

No Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas, sestās daļas 1. punkta un 18. panta pirmās daļas 4. punkta izriet konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākums pamatot to, ka apstrīdētā norma aizskar viņam Satversmē noteiktās pamattiesības. Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētas pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības.⁶¹ Ja

52 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 5. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 93/2018.

53 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 26. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 104/2018.

54 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 26. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 15/2018.

55 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 11. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 61/2018 un 2. kolēģijas 2018. gada 21. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 64/2018.

56 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 20. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 80/2018.

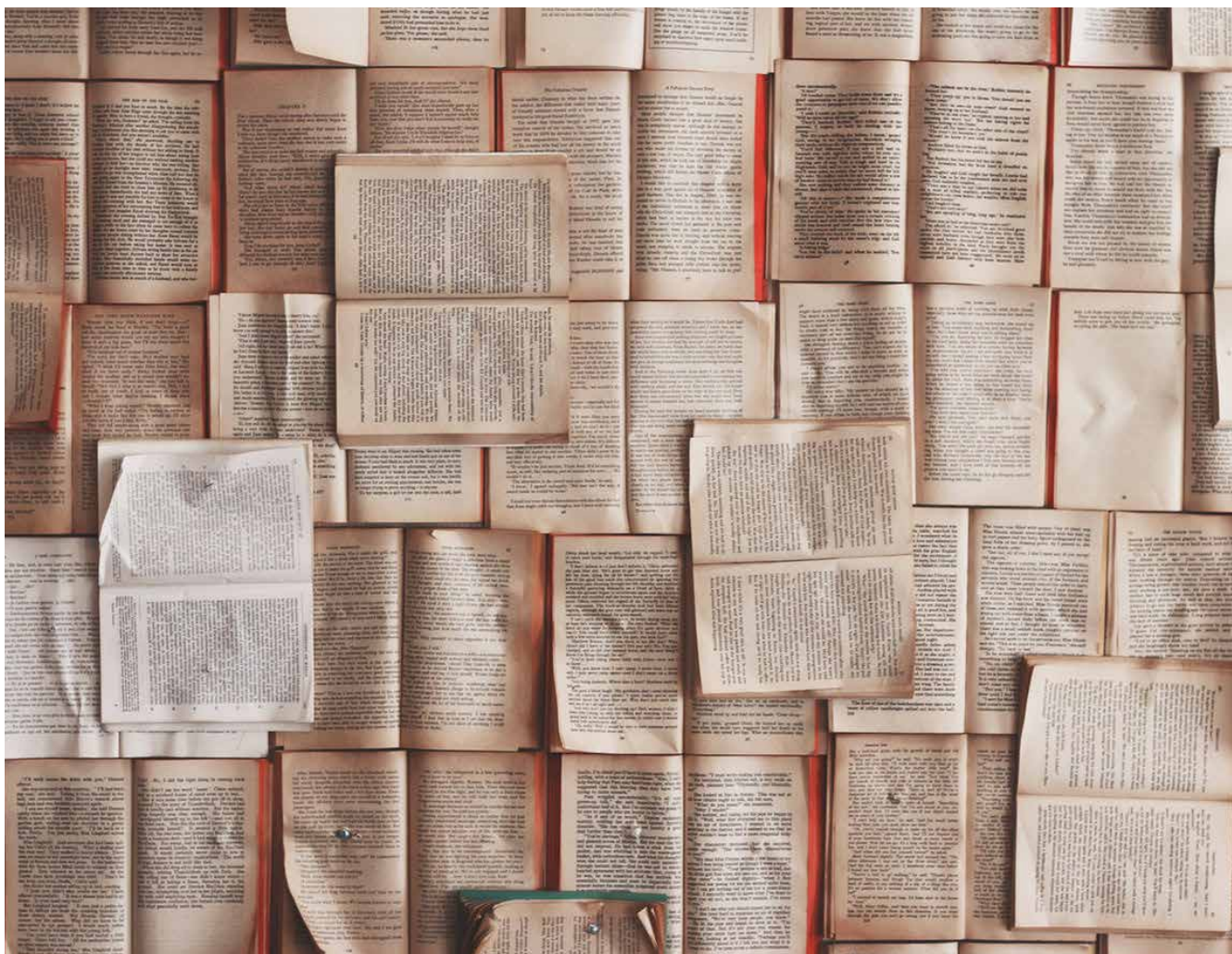
57 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 3. decembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 164/2018.

58 Piemēram, Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2014. gada 24. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 2/2014 un 1. kolēģijas 2017. gada 9. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 123/2017.

59 Piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.1. punkts.

60 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2018. gada 22. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 1/2018.

61 Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punkts.

pieteikumā šāds pamatojums nav ietverts, tad tas neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā, 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.⁶²

Minētās normas kolēģijas piemēro arī tādus gadījumus, kad pieteikuma iesniedzējs nevis apstrīd kādas normas satversmību, bet gan tās interpretāciju un piemērošanu.⁶³ Arī tādā gadījumā, kad konstitucionālajā sūdzībā lūgts izvērtēt likuma normas atbilstību tikai kāda starptautiskā līguma normai un sūdzībā nav pamatots tas, kādas personai Satversmē noteiktās pamattiesības ir tikušas aizskartas, kolēģija, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu, 19.² panta pirmo daļu un sestās daļas 1. punktu, lemj par atteikšanos ierosināt lietu.⁶⁴

Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrā daļa paredz, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem – sūdzību augstākai institūcijai vai augstākai amatpersonai,

kā arī sūdzību vai prasības pieteikumu vispārējās jurisdikcijas tiesai – vai arī šādu iespēju personai nav. Šī norma paredz konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākumu pirms vērsšanās Satversmes tiesā izsmelt visus tam pieejamos vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus. Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu, kolēģijas 2018. gadā pieņēma 16 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 2. punkts un septītās daļas 2. punkts noteic konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākumu pamatot, ka ir izmantoti visi vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi vai arī tādu nav, kā arī sūdzībai pievienot dokumentus, kas apliecina šo līdzekļu izmantošanu gadījumos, kad tādi ir. Tātad, vērtējot konstitucionālās sūdzības atbilstību Satversmes tiesas likuma prasībām, kolēģija pārbauda, vai konkrētajā gadījumā personai ir pieejami kādi vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi. Lai pārliecinātos par to, ka persona ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, kolēģija *ex officio* var arī iegūt informāciju,

62 Piemēram, Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2018. gada 10. oktobra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 143/2018.

63 Piemēram, Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 9. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 114/2018.

64 Piemēram, Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 9. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 111/2018.

piemēram, no Tiesu informācijas sistēmas.⁶⁵

Piemēram, pieteikuma Nr. 129/2018 iesniedzēja norādīja, ka tā ir izmantojusi visus tai pieejamos vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, tā bija vērsusies ar lūgumu pirmās instances tiesā, lūdzot izbeigt tiesvedību konkrētajā lietā. Savukārt kolēģija secināja, ka no pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka civillietā, kurā pieteikuma iesniedzēja ir atbildētāja, vēl nav izspriesta. No vispārējās jurisdikcijas tiesas sēdes protokola secināms, ka tiesa nolēmusi noraidīt pieteikuma iesniedzējas lūgumu par tiesvedības izbeigšanu, ievērojot procesuālo stadiju, kurā lieta tobrīd atradusies. Tiesa norādījusi, ka šādu jautājumu var izlemt arī apspriežu istabā pēc lietas izskatīšanas pēc būtības. Proti, pirmās instances tiesa vēl nav pieņēmusi galīgu nolēmumu par savu kompetenci konkrētā strīda izskatīšanā, kā arī nav lēmusi par apstrīdētās normas iespējamo piemērošanu. Tomēr arī tad, ja tiesa šādu nolēmumu pieņemtu, pieteikuma iesniedzējai būtu tiesības to pārsūdzēt. Turklāt kolēģija īpaši uzsvēra, ka nelabvēlīgs tiesas nolēmums pat līdzīgā lietā pats par sevi nenozīmē, ka personai nav pieejami vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi vai tie ir neefektīvi.⁶⁶ Līdz ar to kolēģija atzina, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā noteiktajām prasībām.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļa paredz, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās. Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības

aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža. Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturto daļu, kolēģijas 2018. gadā pieņēma astoņus lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai persona ir tiesīga vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā, sniedzot attiecīgu pamatojumu un pierādījumus, kas apliecina, ka pēdējo sešu mēnešu laikā pirms pieteikuma iesniegšanas ir konstatējamas objektīvas tiesisko vai faktisko apstākļu izmaiņas, kuru dēļ tā sākusi izjust no konkrētas tiesību normas izrietošu aizskārumu tieši pēdējo sešu mēnešu laikā.⁶⁷

Attiecībā uz minēto tiesas atziņu kolēģija, izlemjot pieteikumu Nr. 76/2018, atzina, ka šī atziņa ir attiecināma vienīgi uz tādiem apstākļiem, kuru dēļ apstrīdētā norma sāk iedarboties uz personu, nevis tādiem apstākļiem, kuru dēļ personai kļūst grūtāk paciest jau esošu tās pamattiesību aizskārumu. Savukārt personas pamattiesību aizskāruma rašanās brīdis ir atkarīgs no konkrētās faktiskās un tiesiskās situācijas. Pamattiesību aizskārums personai rodas tajā brīdī, kad apstrīdētā norma to ietekmē. Tas var rasties ar apstrīdētās normas piemērošanas aktu vai izrietēt tieši no apstrīdētās normas. Satversmes 91. panta pirmajā teikumā noteikto pamattiesību aizskārums rodas brīdī, kad apstrīdētajā normā paredzētā atšķirīgā attieksme izpaužas – kad apstrīdētās normas dēļ persona nonāk tādā tiesiskā vai faktiskā situācijā, kas

65 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 23. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 119/2018.

66 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 19. septembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 129/2018.

67 Satversmes tiesas 2013. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2012-22-0103 12.3. punkts.

atšķiras no situācijas, kurā atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esoša persona (personu grupa), uz kuru attiecināms atšķirīgs tiesiskais regulējums.⁶⁸

Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts paredz, ka pieteikumā Satversmes tiesai ir jāietver tā juridiskais pamatojums. Satversmes tiesas kolēģijas ir daudzkārt norādījušas, ka par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota katras apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Izstrādājot juridisko pamatojumu par tiesību normas neatbilstību konkrētai pamattiesību normai, ieteicams iepazīties ar Satversmes tiesas judikatūru par attiecīgās pamattiesības saturu, kā arī kritērijiem šīs pamattiesības ierobežojuma satversmības izvērtēšanai. Piemēram, ja persona uzskata, ka apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežo Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās pamattiesības, tad pieteikumā jānorāda, vai attiecīgais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai ierobežojums ir samērīgs ar leģitīmo mērķi. Savukārt attiecībā uz pamattiesību ierobežojuma samērīgumu pieteikuma iesniedzējam jānorāda, pirmkārt, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; otrkārt, vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; treškārt, vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.⁶⁹ Par pieteikuma juridisko pamatojumu netiek atzīts, piemēram, likuma normu satura atstāts, lietas faktisko apstākļu izklāsts, personas subjektīvais viedoklis par Satversmes normas saturu vai Satversmes tiesas spriedumu atziņu atstāts.⁷⁰

Atsevišķos gadījumos kolēģija ir atzinusi, ka pieteikums neatbilst arī Satversmes tiesas likuma 18. panta trešās daļas prasībām, kas paredz, ka pieteikumu paraksta pieteikuma iesniedzējs. Piemēram, izlemjot pieteikumu Nr. 78/2018, kolēģija norādīja: ja pieteikumu personas vārdā paraksta tās pilnvarotais pārstāvis, šādam pilnvarojumam jābūt noformētam tādā veidā, lai Satversmes tiesa varētu pārliecināties, ka pilnvarotā persona patiešām ir tiesīga rīkoties personas vārdā.

Tā kā iesniegtajam pieteikumam nebija pievienots zvērināta notāra izdots un apliecināts notariāla akta izraksts vai noraksts, bet gan izraksta kopija, kolēģija secināja, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta trešajā daļā noteiktajām prasībām.⁷¹

Izspriests prasījums

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu. Lemjot par to, vai konkrētais jautājums ir "izspriests prasījums", vērā ņemama gan attiecīgā sprieduma nolēmumu daļa, gan arī spriedumā izdarītie secinājumi.⁷² Pamatojoties uz minēto normu, kolēģijas 2018. gadā pieņēma 10 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu. Vairumā gadījumu kolēģijas Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punktu piemēroja, lemjot par pieteikumiem,⁷³ kuri iesniegti par identisku prasījumu tam, kas jau izlemts spriedumā lietā Nr. 2017-16-01.

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punktu Satversmes tiesa savos līdzšinējos nolēmumos ir interpretējusi un piemērojusi, kad tai lūgts izvērtēt tādas tiesību normas satversmību, kuras atbilstība Satversmei jau bijusi izvērtēta kādā iepriekš pieņemtā spriedumā. Būtiska šīs normas interpretācija sniegta lēmumā par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 152/2018.⁷⁴

Minēto pieteikumu bija iesniegusi persona, pēc kuras iepriekš iesniegtās konstitucionālās sūdzības Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-07-01. Šajā spriedumā Satversmes tiesa apstrīdēto normu, arī attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju, atzina par spēkā neesošu no konkrēta datuma nākotnē – 2018. gada 1. jūnija. Savukārt atkārtoti iesniegtajā pieteikumā pieteikuma iesniedzējs lūdza minēto normu atzīt par spēkā neesošu no viņa pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, tas ir, no dienas, kad, pamatojoties uz apstrīdēto normu, ar viņu izbeigtas darba tiesiskās attiecības.

Attiecībā uz šo lūgumu kolēģija vispirms norādīja: atzīstot kādu tiesību normu (aktu) par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai (aktam), Satversmes tiesai atbilstoši Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktam ir jānosaka brīdis, ar kuru apstrīdētais regulējums zaudē savu spēku. Savukārt šā likuma 32. panta trešā daļa paredz, ka tiesību norma,

68 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 5. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 76/2018.

69 Piemēram, Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 2. oktobra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 137/2018.

70 Piemēram, Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 5. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 95/2018 un 1. kolēģijas 2018. gada 9. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 112/2018.

71 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2018. gada 1. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 78/2018

72 Piemēram, Satversmes tiesas 2006. gada 15. jūnija sprieduma lietā Nr. 2005-13-0106 10. punkts un 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10. punkts.

73 Pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 23/2018, pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 24/2018, pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 26/2018, pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 27/2018, pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 40/2018 un pieteikums par lietas ierosināšanu Nr. 67/2018.

74 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2018. gada 11. oktobra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 152/2018.

kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Šajās normās likumdevējs ir ietvēris vispārēju prezumpciju par apstrīdētās normas spēka zaudēšanas brīdi, proti, tā ir Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas diena. Satversmes tiesai ir tiesības atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu arī no cita brīža, tomēr tad tai savs viedoklis ir jāpamato.⁷⁵

Turpretim pieteikumā lietā Nr. 2017-07-01 nebija norādīts uz apstākļiem, kādēļ apstrīdētā norma būtu atzīstama par spēkā neesošu no kāda brīža pagātnē. Spriedumā lietā Nr. 2017-07-01 Satversmes tiesa arī *ex officio* konstatēja, ka, lemjot par apstrīdētās normas spēka zaudēšanas brīdi, jāņem vērā ne vien pieteikuma iesniedzēja, bet arī citu personu tiesības un intereses. Turklāt tiesa īpaši uzsvēra, ka jaunā tiesiskā regulējuma pieņemšanai likumdevējam nepieciešams saprātīgs laika posms.⁷⁶ Tādējādi atbilstoši Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktam un 32. panta trešajai daļai Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2017-07-01 atzina, ka apstrīdētā norma ir spēkā neesoša no 2018. gada 1. jūlija.

Brīdis, ar kuru apstrīdētā tiesību norma (akts) zaudē savu spēku, ir viens no neatņemamiem Satversmes tiesas sprieduma nolēmuma elementiem. Tādējādi izspriests prasījums Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkta izpratnē attiecas ne vien uz Satversmes tiesas secinājumiem par izvērtējamās tiesību normas satversmību, bet arī uz jebkuru brīdi, ar kuru apstrīdētā tiesību norma atzīta par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai. Līdz ar to kolēģija atzina, ka pieteikums Nr. 152/2018 iesniegts par jau izspriestu prasījumu.

Juridiskā pamatojuma vai faktisko apstākļu izklāsta izmaiņas

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts piešķir Satversmes tiesas kolēģijai tiesības atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija. Pamatojoties uz šo normu, kolēģijas 2018. gadā pieņēma 17 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts balstās uz procesuālās ekonomijas principu un atvieglo kolēģiju darbu ar atkārtotiem pieteikumiem, piešķirot tai tiesības viena un tā paša pieteikuma iesniedzēja atkārtota pieteikuma gadījumā visupirms vērtēt to, vai šāda pieteikuma juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts ir mainījies pēc būtības.

Ne visus kolēģijas konstatētos trūkumus iespējams novērst, iesniedzot atkārtotu pieteikumu. Piemēram, ja kolēģija ir secinājusi, ka ir nokavēts termiņš pieteikuma iesniegšanai, tad šo kļūdu vairs nevar labot, jo Satversmes tiesas likums neparedz pieteikuma iesniegšanas termiņa atjaunošanu.⁷⁷ Atkārtota pieteikuma gadījumā jāņem vērā arī tas, ka pieteikumā norādīto argumentu izklāsta un struktūras izmaiņas, to izvēšana vai apjoma palielināšana pašas par sevi vēl nav uzskatāmas par tādām, kas izmaina pieteikumā ietvertā juridiskā pamatojuma saturu pēc būtības.⁷⁸ Arī pieteikuma papildināšana ar formālu norādi par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai nav uzskatāma par pieteikuma juridiskā pamatojuma vai faktisko apstākļu izklāsta izmaiņām pēc būtības. Tāpat nav pietiekami juridisko pamatojumu pilnveidot, vienīgi papildinot to ar dažām Satversmes tiesas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas vai Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu atziņām.⁷⁹

Juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu kolēģijai ir tiesības atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. Pamatojoties uz minēto normu, kolēģijas 2018. gadā pieņēma 15 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Satversmes tiesas likuma 20. panta sestā daļa attiecas tikai uz tādiem gadījumiem, kad Satversmes tiesā tiek iesniegta konstitucionālā sūdzība. Ja kolēģija ir piemērojusi šo normu, tad vismaz kādā daļā sūdzība ir atbildusi visām pārējām Satversmes tiesas likumā ietvertajām prasībām. Lielākoties kolēģijas atsakās ierosināt lietu uz šīs normas pamata gadījumos, kad apstrīdētā norma skar Satversmes tiesas judikatūrā jau aplūkotojām jautājumiem līdzīgus jautājumus. Proti, ja, izvērtējot konkrēto pieteikumu un atsaucoties uz attiecīgajām Satversmes tiesas judikatūras atziņām, kolēģija ir guvusi pārliecību par to, ka konstitucionālajā sūdzībā ietvertais prasījums atzīt kādu tiesību normu par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, visticamāk, netiks apmierināts. Piemēram, pieteikuma Nr. 48/2018 iesniedzējs lūdza atzīt Civilprocesa likuma 82. panta sesto daļu par neatbilstošu Satversmes 92. pantam, jo tā liedz viņam tiesības brīvi izvēlēties sev pārstāvi kasācijas instances tiesā un šādam ierobežojumam neesot legītīma mērķa. Kolēģija lēmumā atsaucās uz Satversmes tiesas judikatūru attiecīgajā jautājumā un secināja: pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, kādēļ, ievērojot Satversmes tiesas izteiktās atziņas par pārstāvības ierobežojumiem kasācijas instances tiesā, apstrīdētajā normā ietvertajam ierobežojumam

75 Piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 34. punkts un 2014. gada 28. novembra sprieduma lietā Nr. 2014-09-01 21. punkts.

76 Satversmes tiesas 2017. gada 24. novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 20. punkts.

77 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2018. gada 23. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 125/2018.

78 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2018. gada 8. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 19/2018.

79 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 26. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 102/2016.

nav leģitīma mērķa. Līdz ar to pieteikuma juridiskais pamatojums tika atzīts par acīmredzami nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.⁸⁰

Citi pieteikuma iesniedzēju lūgumi

Satversmes tiesas kolēģijas lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu ir izņemti arī citi jautājumi. Piemēram, pieteikumā Nr. 69/2018 lūgts nodrošināt pieteikuma iesniedzējas un viņas dēla privātās dzīves aizsardzību Satversmes tiesas procesā, kā arī neizpaust informāciju par viņu identitāti un datus par pieteikuma iesniedzējas dēla saslimšanu. Kolēģija minēto lūgumu apmierināja, nolēmot, ka nolūkā aizsargāt personas tiesības uz privāto dzīvi lēmumā ir nepieciešams anonimizēt datus par pieteikuma iesniedzējas identitāti.⁸¹

Savukārt, izlemjot pieteikumu Nr. 129/2018, kolēģija vērsa vispārējas jurisdikcijas tiesas uzmanību uz to, ka atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 1. punktam tiesai ir jāiesniedz pieteikums Satversmes tiesā, ja tā, izskatot civillietu pirmajā instancē, uzskata, ka norma, kas būtu jāpiemēro šajā lietā, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Konkrētajā gadījumā tiesa atlika civillietas izskatīšanu, lai ļautu personai iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā par šajā civillietā piemērojamās normas satversmību. Kolēģija uzsvēra, ka konstitucionālā sūdzība kā subsidiārs tiesību aizsardzības līdzeklis Satversmes tiesas likumā paredzēta vienlaikus ar tiesas pieteikuma

institūtu. Likumdevējs prezumējis, ka gadījumos, ja attiecīgajā civillietā piemērojamā tiesību norma aizskar Satversmē noteiktās pamattiesības, tiesa, apturot tiesvedību, pati vērsīsies Satversmes tiesā. Tādējādi, ja tiesa uzskata, ka lietā piemērojamā tiesību norma neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai, tai pašai, nevis lietas dalībniekam, ir jāvēršas ar pieteikumu Satversmes tiesā.⁸²

80 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2018. gada 26. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 48/2018.

81 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 23. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 69/2018.

82 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 19. septembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 129/2018.

3

DIALOGS

Satversmes tiesa veido dialogu nacionālā, Eiropas un starptautiskā līmenī. Dialogs kalpo tam, lai uzklausi un izziņātu, informētu un pārliecinātu, kā arī kopīgi meklētu problēmu risinājumus.

Satversmes tiesa vispirms veido dialogu ar sabiedrību. Atbilstoši Tieslietu padomes apstiprinātajai “Tiesu komunikācijas stratēģijai” un “Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijām” Satversmes tiesa informē sabiedrību par savu darbu. Tomēr dialogs ar sabiedrību ir ievērojami plašāks. Tas citstarp aptver arī sabiedrības izglītošanu par Latvijas tiesisko sistēmu, sabiedrībai būtisku jautājumu aktualizēšanu un Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtību stiprināšanu.

Līdzās dialogam ar sabiedrību izceļams dialogs ar valsts institūcijām. Kā atzinusi Satversmes tiesa, tās uzdevums ir ne tikai risināt strīdus par likumu atbilstību Satversmei, bet arī dot savu vērtējumu konstitucionāli nozīmīgos jautājumos. Ieskatam var minēt valsts varas dalīšanas principa īstenošanu Latvijā.

Savukārt tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā aptver Satversmes tiesas dialogu gan ar Latvijas tiesām, gan ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu. Šis tiesu dialogs ļauj dalīties ar pieredzi aktuālu tiesību problēmjaudājumu risināšanā – gluži tāpat kā dialogs starptautiskajā līmenī.

3.1. DIALOGS AR SABIEDRĪBU

Informācija par Satversmes tiesas darbu

Satversmes tiesa ar preses relizēm informē sabiedrību par ierosinātajām un izskatītajām lietām. Tā arī sniedz papildu informāciju par pieteikumiem un lietām, kas izraisījušas plašāku sabiedrības interesi.

Lai īsi, bet vienlaikus vispusīgi atspoguļotu pieņemto nolēmumu, atsevišķās lietās Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Vēstneša portāla radošo komandu sagatavo arī video komentāru. Tajā tiesnesis izskaidro lietas būtību, tiesas vērtētos tiesību jautājumus un galvenos secinājumus, kā arī nolēmuma ietekmi uz sabiedrību. Pārskata posmā tapuši četri video komentāri – **lietā Nr. 2017-12-01** par pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas atgriešanas kārtību, **lietā Nr. 2017-32-05** par ministra rīkojumu, ar kuru daļēji apturēta Salaspils novada domes lēmuma par pašvaldības pastāvīgo komiteju izveidi darbība, **lietā Nr. 2017-25-01** par aizliegumu kandidēt Saeimas vēlēšanās personām, kuras pēc 1991. gada 13. janvāra darbojušās Latvijas Komunistiskajā partijā vai citās pret Latvijas demokrātisko valsts iekārtu vērstās organizācijās, un **lietā Nr. 2018-04-01** par kārtību, kādā izbeidzas nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākums par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi.

Ja lieta izskatīta tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos, pēc nolēmuma pasludināšanas tiek organizēta preses konference. Tajā parasti piedalās tiesas priekšsēdētājs un tiesnesis, kurš sagatavojis lietu izskatīšanai. Uz preses konferenci tiek aicināti plašsaziņas līdzekļu pārstāvji, un preses konferences ieraksts tiek ievietots Satversmes tiesas mājaslapā. Pērn rīkotas divas preses konferences – **lietā Nr. 2017-17-01** par piespiedu nomu un **lietā Nr. 2017-15-01** par ārstniecības personām noteikto darba samaksu par pagarināto normālo darba laiku.

Skolēni

Satversmes tiesa izglīto skolēnus, skaidrojot Latvijas valsts pamatus, tiesiskās sistēmas uzbūvi un Satversmes nozīmi Latvijā kā demokrātiskā tiesiskā valstī.

Pērn turpinājās Satversmes tiesas 20. gadadienā iedibinātā tradīcija Satversmes tiesas tiesnešiem un

darbiniekiem viesoties mācību iestādēs ar lekciju par Latvijas tiesisko sistēmu, Satversmi un Satversmes tiesu. Pagājušajā gadā Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki apmeklēja piecas mācību iestādes: **Daugavpils Universitāti**, Ilģuciema vidusskolu, Rīgas Juglas vidusskolu, Rīgas 3. ģimnāziju un Valmieras Viestura vidusskolu. Šī tradīcija tiks turpināta arī 2019. gadā.

Atbalstot biznesa izglītības biedrības “Junior Achievement Latvija” rīkoto **“Ēnu dienu”**, Satversmes tiesa 2018. gada 14. februārī vēra savas durvis skolēniem. Šajā dienā Satversmes tiesā viesojās seši skolēni no četrām Latvijas skolām: Valmieras Viestura vidusskolas, Gulbenes 2. vidusskolas, Līgatnes novada vidusskolas un Jēkabpils Valsts ģimnāzijas. “Ēnas” varēja iepazīt Satversmes tiesas darbu un tikties ar tiesnešiem un tiesas darbiniekiem, lai pārrunātu ar profesijas izvēli saistītus jautājumus.

Satversmes tiesa 2018. gadā turpināja aizsākto sadarbību ar jauniešu žurnālu “Ilustrētā Junioriem”. Lai stiprinātu jauniešu zināšanas par Satversmi, tika izveidota **krustvārdu mikla** ar 32 jautājumiem. Tā publicēta žurnāla “Ilustrētā Junioriem” 2018. gada septembra numurā.

Satversmes tiesa turpināja sadarbību ar Latvijas Televīzijas jauniešu erudīcijas spēles “Gudrs, vēl gudrāks” radošo komandu. Tika sagatavoti 20 erudīcijas jautājumi par Satversmi, valsti un tiesu varu 6.–12. klašu jauniešiem. Visi jautājumi iedzīvināti videoformātā, un to filmēšanā piedalījušies visi Satversmes tiesas tiesneši.

Satversmes tiesā 2018. gada 15. februārī notika skolēnu zīmējumu un domrakstu konkursa “Mana Satversme” **noslēguma ceremonija**. Tajā tika sumināti godalgotās vietas ieguvušie skolēni un viņu pedagogi. Lai nodrošinātu konkursa darbu apskati visā Latvijā, Satversmes tiesa izveidoja ceļojošo izstādi, kā arī bukletu, kurā publicēti 10 domraksti un 53 zīmējumi. Izstādi varēja aplūkot **Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, Preiļu Galvenajā bibliotēkā, Limbažu Galvenajā bibliotēkā, Latgales Centrālajā bibliotēkā, Rēzeknes Centrālajā bibliotēkā**, kā arī **Zemgales reģiona Kompetenču attīstības centrā**. Izstādes atklāšanā allaž piedalās arī

kāds no Satversmes tiesas tiesnešiem vai darbiniekiem ar stāstījumu par Satversmi.

Nemot vērā veiksmīgo konkursa norisi, Satversmes tiesa pērn izsludināja otro skolēnu zīmējumu un domrakstu **konkursu**. Tajā 6. klašu skolēni tika aicināti iesūtīt zīmējumus par tēmu “Manas pamattiesības”, bet 9. un 12. klašu skolēni – domrakstus par tēmu “Satversme pēc 100 gadiem”. Šajā konkursā pieteikušās 82 skolas – pusotru reizi vairāk nekā pirmajā konkursā.

Pedagogi

Aprīlā sākumā Satversmes tiesa sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru rīkoja **informatīvu semināru** “Sabiedrība, valsts, tiesības – Satversmes vērtību diskursā” sociālo zinību, politikas un tiesību pedagogiem. Uz semināru tika aicināti pedagogi no 30 Latgales reģiona skolām. Semināra mērķis bija veicināt pedagogu izpratni par tiesību jautājumiem. Plānots, ka semināri tiks rīkoti arī 2019. gadā, aicinot uz tiem pārējo reģionu sociālo zinību, politikas un tiesību pedagogus.

Tiesību zinātņu studenti, studentu organizācijas un mācībspēki

Satversmes tiesa ik gadu atbalsta organizācijas, kas rīko tiesu izspēles. Topošajiem juristiem 2018. gadā bija iespēja Satversmes tiesas sēžu zālē piedalīties divu tiesas procesa izspēļu finālos. Proti, 2018. gada 28. aprīlī Satversmes tiesā jau trešo reizi norisinājās Latvijas Republikas tiesībsarga rīkotais **tiesas procesa izspēles fināls**, savukārt 2018. gada 8. decembrī – Eiropas tiesību zinātņu studentu asociācijas Latvijā (*ELSA Latvia*) organizētais profesora Kārļa Dišlera XX Konstitucionālās **tiesas procesa izspēles fināls**. Šo tiesas procesa izspēļu kāzusu sagatavošanā, iesūtīto darbu vērtēšanā un izspēļu tiesāšanā piedalījās arī Satversmes tiesas tiesneši un Juridiskā departamenta darbinieki.

Satversmes tiesa 2018. gadā uzņēma vairākas vietējās un **ārvalstu studentu delegācijas**. Šo apmeklējumu laikā studenti tika iepazīstināti ar Satversmes tiesas

kompetenci un lomu demokrātiskā tiesiskā valstī. Satversmes tiesu apmeklēja arī **tiesību zinātņu profesori no Japānas**, kuriem tika sniegta informācija par tiesiskās sistēmas attīstību pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas. Sarunas laikā īpaša uzmanība tika veltīta vispārējiem tiesību principiem.

Radošo industriju pārstāvji

Satversmes tiesa 2018. gadā aizsāka sadarbību ar Latvijas Nacionālo bibliotēku. Tika iedzīvināta jauna tradīcija – dažādu nozaru pārstāvju starpdisciplināras sarunas par Latviju, valsti, sabiedrību un Satversmē nostiprinātajām vērtībām. Sarunu dalībnieki diskutē par Latvijas pamatvērtībām, iedvesmojoties no latviešu literatūras spilgtākajiem un nozīmīgākajiem darbiem.

Pirmās sarunas par Latviju “Kad kaķis uz sliekšņa mazgājās...” notika 31. maijā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Sarunas vadīja Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova, un tajās piedalījās Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe, dzejniece un dramaturģe Māra Zālīte un literatūrzinātnieks Viesturs Vecgrāvis. Sarunas atskaites punkts bija rodams Māras Zālītes autobiogrāfiskajos romānos “Pieci pirksti” un “Paradīzes putni”. Saruna rosināja domāt par to, kā dzīvosim tālāk pēc Latvijas simtgades sliekšņa pārkāpšanas, lai stiprinātu demokrātiskas un tiesiskas, rietumu kultūrtelpai piederošas Latvijas sabiedrības valstsgribu, un kā izmantosim neizmantoto potenciālu un resursus.

Otrās sarunas par Latviju “Daugava” norisinājās Latvijas Nacionālajā bibliotēkā 8. decembrī. Tās vadīja Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe, un tajās piedalījās tiesību zinātnieks Egils Levits, socioloģe Dagmāra Beitnere-Le Galla, vēsturniece Barba Ekmane un režisors Reinis Suhanovs. Sarunu iedvesmas avots bija Raiņa poēma “Daugava” (1919), kas atspoguļo vienotas Latvijas tautas un teritorijas ideju.

Konferences, diskusijas un citi pasākumi

26.01.2018.

Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki piedalījās konferencē “Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā”.

Preses relize

Foto

22.02.2018.

Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš sniedza priekšlasījumu par tiesu varas neatkarības aspektiem un tiesu varas komunikācijas jautājumiem Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa atklātajā diskusiju ciklā “Tiesu varas aktuālie jautājumi: iespējas un izaicinājumi” Rīgas pili.

Preses relize

Video

26.02.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova un Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalījās Latvijas Universitātes Tiesību zinātņu pētniecības institūta rīkotajā konferencē “Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā”. Sanita Osipova uzstājās ar priekšlasījumu par mūsdienu informācijas sabiedrības izpaušmēm un tās ietekmi uz tiesu varu, savukārt Artūrs Kučs – par tiesnešu kritikas robežām Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā.

Preses relize

Video

20.04.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe piedalījās Latvijas zvērinātu advokātu kopsapulcē.

Preses relize

21.04.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova uzstājās ar priekšlasījumu par tiesu varas profesiju ētikas normu pārkāpumiem un piedalījās diskusijā par tiesu varas profesiju ētiku.

Preses relize

Video

01.05.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe piedalījās Satversmes sapulces sasaukšanas gadadienai veltītā ziedu nolikšanā Brāļu kapos.

Foto

04.05.2018.

Satversmes tiesas tiesneši piedalījās svinīgā ziedu nolikšanas ceremonijā pie Brīvības pieminekļa par godu Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas gadadienai.

Foto

19.06.2018.–20.06.2018.

Satversmes tiesas tiesneši piedalījās III Pasaules latviešu juristu kongresā “Tiesiska valsts – drošības garantis”, kas norisinājās Latvijas Universitātē.

Preses relize

22.06.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe piedalījās Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes bakalaura studiju programmas “Tiesību zinātne” izlaidumā.

Preses relize

Foto

30.06.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe piedalījās diskusijā par sabiedrības uzticēšanos tiesu varai sarunu festivālā LAMPA, kas norisinājās Cēsis.

Foto

21.08.2018.

Satversmes tiesas tiesneši piedalījās Latvijas neatkarības faktiskās atjaunošanas gadadienas svinīgajā pasākumā Saeimā.

Preses relize

Foto

21.08.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe piedalījās Augstākās Padomes deputātu kluba kopsēdē un sniedza priekšlasījumu par 1991. gada 21. augustā pieņemtā konstitucionālā likuma “Par Latvijas Republikas valstisko statusu” juridiskajiem aspektiem.

Preses relize

Foto

07.09.2018.

Satversmes tiesas tiesneši piedalījās ikgadējā Latvijas tiesnešu konferencē, kas bija veltīta Latvijas tiesu sistēmas simtgadei. Konferences atklāšanā uzstājās Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova ar priekšlasījumu par Latvijas tiesu sistēmas veidošanos un nostiprināšanos no Latvijas valsts dibināšanas līdz Latvijas okupācijai 1940. gadā.

Preses relize

08.09.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova piedalījās paneldiskusijā “Kādas vērtības var nodrošināt Latvijas attīstības ilgtspējību?”, ko rīkoja Rīgas Biznesa Skola un Rīgas Metropolijas Romas katoļu kūrija.

Preses relize

Video

13.09.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe piedalījās tiesībsarga Jura Jansona īstenotā projekta "Vēlēšanu pratība" noslēguma konferencē "Kā mācīt vēlēšanu pratību un politikpratību vidusskolās?". Ineta Ziemeļe sniedza priekšlasījumu par to, kā skolās vajadzētu veidot sarunu par Satversmi un tajā nostiprinātajām vērtībām.

Preses relīze

14.09.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe un Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kušņš piedalījās pirmā Latvijas Valsts prezidenta Jāņa Čakstes piemiņas muzeja ēkas atvēršanā "Aučos".

Foto

28.09.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe apmeklēja Jelgavas pilsētas domi un sniedza priekšlasījumu par Satversmē ietvertajiem principiem.

Preses relīze

Foto

03.10.2018.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalījās Baltijas jūras valstu arodbiedrību sadarbības tīkla (BASTUN) un Ziemeļvalstu arodbiedrību padomes (NFS) Cienīga darba konferencē, sniedzot priekšlasījumu par starptautiskajām darba tiesībām Baltijā.

Preses relīze

19.10.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova piedalījās sabiedrības vadītāju konferencē "Celtspēja" un sniedza priekšlasījumu par Latvijas valsts ideju un to, kāpēc mums būt lepnēm.

Preses relīze

Video

08.11.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova piedalījās Turaidas muzejrezervāta gadskārtējā zinātniski praktiskajā konferencē, kurā sniedza priekšlasījumu par Latvijas tiesu sistēmas izveidošanos 20. gadsimtā pēc Latvijas valsts dibināšanas.

Preses relīze

Foto

02.11.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe sniedza priekšlasījumu radošo industriju konferencē "Subject: Creativity", kurā viņa runāja par brīvību un zināšanām, kas kalpo kā priekšnoteikums ideju radīšanai un sabiedrības iedvesmošanai.

Preses relīze

Foto

Video

Video

18.11.2018.

Satversmes tiesas tiesneši piedalījās Latvijas simtgadei veltītos pasākumos.

Foto

23.11.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe piedalījās gadskārtējā konferencē par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem Latvijā, ko rīkoja Rīgas Juridiskā augstskola sadarbībā ar Ārlietu ministriju.

Preses relīze

3.2. DIALOGS AR VALSTS INSTITŪCIJĀM

Dialogs starp valsts institūcijām demokrātiskā tiesiskā valstī ir nepieciešams, lai sekmētu valsts varas atzaru īstenoto līdzvara un atsvara funkciju. Šajā dialogā tikusi apspriesti aktuāli konstitucionālo tiesību jautājumi, ar tiesu varu saistītas aktualitātes, kā arī tiesu varas autoritātes un sabiedrības uzticēšanās stiprināšana.

19.01.2018.

Satversmes tiesas tiesneši tikās ar Saeimas priekšsēdētāju Ināru Mūrnieci Satversmes tiesā.

Preses relize

Foto

14.06.2018.

Satversmes tiesas tiesneši tikās ar Ministru prezidentu Māri Kučinski Satversmes tiesā.

Preses relize

Foto

04.09.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele tikās ar Valsts prezidentu Raimonu Vējoni Rīgas pili.

Preses relize

Foto

3.3. TIESU DIALOGS EIROPAS TIESISKAJĀ TELPĀ

Eiropas tiesisko telpu veido Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību telpas, kuras aptver Eiropas Savienības tiesību sistēma un kurās tieši piemērojama Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Eiropas tiesiskajā telpā noris Satversmes tiesas dialogs ar Latvijas tiesām, citu Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, kā arī Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu.

Lai stiprinātu Latvijas valsts konstitucionālo iekārtu un veicinātu tiesu dialogu, Satversmes tiesa sadarbībā ar Tieslietu ministriju un Tiesu administrāciju 2017. gada septembrī izsludināja konkursu, kurā vispārējās jurisdikcijas un administratīvo tiesu tiesneši tika aicināti uz sešiem mēnešiem pieteikties pieredzes apmaiņā Satversmes tiesā. Konkursa rezultātā Rīgas apgabaltiesas tiesnesis Valdis Vazdiķis 2018. gada sākumā uzsāka pildīt Satversmes tiesas padomnieka amata pienākumus. Tiesnesim bija iespēja dalīties savā pieredzē, padziļināti apgūt Satversmes tiesas procesu, kā arī papildināt zināšanas par cilvēktiesību aizsardzības jautājumiem un Satversmē ietvertajiem principiem. Savukārt 2018. gada septembrī tika izsludināts otrais pieredzes apmaiņas konkurss. Šoreiz Satversmes tiesas padomnieka amata pienākumus sešus mēnešus pildīs Administratīvās rajona tiesas tiesnese Līga Bikišniece-Martinova.

Pērn Satversmes tiesas tiesneši vairākkārt tikās ar citu Latvijas tiesu tiesnešiem – ar **Rīgas apgabaltiesas vadību**, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesnešiem un **Zemgales apgabaltiesas tiesnešiem**. Tikšanās laikā tika apspiesti vairāki ar tiesu varas aktualitātēm saistīti jautājumi – tostarp par tiesību normu satversmības izvērtējumu un tiesu varas kā trešā valsts varas atzara stiprināšanu valsts varas līdzsvara un atsvara mehānismā.

Satversmes tiesas tiesneši februāra beigās un marta sākumā devās oficiālā vizītē uz Parīzi, Francijā, kur tikās ar Francijas Valsts padomes locekļiem, Francijas Konstitucionālās padomes un Kasācijas tiesas tiesnešiem, kā arī Francijas tieslietu ministri Nikolu Belubē (*Nicole Belloubet*). Martā Satversmes tiesas tiesneši viesojās Tartu, Igaunijā, kur norisinājās divpusējā tikšanās ar Igaunijas Augstākās tiesas

tiesnešiem. Jūlijā Satversmes tiesas tiesneši devās oficiālā vizītē uz Karlsrūi, Vācijā, kur tikās ar Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas un Vācijas Federālās Augstākās tiesas tiesnešiem. Savukārt oktobrī Satversmes tiesu oficiālā vizītē apmeklēja Slovēnijas Konstitucionālās tiesas delegācija.

Tiesu sadarbības ietvaros pieciem Satversmes tiesas Juridiskā departamenta darbiniekiem bija iespēja pieredzes apmaiņā apmeklēt Eiropas Savienības Tiesu. Apmeklējumu laikā Satversmes tiesas darbinieki tikās ar Latviju pārstāvošajiem tiesnešiem un tiesas darbiniekiem, kā arī iepazinās ar Eiropas Savienības Tiesas procesu un darba organizāciju.

26.01.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele piedalījās Eiropas Cilvēktiesību tiesas oficiālajā tiesas gada atklāšanas pasākumā Strasbūrā, Francijā.

Preses relize

31.01.2018.–02.02.2018.

Satversmes tiesas tiesnešu palīdzes Kristīne Zubkāne un Elīna Kursiņa pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja Eiropas Savienības Tiesu.

Preses relize

Foto

28.02.2018.–02.03.2018.

Satversmes tiesas tiesneši oficiālā vizītē viesojās Parīzē, Francijā, kur tikās ar Francijas Valsts padomes locekļiem, Francijas Konstitucionālās padomes un Kasācijas tiesas tiesnešiem.

Preses relize

Foto

22.03.2018.–23.03.2018.

Satversmes tiesas delegācija oficiālā vizītē viesojās Igaunijas Augstākajā tiesā Tartu, Igaunijā.

Preses relize

Foto

16.04.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele tikās ar Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāju Daigu Vilsoni.

Preses relīze

14.05.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele tikās ar Zemgales apgabaltiesas tiesnešiem.

Preses relīze

12.06.2018.–15.06.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova piedalījās Eiropas Konstitucionālo tiesu Konferences XVIII kongresa sagatavošanas sanāksmē, kas norisinājās Prāgā, Čehijā.

Preses relīze

Foto

02.07.2018.–04.07.2018.

Satversmes tiesas tiesneši devās oficiālā vizītē uz Vācijas pilsētu Karlsruhe, kur tikās ar Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas un Vācijas Federālās Augstākās tiesas tiesnešiem.

Preses relīze

Preses relīze

Preses relīze

Foto

Foto

07.09.2018.

Satversmes tiesas tiesneši piedalījās Latvijas tiesnešu konferencē. Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele aicināja tiesnešu saimi virzīties uz tiesneša

ideālu, savukārt Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova sniedza priekšlasījumu par neatkarīgas tiesu varas izveides vēsturi Latvijā.

Preses relīze

03.10.2018.–05.10.2018.

Divpusējās sadarbības ietvaros Satversmes tiesu apmeklēja Slovēnijas Konstitucionālās tiesas delegācija.

Preses relīze

Preses relīze

22.10.2018.

Satversmes tiesas tiesneši tikās ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesnešiem.

Preses relīze

05.11.2018.–08.11.2018.

Satversmes tiesas padomnieks Gatis Bārdiņš, kā arī tiesnešu palīdzes Elīna Semeņuka un Baiba Bakmane pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja Eiropas Savienības Tiesu.

Preses relīze

Foto

29.11.2018.–30.11.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele oficiālā vizītē viesojās Eiropas Savienības Tiesā, kur tikās ar tiesas priekšsēdētāju Koenu Lenaertu (*Koen Lenaerts*), tiesnešiem Egilu Levitu, Ingridu Labucku un Ingu Reini, kā arī ar šo tiesnešu juridiskajiem padomniekiem un tiesas darbiniekiem.

Preses relīze

3.4. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele 2018. gadā turpināja aktīvu sadarbību ar ārvalstu pilnvarotajiem pārstāvjiem Latvijā. Sadarbības ietvaros citstarp tiek pārrunātas valstu aktualitātes konstitucionālo tiesību jomā un jautājumi, kas saistīti ar konstitucionālās identitātes stiprināšanu un konstitucionālo vērtību izpratnes veicināšanu sabiedrībā. Satversmes tiesā viesojušies: Amerikas Savienoto Valstu vēstniece Latvijā Nensija Bikofa Petita (*Nancy Bikoff Pettit*), Armēnijas ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks Latvijā Tigrans Mkrtčjans (*Tigran Mkrtchyan*), Nīderlandes Karalistes ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks Latvijā Hoverts Jans Korneliss Beils de Vru (*Govert Jan Cornelis Bijl de Vroe*), Moldovas Republikas vēstnieks Latvijā Jeudžens Revenko (*Eugen Revenco*) un Itālijas Republikas vēstnieks Latvijā Sebastjāno Fulči (*Sebastiano Fulci*).

Savukārt tiesu dialogu starptautiskā līmenī veicināja Satversmes tiesas rīkotā starptautiskā konference “Konstitucionālo tiesu loma globalizētajā pasaulē 21. gadsimtā”, kas norisinājās maijā un bija lielākais Latvijas simtgadei veltītais starptautiskais juridiskās nozares pasākums Latvijā. Konferenci apmeklēja konstitucionālo jurisdikciju pārstāvji no 25 valstīm, tostarp Itālijas, Francijas, Vācijas un Spānijas. Konferencē piedalījās arī pārstāvji no Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas.

15.01.2018.

Satversmes tiesu oficiālā vizītē apmeklēja Gruzijas parlamenta priekšsēdētājs Iraklijs Kobahidze (*Irakli Kobakhidze*) un viņa vadītā delegācija.

Preses relize

Foto

01.02.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele sniedza priekšlasījumu par Eiropas nākotni un konstitucionālo tiesu lomu Berlīnes Humboltu universitātē, Vācijā.

Preses relize

Foto

Video (angļu valodā)

02.03.2018.

Satversmes tiesas tiesneši oficiālās vizītes Francijā ietvaros kopā ar Latvijas vēstnieku Francijā Imantu Lieģi

tikās ar Francijas tieslietu ministri Nikolu Belubē (*Nicole Belloubet*).

Preses relize

Foto

Foto

19.03.2018.

Satversmes tiesu apmeklēja Amerikas Savienoto Valstu vēstniece Latvijā Nensija Bikofa Petita (*Nancy Bikoff Pettit*).

Preses relize

11.04.2018.–14.04.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova piedalījās starptautiskā seminārā un pētīja kritērijus tiesu varas neatkarības novērtēšanai Utrehtas Universitātē, Nīderlandē.

Preses relize

13.04.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele piedalījās profesora Monro Edvīna Praisas (*Monroe Edwin Price*) tiesas procesa izspēļu mediju tiesībās (*Price Media Law Moot Court*) tiesāšanā.

Preses relize

16.05.2018.–17.05.2018.

Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš piedalījās Baltijas valstu un Melnās jūras reģiona valstu konstitucionālo tiesu asociācijas kongresā Tbilisi, Gruzijā.

Preses relize

24.05.2018.–25.05.2018.

Satversmes tiesa rīkoja starptautisku konferenci “Konstitucionālo tiesu loma globalizētajā pasaulē 21. gadsimtā”.

Preses relize

Preses relize

Preses relize

Foto

Foto

Video no pirmās konferences dienas

Video no otrās konferences dienas

21.06.2018.

Satversmes tiesu apmeklēja delegācija no Ķīnas Tautas Republikas.

Preses relize

Foto

05.07.2018.–06.07.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele piedalījās Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautisko tiesību komisijas 70. gadadienas svinīgajā sanāksmē Ženēvā, Šveicē, un uzstājās ar priekšlasījumu par komisijas funkciju nozīmi starptautisko tiesību attīstībā.

Preses relize

Foto

06.07.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova piedalījās Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD), Tiesu administrācijas un Tieslietu ministrijas rīkotajā augstākā līmeņa diskusijā par vienlīdzīgu pieeju tiesiskumam.

Preses relize

Video

11.07.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele viesojās Ķīnas Tautas Republikas Augstākajā tiesā.

Preses relize

Foto

12.07.2018.–13.07.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova piedalījās starptautiskā konferencē par godu Andoras Konstitucionālās tiesas 25. gadadienai, kurā uzstājās ar priekšlasījumu par tiesnešu finansiālo drošību varas dalīšanas principa kontekstā.

Preses relize

02.08.2018.–05.08.2018.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalījās starptautiskajā konferencē, kas bija veltīta Korejas Republikas Konstitucionālās tiesas 30. gadadienai Seulā, Dienvidkorejā.

Preses relize

28.08.2018.–30.08.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele piedalījās Kazahstānas konstitūcijas dienai veltītajā starptautiskajā konferencē Astanā, Kazahstānā. Konferences ietvaros notika tikšanās ar Kazahstānas prezidentu Nursultanu Nazarbajevu (*Nursultan Nazarbajev*).

Preses relize

Preses relize

Foto

Foto

Foto

05.09.2018.–07.09.2018.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele un Satversmes tiesas tiesneši Daiga Rezevska un Artūrs Kučs piedalījās Eiropas Tiesību Institūta (*The European Law*

Institute) ikgadējā konferencē, kas norisinājās Rīgā, Latvijā.

21.09.2018.

Satversmes tiesu apmeklēja Armēnijas ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks Latvijā Tigrans Mkrtčjans (*Tigran Mkrtchyan*).

Preses relize

Foto

22.10.2018.

Satversmes tiesā viesojās Nīderlandes Karalistes ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks Latvijā Hoverts Jans Korneliss Beils de Vrū (*Govert Jan Cornelis Bijl de Vroe*).

Preses relize

24.10.2018.–26.10.2018.

Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš piedalījās Kosovas Konstitucionālās tiesas 9. gadadienai veltītajā svētku konferencē Prištinā, Kosovā.

Preses relize

26.10.2018.

Satversmes tiesu apmeklēja Moldovas Republikas vēstnieks Latvijā Jeudžens Revenko (*Eugen Revenco*).

Preses relize

Foto

25.11.2018.–28.11.2018.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs apmeklēja Eiropas tiesību akadēmijas semināru "Naida runa un vārda brīvības robežas sociālajos tīklos", kas norisinājās Trīrē, Vācijā.

03.12.2018.

Satversmes tiesu apmeklēja Itālijas Republikas vēstnieks Latvijā Sebastjāno Fulči (*Sebastiano Fulci*).

Preses relize

3.5. PUBLIKĀCIJAS

Šajā nodaļā apkopotas Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku 2018. gada publikācijas – grāmatas un atsevišķi raksti grāmatās, raksti periodiskajos izdevumos, kā arī intervijas un runas. Nodaļas beigās norādītas atsevišķas atziņas no minētajām publikācijām par tādiem tematiem kā sabiedrība, valsts, tiesības, tiesa un tiesas process.

SATVERSMES TIESAS TIESNEŠI

INETA ZIEMELE

GRĀMATAS:

Ziemele I. Vēlējuma vārdi grāmatai. Grām.: Tieslietu ministrijas juristi Latvijas simtgadei: tiesībspolitikas aktuālie jautājumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 8.–10. lpp.

Ziemele I. European Consensus and International Law. In: van Aken A., Motoc I. (Eds.) The European Convention on Human Rights and General International Law. Oxford: Oxford University, 2018, pp. 23–40.

Ziemele I. Foreword. In: Selected Case-Law of the Constitutional Court of the Republic of Latvia: 1996–2017. Rīga: Constitutional Court of the Republic of Latvia, 2018, pp. 11–22.

Ziemele I. Role of Constitutional Courts in Upholding and Applying Constitutional Principles. In: XVIIth Congress of the Conference of European Constitutional Courts. Batumi: Constitutional Court of Georgia, 2018, pp. 50–58.

Spale A., Jurcena L., Ziemele I. Latvia: The State of Liberal Democracy. In: Albert R., Landau D., Faraguna P. et al. (Eds.) 2017 Global Review of Constitutional Law. I-CONnect-Clough Center for the Study of Constitutional Democracy at Boston College, 2018, pp. 172–176.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Ziemele I. Baltu nepieradinātās dvēseles. Jurista Vārds, 07.08.2018., Nr. 32, 35. lpp.

Ziemele I. Konstitucionālās tiesas kā slūžas globalizētājā pasaulē. Jurista Vārds, 13.11.2018., Nr. 46, 8.–12. lpp.

Ziemele I. Valsts pēctecība un pilsonības un bezvalstniecības jautājumi. Jurista Vārds, 08.05.2017., Nr. 19, 27.–38. lpp.

INTERVIJAS:

Arājs K., Ukenābele I. Vēl neesam līmenī, kur tiesu vara ir līdzsvarā ar abām pārējām varām. Intervija ar Inetu Ziemeli. LETA, 26.09.2018. Pieejams: <http://www.leta.lv/>

Avotiņš V. Tiesu varai ir jālīdzsvaro likumdevēja un izpildvara. Intervija ar I. Ziemeli. Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 22.11.2018., Nr. 225, 6.–7. lpp.

Dārziņa L. Mediķiem atceļ ierobežojumus virsstundu apmaksai. Intervija ar I. Ziemeli un S. Osipovu. LVportals.lv, 15.05.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Dārziņa L. Zemes piespiedu nomas samazinājuma normas atzīst par neatbilstošām Satversmei. Intervija ar I. Ziemeli. LVportals.lv, 13.04.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Grūtups G. Pašvaldības ir izcils cilvēka tiesību un interešu īstenošanas mehānisms. Intervija ar I. Ziemeli. ZZ.lv, 05.10.2018. Pieejams: <http://www.zz.lv/>

Hmieļevskis Dz. Saruna ar Inetu Ziemeli pēc radošo industriju konferences “Subject: Creativity”. 13.11.2018. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=XbElbk-K1mgI>

Kikusts G., Krūmiņa L. Intervija ar I. Ziemeli. LTV “Rīta Panorāma”, 25.05.2018. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/>

Libeka M. Gadsimta spriedums sociālo tiesību jomā. Intervija ar I. Ziemeli. Latvijas Avīze, 16.05.2018., Nr. 92, 1., 4. lpp.

Libeka M. Tiesiskuma katastrofa partiju programmās. Intervija ar I. Ziemeli. Latvijas Avīze, 03.09.2018., Nr. 169, 5. lpp.

Lūse-Kreicberga L. Vējā starp izaicinājumiem un pārdzīvojumiem. Intervija ar I. Ziemeli. Una, 2018. gada oktobris, Nr. 10, 38.–45. lpp.

Sprance I. Esmu optimiste. Intervija ar I. Ziemeli. Ir.lv, 07.02.2018. Pieejams: <https://irir.lv/>

Sprance I. Mums jāveido 21. gadsimta tiesa. Intervija ar I. Ziemeli. Ir.lv, 09.02.2018. Pieejams: <https://irir.lv/>

Ščerbinskis G. Svarīgi, ko Satversmes tiesa pasaka arī starp rindiņām. Intervija ar I. Ziemeli. LVportals.lv, 21.02.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Ščerbinskis G. Tiesu varas gods ir ārkārtīgi svarīgs valsts attīstībā. Intervija ar I. Ziemeli. LVportals.lv, 22.01.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Ulmanis I., Būmeistere A. Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe. Intervija ar I. Ziemeli. LR1 "Monopols", 08.06.2018. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/>

Valdnieks D., Krūmiņa L. Intervija ar I. Ziemeli. LTV "Rīta Panorāma", 21.03.2018. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/>

RUNAS:

Ziemeļe I. Brīvība un zināšanas kā priekšnoteikums iedvesmošanai. Runa radošo industriju konferencē "Subject: Creativity" Cēsis 2018. gada 2. novembrī. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=Ci5aEPz6ZIk>

Ziemeļe I. Konstitucionālais likums "Par Latvijas Republikas valstisko statusu" konstitucionālā un starptautiski tiesiskā perspektīvā. Runa Latvijas, Lietuvas un Igaunijas Augstāko Padomju deputātu klubu delegāciju kopsapulcē Jūrmalā 2018. gada 21. augustā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Ziemeļe I. Runa Latvijas tiesnešu konferencē Rīgā 2018. gada 7. septembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Ziemeļe I. Runa Latvijas zvērinātu advokātu kopsapulcē Rīgā 2018. gada 20. aprīlī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

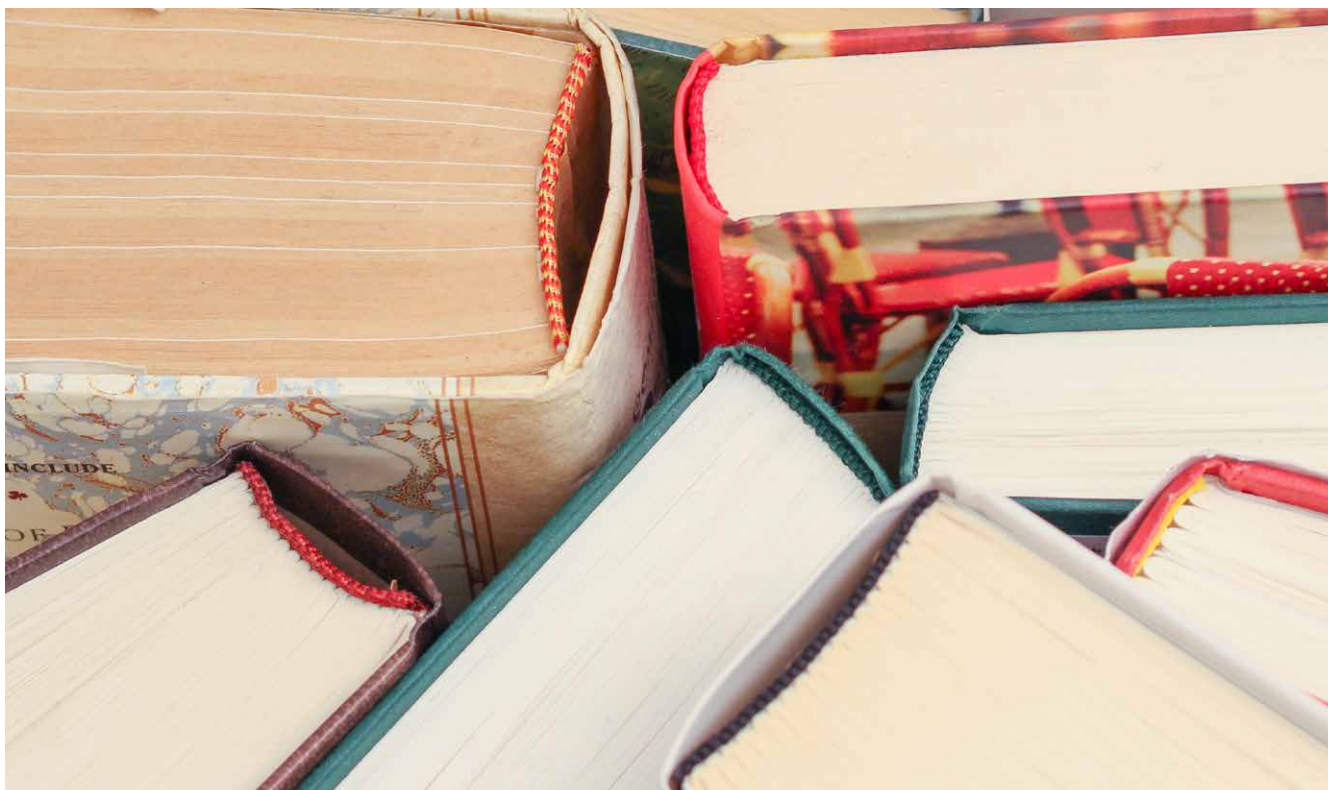
Ziemeļe I. Runa III Pasaules latviešu juristu kongresā Rīgā 2018. gada 19. jūnijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

SANITA OSIPOVA

GRĀMATAS:

Osipova S. Ievads. Taisnīga tiesa un zvērināta tiesu izpildītāja institūta loma tās nodrošināšanā. Grām.: Tiesu izpildītāju institūts Latvijā (1918–2018). Rīga: Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome, 2018, 7.–9. lpp.

Osipova S. Case Law of the Constitutional Court of Latvia in Family-Law Matters. International Journal of the Jurisprudence of the Family, Forthcoming, September 14, 2018. Pieejams: <https://ssrn.com/abstract=3249521>

Osipova S. Soviet Family Law: Genesis and Evolution from the Perspective of the Latvian SSR Experience. In: *Miscellanea Historico-Iuridica*, 2017, Tom XVI, z. 1, pp. 67–91.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Osipova S. Jālauž klusēšanas siena. *Domuzīme*, 2018, Nr. 4, 72.–73. lpp.

Osipova S. Latvijas Republikas konstitucionālā identitāte Satversmes tiesas spriedumos. *Jurista Vārds*, 03.07.2018., Nr. 27, 8.–13. lpp.

Osipova S. Tiesu sistēmas izveide Latvijas Republikā starpkaru posmā. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens*, Nr. 17 (2018. gada novembris), 50.–55. lpp.

INTERVIJAS:

Dārziņa L. Mediķiem atceļ ierobežojumus virsstundu apmaksai. Intervija ar I. Ziemeli un S. Osipovu. *LVportals.lv*, 15.05.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Dārziņa L. Satversmes tiesa uzsver PVN pārmaksas pārcelšanas termiņa saprātīgumu. Intervija ar S. Osipovu. *LVportals.lv*, 14.05.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Gailīte D. Abstrakti domājošam juristam ir jāzina arī pasaules tiesību vēsture. Intervija ar S. Osipovu. *Jurista Vārds*, 12.06.2018., Nr. 24, 6.–9. lpp.

RUNAS:

Osipova S. Latvijas valsts ideja – kāpēc mums būt lepniem? Runa sabiedrības vadītāju konferencē “Celtspēja” Liepājā 2018. gada 19. oktobrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Runa Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas, Tiesu administrācijas un Tieslietu ministrijas rīkotajā diskusijā par vienlīdzīgu pieeju tiesiskumam Rīgā 2018. gada 6. jūlijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Runa Tiesu administrācijas un Tiesnešu ētikas komisijas rīkotajā konferencē “Efektīva un ētiska tiesas sēdes vadīšana” Rīgā 2018. gada 21. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Runa Turaidas muzejrezervāta gadskārtējā konferencē Turaidā 2018. gada 8. novembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

ALDIS LAVIŅŠ

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Laviņš A. Par taisnīguma nozīmi tiesas spriešanā. *Delfi.lv*, 21.05.2018. Pieejams: <http://www.delfi.lv/>

Laviņš A. Pārdomas par Satversmes prasībām tiesnesim. *Jurista Vārds*, 15.05.2018., Nr. 20, 26.–31. lpp.

GUNĀRS KUSIŅŠ

GRĀMATAS:

Kusiņš G. Saeima. Grām.: Nacionālā enciklopēdija. Latvija. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2018, 444.–447. lpp.

DAIGA REZEVSKA

GRĀMATAS:

Rezevska D. Tiesiskā sistēma. Grām.: Nacionālā enciklopēdija. Latvija. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2018, 438.–441. lpp.

INTERVIJAS:

Krūzkopa S. Spriedums par nekustamā īpašuma nodokļa papildlīkmi par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi. Intervija ar D. Rezevsku. *LVportals.lv*, 30.10.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

JĀNIS NEIMANIS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Neimanis J. Deputāta tiesību aizsardzība. *Jurista Vārds*, 14.08.2018., Nr. 33, 8.–9. lpp.

Neimanis J. Kam uzticēt Ministru kabineta veidošanu? *Delfi.lv*, 10.10.2018. Pieejams: <http://www.delfi.lv/>. Pārpublicēts: Neimanis J. Kam uzticēt Ministru kabineta sastādīšanu. *Jurista Vārds*, 16.10.2018., Nr. 42, 5.–6. lpp.

Neimanis J. Pašvaldības domes deputāta runas un jautājumu tiesības. *Ir.lv*, 15.06.2018. Pieejams: <https://irir.lv/>. Pārpublicēts: Neimanis J. Pašvaldības domes deputāta runas un jautājumu tiesības. *Delfi.lv*, 04.07.2018. Pieejams: <http://www.delfi.lv/>

Neimanis J. Vai koalīcijas padome ir antikonstitucionāla? *Ir.lv*, 25.09.2018. Pieejams: <https://irir.lv/>. Pārpublicēts: Neimanis J. Vai koalīcijas padome ir antikonstitucionāla? *Delfi.lv*, 01.10.2018. Pieejams: <http://www.delfi.lv/>

INTERVIJAS:

Dārziņa L. Ierobežojumi draudzēm izveidot baznīcu neatbilst Satversmei. Intervija ar J. Neimani. *LVportals.lv*, 27.04.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Ministra rīkojums, ar kuru daļēji apturēta Salaspils novada domes lēmuma par pašvaldības pastāvīgo komiteju izveidi darbība, neatbilst likuma “Par pašvaldībām” 49. panta pirmajai daļai. Intervija ar J. Neimani. *LVportals.lv*, 29.06.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

ARTŪRS KUČS

GRĀMATAS:

Bērziņa L., Bīriņa L., Jambuševa L., Kučs A. Regulation of Online Media in Latvia. In: Susi M., Viljanen J., Jónsson E., Kučs A. (Eds.) Human Rights Law and Regulating Freedom of Expression in New Media: Lessons from Nordic Approaches. London: Routledge, 2018, pp. 97–115.

Kučs A., Viljanen J. Updating Freedom of Expression Doctrines in the New Media Case: Lessons from Strasbourg and Other International Treaty Bodies. In: Susi M., Viljanen J., Jónsson E., Kučs A. (Eds.) Human Rights Law and Regulating Freedom of Expression in New Media: Lessons from Nordic Approaches. London: Routledge, 2018, pp. 189–206.

Susi M., Viljanen J., Jónsson E., Kučs A. Introduction. In: Susi M., Viljanen J., Jónsson E., Kučs A. (Eds.) Human Rights Law and Regulating Freedom of Expression in New Media: Lessons from Nordic Approaches. London: Routledge, 2018, pp. 1–3.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kučs A. Lai aizsargātu Latvijas valsti. Latvijas Avīze, 04.07.2018., Nr. 127, 3. lpp.

Bērziņa L., Kučs A., Viksna E. Human Rights Practice Review: Latvia. East European Yearbook on Human Rights, Issue 1, 2018, pp. 153–160.

INTERVIJAS:

Saeimas vēlēšanu likuma norma, kas liedz kandidēt Saeimas vēlēšanās personām, kuras pēc 1991. gada 13. janvāra darbojušās noteiktās organizācijās, atbilstoši to interpretējot, atbilst Satversmei. Intervija ar A. Kuču. LVportals.lv, 29.06.2018. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

SATVERSMES TIESAS DARBINIEKI

LAILA JURČĒNA

GRĀMATAS:

Spale A., Juncena L., Ziemeļe I. Latvia: The State of Liberal Democracy. In: Albert R., Landau D., Faraguna P. et. al. (Eds.) 2017 Global Review of Constitutional Law. I-CONnect-Clough Center for the Study of Constitutional Democracy at Boston College, 2018, pp. 172–176.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Jurčēna L. “Pieci pirksti” un “Divi Fokāri”. Jurista Vārds, 22.05.2018., Nr. 21, 35. lpp.

LĪNA KOVALEVSKA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kovalevska L. Nāc uz manām trepēm! Jurista Vārds, 02.10.2018., Nr. 40, 35. lpp.

ALLA SPALE

GRĀMATAS:

Spale A., Juncena L., Ziemeļe I. Latvia: The State of Liberal Democracy. In: Albert R., Landau D., Faraguna P. et. al. (Eds.) 2017 Global Review of Constitutional Law. I-CONnect-Clough Center for the Study of Constitutional Democracy at Boston College, 2018, pp. 172–176.

KETIJA STRAZDA

INTERVIJAS:

Lūse L. Kā iespējams aizstāvēt sevi Satversmes tiesā? Intervija ar K. Strazdu. Ievas Padomu Avīze, 04.04.2018., Nr. 14, 4.–5. lpp.

ANDREJS STUPINS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Stupins A. Cosa devo fare? Jurista Vārds, 05.06.2018., Nr. 23, 35. lpp.

KRISTAPS TAMUŽS

GRĀMATAS:

Tamužs K. Republic of Latvia Materials on International Law 2015. Baltic Yearbook of International Law Online, Volume 16 (2018), Issue 1, pp. 143–185. Pieejams: <https://brill.com/view/journals/byio/16/1/byio.16.issue-1.xml>

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Tamužs K. Vai ASV Augstākās tiesas svārstību beigas? Tramps, musulmaņi un Augstākās tiesas tiesneši. Jurista Vārds, 31.07.2018., Nr. 31, 20.–22. lpp.

ATZIŅAS NO PUBLIKĀCIJĀM

Sabiedrība

Mēs atkal esam uz zināma sliekšņa – ne tikai uz Latvijas nākamo simts gadu sliekšņa, bet arī uz sliekšņa (vai krustcelēs) cilvēces attīstībā. Un, lai mēs virzītos uz priekšu, ir nepieciešamas idejas. Idejas, kuras jau pēc tam var formulēt tiesībās un īstenot praksē.⁸³

Modernās Latvijas vērtību centrā ir tiesiskums un neatkarīga tiesu vara. Pasaulē nav daudz tautu, kas var lepoties tieši ar šādiem sasniegumiem, kādi ir mums demokrātiskas tiesiskas valsts stiprināšanā. Ar sasniegto ir jālepojas.⁸⁴

Tiesiskums ir konkrēto sabiedrību raksturojošās kultūras būtisks elements. Tieši šis elements mūsu sabiedrības kultūrā ir jāstiprina, un tikai tad būs patiesi kulturāla sabiedrība.⁸⁵

Pieredze ir mūsu bagātība. Manai tautai ir pieredze vienas paaudzes laikā dzīvot demokrātijā, autoritārisma, totalitārisma un pēc tam atgūt demokrātiju.⁸⁶

Šobrīd mēs varam runāt par zināma līmeņa labklājību un stabilitāti, kuru var saglabāt, vienīgi virzoties uz priekšu, proti, nodrošinot ne mazāka attīstības tempa un aizvien pieaugošas kvalitātes evolūciju. Savukārt par šī līmeņa paaugstināšanu varam runāt vienīgi tad, ja esam gatavi atrast iekšējos stimulus un resursus nopietnam un intensīvam darbam, kā arī inovatīvu risinājumu meklēšanai un piemērošanai.⁸⁷

Valsts

Rainis poēmā “Daugava” ir atklājis, kā veidojās Suverēna griba un kāda ir bijusi tās veidošanās vēsturiskā attīstība.

Latvijas valsts ir tapusi, proklamēta 2018. gada 18. novembrī ar Pamatnormu: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika”. Tas ir Suverēna gribas akts, un to Rainis savā poēmā apraksta, vienlaikus uzrādot arī vispārējos tiesību principus, kas tiek atvasināti no Pamatnormas.

Kur Rainis poēmā “Daugava” ir parādījis Suverēna gribu, atklājot Latvijas Pamatnormu un virsprincipus? “Viena mēle, viena dvēse, viena zeme mūsu.” (Latvija ir nacionāla valsts. Teritoriālās vienotības princips.)

“Zeme, zeme, kas tā zeme? Zeme – tā ir valsts.” (Latvija ir neatkarīga.)

“Tautas pašas galu lems, kad sev pašas varu ņems.” (Latvija ir demokrātiska. Tautas pašnoteikšanās princips.)

Savukārt ievadā Rainis raksta: “Un saule ir vienmēr bijusi man laba, un saule paklausīja manu sūdzību: Latvija ir!” Tie ir pirmie divi vārdi Latvijas Pamatnormā, kā arī Satversmes 1. pantā. “Latvija ir” – tā ir imperatīva tiesību norma – Latvijai ir jābūt! Latvijai ir jābūt neatkarīgai, demokrātiskai, tiesiskai, nacionālai un sociālai valstij.⁸⁸

Mums ir fantastiska valsts iekārta – demokrātiska tiesiska valsts. Bet valsts ir mašīna, ar kuru ir jāmeklē braukšana.⁸⁹

83 Ziemeļe I. Runa III Pasaules latviešu juristu kongresā Rīgā 2018. gada 19. jūnijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

84 Tieslietu nozares simtgades svinību pasākumi. Justīcijas balles goda patronese Ineta Ziemeļe. Jurista Vārds, 13.11.2018., Nr. 46, 7. lpp.

85 Lūse-Kreiberga L. Vējā. Starp izaicinājumiem un pārdzīvojumiem. Intervija ar Inetu Ziemeļi. Una, 2018. gada oktobris, 45. lpp.

86 Osipova S. Runa Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas, Tiesu administrācijas un Tieslietu ministrijas rīkotajā diskusijā par vienlīdzīgu pieeju tiesiskumam Rīgā 2018. gada 6. jūlijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

87 Ziemeļe I. Vēlējuma vārdi grāmatai. Grām.: Tieslietu ministrijas juristi Latvijas simtgadei: tiesībspolitikas aktuālie jautājumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 8. lpp.

88 Rezevska D. Par Suverēna gribas veidošanos un Suverēna gribas aktu – Pamatnormu. Fragments no viedokļa Satversmes tiesas un Latvijas Nacionālās bibliotēkas rīkotajā sarunā par Latviju “Daugava” Rīgā 2018. gada 8. decembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

89 Osipova S. Latvijas valsts ideja – kāpēc mums būt lepniem? Runa sabiedrības vadītāju konferencē “Celtspēja” Liepājā 2018. gada 19. oktobrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Cilvēks dzimst vienlīdzīgs savās tiesībās un cieņā. Valsts ir mehānisms, lai nodrošinātu cilvēka cieņu. Šim mehānismam ir raksturīgas īpašas varas atzaru līdzsvara un atsvara attiecības. Ja līdzsvars ir izjaukts, tad cilvēka cieņa valstī netiek pilnībā garantēta.⁹⁰

Kas ir varas dalīšana? Tā nav politiķu plēšanās par krēsliem parlamentā vai amatiem valdībā, bet konstitucionāls princips, kura mērķis ir garantēt ikvienas personas brīvības un pasargāt no valsts varas patvaļas.⁹¹

Strādājot valsts varas sistēmā, vai tā ir tiesa vai pašvaldība, mums visiem liekas, ka mēs esam pasaules centrs. Taču patiesībā šajā varas mehānismā ir ļoti daudz svarīgu veidojumu, un tieši to mijiedarbība ir tā, kas nodrošina valsts attīstību.⁹²

Demokrātijas funkcionēšanas mehānismā katrs deputāts ir ārkārtīgi svarīgs. Jo labāk spēj darboties deputāts, jo labāk jūtas iedzīvotājs.⁹³

Tiesības

Tā kā tiesību sistēma acīmredzami kļūst sarežģītāka, likumdevējam un pārējiem valsts varas atzariem, kuri ir iesaistīti likumdošanas procesā, noteikti jau tagad vajadzētu sākt domāt par to, kā šos sarežģītos procesus

pēc iespējas skaidri un saprotami regulēt. Tātad jābūt arī pretējam procesam – ir jāsamazina regulējošo normu ražošana, likumdošanas procesam jākļūst saprotamākam, bet normu skaidrībai jābūt lielākai.⁹⁴

Likumus nevar rakstīt šim brīdim vai konkrētam cilvēku lokam, tie jāraksta visai sabiedrībai, turklāt ilgtermiņā.⁹⁵

Neviena tiesību norma nav iecirsta akmenī, tā dzīvo līdz ar sabiedrību.⁹⁶

Laiku pa laikam pārļausot mūsu mīļākās grāmatas, mēs vienmēr atradīsim tur ko tādu, kas, pirmoreiz lasot, nav bijis pamanīts vai ticis saprasts citādi. Līdzīgi arī ar likumiem. Kādēļ? Jo, lasot jebkuru tekstu (arī likuma tekstu), mēs varam izlasīt tikai vārdus, patiesā doma paliek apslēpta aiz teksta.⁹⁷

Līdz ar starptautiskās sabiedrības konsolidēšanos nostiprinās universālās jeb globālās tiesības, kas ir horizontālas, izteikti plurālas un decentralizētas.⁹⁸

Pēc daudzajiem starptautisko un Eiropas tiesību attīstības gadu desmitiem ir uzkrītoši tas, cik, no vienas puses, nacionālajā limenī maz tiek ņemts vērā starptautiskais, un, no otras puses, cik Eiropas un starptautiskajā limenī salīdzinoši maza ir jutība pret nacionālo.⁹⁹

90 Ziemeļe I. Runa Latvijas tiesnešu konferencē Rīgā 2018. gada 7. septembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

91 Osipova S. Runa Turaidas muzejrezervāta gadskārtējā konferencē Turaidā 2018. gada 8. novembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

92 Grūtups G. Pašvaldības ir izcils cilvēka tiesību un interešu īstenošanas mehānisms. Intervija ar I. Ziemeli. ZZ.lv, 05.10.2018. Pieejams: <http://www.zz.lv/>

93 Grūtups G. Pašvaldības ir izcils cilvēka tiesību un interešu īstenošanas mehānisms. Intervija ar I. Ziemeli. ZZ.lv, 05.10.2018. Pieejams: <http://www.zz.lv/>

94 Ščerbinskis G. Svarīgi, ko Satversmes tiesa pasaka arī starp rindiņām. Intervija ar Inetu Ziemeli. LV portāls, 2018. gada 21. februāris. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

95 Libeka M. Tiesiskuma katastrofa partiju programmās. Intervija ar Inetu Ziemeli. Latvijas Avīze, 2018. gada 3. septembris, Nr. 169, 5. lpp.

96 Libeka M. Tiesiskuma katastrofa partiju programmās. Intervija ar Inetu Ziemeli. Latvijas Avīze, 2018. gada 3. septembris, Nr. 169, 5. lpp.

97 Neimanis J. Vai koalīcijas padome ir antikonstitucionāla? Ir.lv, 25.09.2018. Pieejams: <https://irir.lv/>

98 Ziemeļe I. Konstitucionālās tiesas kā slūžas globalizētajā pasaulē. Jurista Vārds, 13.11.2018., Nr. 46, 8. lpp.

99 Ziemeļe I. Konstitucionālās tiesas kā slūžas globalizētajā pasaulē. Jurista Vārds, 13.11.2018., Nr. 46, 11. lpp.

Tiesiskās un politiskās domas nākotnei jāvirzās prom no tiesību sistēmas pārākuma diskursa un jāievietojas globālās vai universālās tiesību sistēmas ietvarā, ko uz vienlīdzīgiem pamatiem veido nacionālās un starptautiskās tiesību sistēmas.¹⁰⁰

Eiropas tiesām vajadzētu saprast, ka principiem, kas nosaka atvērtību starptautiskajām tiesībām, tiešo piemērojamību, tiešo iedarbību, kā arī prioritāti un pārākumu, ir robežas un ka šo robežu nosaukums ir suverenitātes paradokss. Turpmākais ceļš ir jaunas diskursa koncepcijas veidošana un atkāpšanās no konkurējošu autoritāšu prasībām, pieņemot, ka visas tiesību sistēmas veido universālu tiesisko iekārtu.¹⁰¹

Tiesa

Pēdējā laikā arvien vairāk tiek runāts par to, ka valsts un sabiedrība sagaida, lai tiesa sniedz pakalpojumu – ātru, efektīvu, lētu un kvalitatīvu – kā kurpnieks. Tiesa nav pakalpojumu sniegšana. Tiesa ir taisnīguma atjaunošana.¹⁰²

Latvijas kā sevi cenošas, attīstītas valsts centrā jābūt ideālam tiesnesim – tādām, kurš ir pastāvīgā dialogā ar kolēģiem Eiropā un tiesību zinātni, kurš ir neatkarīgs un drosmīgs.¹⁰³

Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas mēs uzsvaru esam likuši uz to, ka ir jānostiprina tiesnešu neatkarība. Tas ir pareizi. Bet mēs vēl neesam pacēlušies nākamajā demokrātiskas sabiedrības attīstības līmenī, kas nodrošinātu, ka tiesu vara ir līdzsvarā ar abām pārējām varām. Tas stimulētu gan jaunu, spēcīgu kandidātu iešanu tiesu varā, gan cita līmeņa atbildības prasīšanu no tiesu varas. Līdz ar to kvalitāte paceltos nākamajā pakāpē.¹⁰⁴

Tiesas neatkarība nav tiesas patvaļa. Tiesas neatkarība ir instruments tiesas rokās, lai sabiedrībā garantētu taisnīgumu.¹⁰⁵

Savulaik tiesa nestāstīja, ko tā dara, kāpēc dara... Tas bija saistīts ar klasisko tiesu neatkarības principa

izpratni. Tagad ir jauni laiki. Satversmes tiesai un citām konstitucionālajām tiesām, kā arī Eiropas tiesām ir plašāka loma un funkcija, kas neaprobežojas vienīgi ar lietas izspriešanu. Tām ir jātāstā – kāpēc tiek pieņemti tādi vai citādi nolēmumi.¹⁰⁶

Tiesas process

Tiesas process ir virzība no haosa uz kārtību, no netaisnīguma un taisnīgumu.¹⁰⁷

Tiesas process, kas tiek spriests tiesas pilī, joprojām ir sakrāls process – tikai tautas vārdā. Dieviņa vairs klāt nav, bet mēs strādājam pilī – taisnīguma svētnīcā.¹⁰⁸

Modernajās tiesās sēžu zālēs tiesnesis ir palicis viens ar savu autoritāti. Tiesnesim pašam ir jāaizpilda visa tiesas zāle ar autoritāti, radot uzticēšanos tiesai un cieņu pret tiesu. Ar to, kā viņš vada tiesas sēdi, viņam ir jāpārliecina sabiedrība, ka te dzimst taisnīgums.¹⁰⁹

Cilvēki grib uzticēties tiesām un savai valstij. Uzticēšanās tiesām ir viena no būtiskajām mūsdienu sabiedrības kopā esības un darbības īpašībām.¹¹⁰

Tiesnesim pēc sprieduma projekta tēžu sagatavošanas vispirms sev ir jāuzdod jautājums – kādas tiesiskās sekas radīs mans spriedums un vai tās atbildīs taisnīgumam. Ja atbilde ir apstiprinoša, tiesnesis var gatavot spriedumu parakstīšanai, bet, ja atbilde ir negatīva, vēlreiz ir jāpārbauda piemērojamās tiesību normas interpretācijas rezultāts un nodibināto faktisko apstākļu juridiskais novērtējums.¹¹¹

100 Ziemeļe I. Konstitucionālās tiesas kā slūžas globalizētajā pasaulē. Jurista Vārds, 13.11.2018., Nr. 46, 11. lpp.

101 Ziemeļe I. Konstitucionālās tiesas kā slūžas globalizētajā pasaulē. Jurista Vārds, 13.11.2018., Nr. 46, 12. lpp.

102 Osipova S. Runa Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas, Tiesu administrācijas un Tieslietu ministrijas rīkotajā diskusijā par vienlīdzīgu pieeju tiesiskumam Rīgā 2018. gada 6. jūlijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

103 Ziemeļe I. Runa Latvijas tiesnešu konferencē Rīgā 2018. gada 7. septembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

104 Arājs K., Ukenābele I. Vēl neesam līmenī, kur tiesu vara ir līdzsvarā ar abām pārējām varām. Intervija ar Inetu Ziemeli. LETA, 2018. gada 26. septembris. Pieejams: <http://www.leta.lv/>

105 Osipova S. Runa Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas, Tiesu administrācijas un Tieslietu ministrijas rīkotajā diskusijā par vienlīdzīgu pieeju tiesiskumam Rīgā 2018. gada 6. jūlijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

106 Avotiņš V. Tiesu varai ir jālīdzsvaro likumdevēja un izpildvara. Intervija ar I. Ziemeli. Neatkarīgā Rīta Avīze, 22.11.2018., Nr. 225, 6. lpp.

107 Osipova S. Runa Tiesu administrācijas un Tiesnešu ētikas komisijas rīkotajā konferencē "Efektīva un ētiska tiesas sēdes vadīšana" Rīgā 2018. gada 21. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

108 Osipova S. Runa Tiesu administrācijas un Tiesnešu ētikas komisijas rīkotajā konferencē "Efektīva un ētiska tiesas sēdes vadīšana" Rīgā 2018. gada 21. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

109 Osipova S. Runa Tiesu administrācijas un Tiesnešu ētikas komisijas rīkotajā konferencē "Efektīva un ētiska tiesas sēdes vadīšana" Rīgā 2018. gada 21. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

110 Ziemeļe I. Runa Latvijas tiesnešu konferencē Rīgā 2018. gada 7. septembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

111 Laviņš A. Pārdomas par Satversmes prasībām tiesnesim. Jurista Vārds, 2018. gada 15. maijs, Nr. 20, 29. lpp.

